

SYÖTTÖPORSAITA JA HYVÄOSAISIA HAHMOJA
RYHMIEN REPRESENTAATIOITA OPISKELIJOIDEN
ASEMAA KÄSITTELEVÄSSÄ KESKUSTELUSSA

Taru Martikainen
Maisterintutkielma
Suomen kieli
Suomen kielen, suomalais-ugrialaisten ja
pohjoismaisten kielten ja kirjallisuuksien laitos
Helsingin yliopisto
Heinäkuu 2021

Tiivistelmä

Tiedekunta: Humanistinen tiedekunta

Koulutusohjelma: Suomen kielen ja suomalais-ugrialaisten kielten ja kulttuurien maisteriohjelma

Opintosuunta: Suomen kieli

Tekijä: Taru Martikainen

Työn nimi: Syöttöporsaita ja hyväosaisia hahmoja: ryhmien representaatioita opiskelijoiden asemaa käsittelevässä keskustelussa

Työn laji: Maisterintutkielma

Kuukausi ja vuosi: Heinäkuu 2021

Sivumäärä: 68+3

Avainsanat: opiskelijat, representaatiot, diskurssit, ryhmät

Ohjaaja tai ohjaajat: Jaakko Leino

Säilytyspaikka: Helsingin yliopiston keskustakampuksen kirjasto

Tiivistelmä: Tutkielmassa tarkastellaan kesällä 2019 käytyä keskustelua, jossa käsitellään opiskelijoiden yhteiskunnallista asemaa ja oikeutta kesälomaan. Tavoitteena on selvittää, millaisena ryhmänä yliopisto-opiskelijat representoidaan ja millaisin kielellisin keinoin ryhmään liittyvät merkitykset syntyvät. Tutkielmassa selvitetään myös sitä, millaisiksi opiskelijoiden ja muiden aineistossa esiintyvien ryhmien väliset suhteet teksteissä rakentuvat. Muita keskeisiä ryhmiä ovat mm. työssäkäyvät ja veronmaksajat, työttömät ja opiskelijakriitikot, joilla tarkoitetaan opiskelijoiden lomatoiveisiin kriittisesti suhtautuvia keskustelijoita. Teoreettisina lähtökohtina toimivat diskurssintutkimus, uusi retoriikka ja ryhmätutkimus.

Aineisto koostuu vaikuttavista teksteistä, joissa otetaan kantaa siihen, tulisiko opiskelijoilla olla oikeus kesälomaan. Aineistosta nousee esiin kaksi keskeistä merkityksellistämisen tapaa, jotka tutkielmassa nimetään opiskelijakriittiseksi ja opiskelijamyönteiseksi diskurssiksi. Näiden diskurssien sisällä rakennetaan erilaisia opiskelijoiden representaatioita. Ryhmiin liitettyjä merkityksiä ilmaisevia retorisia keinoja ovat mm. nimeäminen, ryhmien rinnastaminen ja vertaaminen toisiinsa sekä sanastoon liittyvät valinnat, kuten väkivalta-aiheiset verbit.

Opiskelijakriittinen diskurssi representoi opiskelijat etuoikeutettuna ja hyväosaisena ryhmänä, joka voisi kustantaa lomansa omalla työpanoksellaan, mutta mukavuudenhaluisen ja uupumukseen taipuvaisen luonteensa takia se mieluummin pyrkii hankkimaan itselleen uuden veronmaksajien kustantaman etuuden – kesäloman. Opiskelijoiden kesäloma merkityksellistetään yhteiskuntaa rasittavana kulueränä. Tämä diskurssi korostaa taloudellista näkökulmaa ja yksilön vastuuta omasta hyvinvoinnistaan.

Opiskelijamyönteinen diskurssi esittää opiskelijat heikko-osaisena ryhmänä, jolta puuttuu muun yhteiskunnan nauttima oikeus lomaan ja lepoon. Opiskelijakriitikoiden ilkeämielisiksi ymmärretyt kommentit katsotaan osoitukseksi hierarkiasta, jossa yläluokkaan kuuluvat kommentoijat ivaavat uupuneita opiskelijoita, jotka sijoittuvat alas yhteiskunnallisessa hierarkiassa. Opiskelijamyönteinen diskurssi käsittää kesäloman perusoikeutena, joka mahdollistaa ihmiselle välttämättömän palautumisen ja levon.

Tutkimuksessa havaitaan, että molemmissa diskursseissa syytetään vastapuolta hyväosaisuudesta. Hyväosaisuus rakentuu teksteissä ominaisuudeksi, jonka perusteella ihmisellä ei pitäisi olla oikeutta ilmaista mielipidettään tai vaatia ryhmälleen parempia oloja. Opiskelijamyönteinen ja opiskelijakielteinen diskurssi sitoutuvat erilaisiin arvoihin ja ideologioihin ja ne voi tulkita keskenään kilpaileviksi diskursseiksi. Opiskelijakriittinen diskurssi kytkeytyy viranomaisten edustamaan valtadiskurssiin, jonka mukaan opiskelijan tulee kesäisin tehdä töitä tai opintoja. Opiskelijamyönteinen diskurssi voidaan tulkita emansipatoriseksi vastadiskurssiksi, joka nostaa esiin epäkohdaksi katsomansa olosuhteet. Näiden kahden diskurssin lisäksi keskustelu sisältää myös luonteeltaan neutraalimpia tekstejä.

Sisällys

1	Johdanto	1
1.1	Tutkimuskysymykset ja aiempi tutkimus	2
1.2	Aineiston esittely	5
1.3	Tutkimuksen kontekstit	7
2	Teoriatausta.....	9
2.1	Diskurssintutkimus	9
2.2	Diskurssit ja representaatiot	11
2.3	Retoriikan tutkimus	13
2.4	Ryhmätutkimus ja kategorisaatio	15
3	Opiskelijakriittinen diskurssi	17
3.1	Opiskelijoiden representaatio	18
3.1.1	Opiskelijat ja työtä vieroksuvat	18
3.1.2	Opiskelijat ja työssäkäyvät toisistaan poikkeavina ryhminä	23
3.1.3	Nykypäivän opiskelijat sukupolvena	26
3.2	Hyöty–haittasuhteen rakentuminen	29
4	Opiskelijamyönteinen diskurssi	33
4.1	Opiskelijoiden representaatio	34
4.1.1	Opiskelijoiden ja muiden ryhmien esittäminen heikko-osaisina	34
4.1.2	Opiskelijat ja työssäkäyvät	37
4.2	Kriitikoiden representaatio	40
4.2.1	Kritisoijien nimeäminen	41
4.2.2	Ikä ja sukupolvi ryhmän piirteenä	44
4.2.3	Opiskelijakriitikot ja olkinukkeargumentti	48
4.2.4	Opiskelijakriitikoiden toiminnot.....	52
4.3	Hierarkioiden rakentuminen.....	54
5	Päätelmät	59
	Lähteet	65
	Liite:	69

1 Johdanto

Maisterintutkielmani keskittyy tarkastelemaan kesällä 2019 käytyä keskustelua, joka käsittelee opiskelijoiden asemaa Suomessa. Keskustelu alkoi Suomen ylioppilaskuntien liiton (SYL) kannanotosta, jossa esitettiin huoli opiskelijoiden uupumuksesta ja vaadittiin heille perustuloon nojaavaa kesälomamahdollisuutta. Kannanotossa epäiltiin, etteivät opiskelijat jaksaa toimia tiiviissä opintojen ja kesätöiden kierteessä ilman oikeutta tai mahdollisuutta taloudellisesti turvattuun kesälomaan. Uupuminen ja hyvinvointi muodostuivat keskustelun keskeisiksi teemoiksi, ja keskustelussa nousi esiin huoli nyky-yhteiskunnan korostuneesta työn arvostuksesta ja loppuunpalamisesta. Lomaoikeuden lisäksi keskustelua käytiin myös siitä, miten uupumiseen ja mielenterveysongelmiin pitäisi suhtautua. Keskustelua käytiin myös siitä, millainen ryhmä opiskelijat ovat ja millainen on heidän asemansa yhteiskunnassa suhteessa muihin ryhmiin.

Kannanotto sai aikaan vilkasta kommentointia ja keskustelua siitä, onko opiskelijoilla oikeutta vaatia lisää yhteiskunnan rahoittamia etuuksia vai ovatko he jo valmiiksi etuoikeutettu ryhmä. Opiskelijoita verrattiin ja rinnastettiin runsaasti muihin ryhmiin, kun heidän asemaansa yhteiskunnassa pyrittiin hahmottamaan ja havainnollistamaan. Keskusteltiin siitä, millainen ryhmä opiskelijat ovat ja millaisia heidän pitäisi ihannetapauksessa olla. Keskusteltiin myös siitä, miten toisista ryhmistä on soveliasta puhua ja kenen on sopivaa ilmaista mielipiteensä. Keskustelun luonnetta kuvaa osuvasti kolumnisti Hannes Torppa:

Suomen Ylioppilaskuntien Liitto (SYL) säväytti yhteiskunnallista keskustelua heinäkuun alussa opiskelijoiden lomaa ja lepoa koskevalla kannanotolla. Tämän jälkeen mutkat vedettiin suoraksi ja mielet pahoitettiin. Kauppalehden vastaava päätoimittaja Ahosniemi kutsui opiskelijoita syötöporsaiksi. (Torppa 12.7.2019.)

SYL:n kannanotto kirvoitti runsasta keskustelua, jossa osa teksteistä kauhisteli, miten hyväosaiset yliopisto-opiskelijat kehtaavat vaatia itselleen veronmaksajien kustantamaa lomaa ja osa ryhtyi kiivaasti puolustamaan opiskelijoita, joiden katsottiin kokeneen vääryyttä. SYL:n alkuperäinen ajatus perustulosta ratkaisuna opiskelijoiden tilanteeseen hautautui loma-sanan aiheuttaman tunnekuohun alle. SYL:n kannanoton saama osittain kriittinen vastaanotto ja kärjekkäät kommentit aiheuttivat opiskelijoiden puolella

vastareaktion, jonka myötä opiskelijoita puolustavat tekstit yltyivät kuvaamaan opiskelijoiden hätää ja ojentamaan opiskelijoita kritisoivien ryhmää.

Keskustelusta muodostuu eräänlainen verkosto, jonka keskiössä ovat tietyt, eniten vastauksia kirvoittaneet tekstit sekä tietysti SYL:n alkuperäinen kannanotto, jota kaikki keskustelun tekstit jollakin tavalla kommentoivat. Loukkaavaksi koetut kommentit ja niiden saama vastaanotto kertovat osaltaan suomalaisesta keskustelukulttuurista: sananvapautta arvostetaan, mutta tahallista loukkaamista ja ivaamista ei pidetä rakentavana keskusteluna.

Tutkielmani lähtökohtana on diskurssintutkimus ja erilaisten näkökulmien ja puhe-
tapojen tunnistaminen ja analysoiminen aineistostani. Olen kiinnostunut selvittämään, miten opiskelijat kontrastoituvat muihin teksteissä esiintyviin ryhmiin. Samalla tutkimus tuottaa tuoretta tietoa opiskelijoihin ja muihin ryhmiin kohdistuvista käsityksistä ja yhteiskunnasta löytyvistä arvoista ja ideologioista. Uutismediassa ja julkisilla verkkosivustoilla julkaistuista teksteistä koostuva aineisto avaa näkymää nykypäivän julkisen keskustelun tavoista: siitä, millaisia ääniä keskustelussa kuuluu ja millaiset puhettavat saavat aikaan voimakasta vastustusta.

1.1 Tutkimuskysymykset ja aiempi tutkimus

Tutkielmani tavoitteena on selvittää, millainen kuva opiskelijoista syntyy tarkastelemieni tekstien perusteella ja millaiseksi osaksi yhteiskuntaa heidät käsitetään. Kiinnostukseni kohdistuu myös opiskelijoiden ja muiden ryhmien välisiin suhteisiin ja valta-asetelmiin. Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- 1) Millaisia retorisia keinoja opiskelijoiden asemaa käsittelevässä keskustelussa käytetään ryhmien representaatioiden rakentamiseen?
- 2) Millaisia suhteita opiskelijoiden ja muiden ryhmien välille rakentuu teksteissä?

Koska opiskelijoiden lisäksi aineistossani puhutaan muistakin ryhmistä, tutkimukseni selvittää myös sitä, mitkä ryhmät nähdään opiskelijoiden kanssa samankaltaisina ja mitkä selkeän poikkeavina. Kiinnostukseni kohdistuu representaatioiden rakentamiseen ja siihen, millaisia retorisia keinoja erilaisten ryhmien kuvaamiseen ja merkityksellistämiseen käytetään. Tarkastelen esimerkiksi sitä, miten aineistossa ilmaistaan ryhmien välistä samankaltaisuutta tai millaisin kielenkäytön tavoin keskenään erilaisten ryhmien

välille vedetään rajoja. Keskityn nimenomaan niihin retorisiin keinoihin, joita käytetään ryhmien rakentamiseen kielessä. Jätän tarkastelun ulkopuolelle muihin tarkoituksiin, kuten oman argumentin vahvistamiseen, käytettävät retoriset keinot, jotka eivät suoranaisesti liity ryhmien representoimiseen.

Fairclough'n (1997: 76) mukaan tekstit rakentavat samanaikaisesti sosiaalisia suhteita ja identiteettejä sekä tieto- ja uskomusjärjestelmiä. Tällaisista eri ryhmiin ja niiden välisiin suhteisiin liittyvistä käsityksistä otan tutkielmassani selvää. Ryhmien representaatioihin kytkeytyvät myös ne uskomukset ja ideologiat, joita tekstit kannattavat – näin ollen tarkastelen myös sitä, millaisia arvoja ryhmien kuvausten taustalta löytyy. Kielenkäyttö voi toistaa vallitsevia käsityksiä sosiaalisesta identiteetistä ja ryhmien välisistä suhteista, mutta sillä on mahdollista myös haastaa konventionaalisia käsityksiä ja muokata niitä toisenlaisiksi. (Fairclough 1997: 76.) Yksi näkökulma aineiston tarkastelussa on erilaisille käsityksille annetun aseman tarkastelu kysymällä, mitkä näkemykset edustavat valtakurssia ja mitkä merkityksellistämisen tavat asettuvat uudistusta tavoittelevan vastadiskurssin asemaan.

Tutkielmani edustaa diskurssintutkimusta, joka keskittyy retoriikkaan ja ryhmätutkimukseen. Ryhmät voi Pällin (2003: 14) mukaan käsittää diskursiiviseksi ilmiöksi silloin, kun ryhmiä merkityksellistetään kielenkäytössä. Tällöin ryhmät ovat puhemaailman ilmiö, mielivaltaisesti valittuja ilmauksia, jotka eivät määrity välttämättä kielen ulkopuolisen maailman perusteella. Kielenkäyttö on valintoja ja ryhmien nimeäminen tietyllä tavalla perustuu päätökseen tai tietyn näkökulman ottamiseen. Omassa tutkimuksessani erotan kaksi keskeistä näkökulmaa tai merkityksellistämisen tapaa, opiskelijamyönteisen ja opiskelijakielteisen diskurssin. Nämä kaksi diskurssia suhtautuvat opiskelijoihin erilaisin tavoin – sama ryhmä tulee siis merkityksellistettyä erilaiseksi riippuen siitä, millaista arvomaailmaa ja näkökulmaa tekstit edustavat.

Kielen voidaan ajatella toimivan resurssina, jonka avulla kielenkäyttäjät luovat erilaisia merkityksiä. Kielellisiä valintoja ovat esimerkiksi nimeämisen tavat ja toiminnot, joita eri ryhmiin liitetään. Tällaisia valintoja tekemällä kielenkäyttäjät jäsentää maailmaa ja ihmisiä tietyllä tavalla, jonka tehtävä on palvella tekstin tavoitteita. (Lahti 2019: 59; Pietikäinen & Mäntynen 2009: 15.) Kun kyse on vaikuttavista teksteistä, tekstit pyrkivät vakuuttamaan lukijan siitä, että tekstin kannattama näkemys on hyvä ja sitä kannattaa uskoa. Tällaista argumentaatioon kuuluvaa kielenkäytön tasoa, jolla ihmisten käsityksiä pyritään vahvistamaan tai muuttamaan, kutsutaan argumentaation retoriikaksi (Lahti 2019: 43–44).

Omassa tutkielmassani retoriikan tarkastelu on hedelmällistä erityisesti siksi, että aineistosta löytyy paljon erilaisia ryhmiä ja eri ryhmien välisiä suhteita rakentavia retorisia keinoja, kuten vastakkainasetteluja, liioittelua ja vastapuolen ajatusten esittämistä tunnettuina olkinukkeargumentin avulla. Retoriikan tutkiminen valottaa sitä, miten kirjoittajat sanoittavat asiansa ja millaisia asenteita ja arvoja he retorisilla valinnoillaan ilmentävät. Yhdessä argumentaation eli väitteiden ja perustelujen esittämisen kanssa retoriset keinot pyrkivät vaikuttamaan ja vakuuttamaan lukijan (Lahti 2019: 43).

Opiskelijoiden representaatioiden tarkasteluun löytyy tutkimuskentältä tilaa, sillä opiskelijoiden esittämistä ryhmänä ei ole juurikaan tutkittu Suomessa. Muihin ryhmiin liittyviä kuvaamisen tapoja ja asenteita sen sijaan on tutkittu diskurssintutkimuksen lähtökohdista käsin runsaasti. Oman tutkielmani kannalta keskeinen lähde on Pekka Pällin (2003) väitöskirja, jossa tarkastellaan ryhmien diskursiivisuutta ja ryhmädiskurssien rakentumista kielessä. Tiettyjä ryhmiä käsittelevässä, diskurssintutkimuksen lähtökohtia hyödyntävässä tutkimuksessa nousee esiin mm. työttömiin liittyvä tutkimus, jota on Suomessa tehty viime vuosina jonkin verran. Viimeaikainen tutkimus on monitieteistä ja voidaan havaita, että tietyn yhteiskunnallisen ryhmän tarkastelu diskurssintutkimuksen menetelmin on suosittua eri tieteenaloilla. Kielitieteen ja viestinnän alalla työttömyyskeskusteluja Suomessa on tutkinut pro gradu -tutkielmissaan Ella Lillqvist (2010) ja yhteiskuntapolitiikassa Elina Nykänen (2021). Sosiaalitieteessä työttömyysdiskursseja ovat tutkineet Constantin Mattias Kristian Saramo (2019), joka tarkastelee *Helsingin Sanomissa* julkaistujen uutisten työttömyyskuvastoa, sekä Heli Hollari (2018) ja Minna Hietala (2014). Muita ryhmän diskursseja tarkastelevia tutkimusaiheita ovat mm. Riika Heikkisen (2021) psykologian pro gradu -tutkielma hyvän yliopisto-opiskelijan diskursseista sekä Suvi Heikkisen (2016) nuorten velkaongelmia käsittelevä, yhteiskuntatieteiden alalle sijoittuva tutkielma.

Työttömien ohella toinen diskurssintutkimuksen suosima aihe on maahanmuutosta ja maahanmuuttajista käyty keskustelu, jota myös kielitieteilijät ovat tutkineet viime vuosina. Tutkielmani kannalta keskeinen lähde on Emmi Lahden vuonna 2019 valmistunut väitöskirja *Maahanmuuttokeskustelun retoriikkaa*, jossa tarkastellaan maahanmuuttajien ja keskustelun eri osapuolten konstruointia sekä Suomi24-foorumilla käydyn keskustelun retoriikkaa ja argumentaatiota. Maahanmuuttoaiheita ovat tarkastelleet myös Simo Määttä, Karita Suomalainen ja Ulla Tuomarla (2020) maahanmuuttovastaisen ideologian ja ryhmäidentiteetin rakentumista tarkastelevassa artikkelissaan sekä Irina Herneaho

(2018) artikkelissaan, jonka aiheena on eduskuntapuolueiden vaalimainoksien sisältämät maahanmuuttodiskurssit.

1.2 Aineiston esittely

Aineistoni koostuu SYL:n kannanoton aloittamasta, kesän 2019 aikana käydystä julkisesta keskustelusta. Keskusteluun kuuluvat tekstit ottavat jollakin tavalla kantaa alkuperäiseen kannanottoon ja usein myös muihin sitä kommentoiviin teksteihin. Olen rajannut aineiston niin, että se koostuu argumentoivista ja vaikuttamaan pyrkivistä teksteistä. Aineistoon kuuluu yhteensä 35 tekstiä mukaan lukien alkuperäinen SYL:n kannanotto. Aineisto pitää sisällään mm. kannanottoja, kolumneja, mielipidekirjoituksia ja blogitekstejä. Olen rajannut aineiston ulkopuolelle muita tekstejä referoivat uutiset ja asiantuntijahaastattelut, joissa tehdään selkoa opiskelijoiden saamien taloudellisten tukien suuruudesta, historiallisesta kehityksestä tai opiskelijoiden käyttämistä terveystalouksista. Olen niin ikään jättänyt aineiston ulkopuolelle muut opiskelijoiden tilannetta kartoittavat tekstit ja erilaisia ratkaisumalleja, kuten opintotuki uudistusta tai perustuloa, esittelevät kirjoitukset. Tällaisissa teksteissä opiskelijoihin liittyvät käsitykset ja uskomukset jäävät usein toissijaisiksi talouspolitiikan ja erilaisten kartoitusten ohella, eivätkä tekstit vastaa tutkimuskysymyksiin yhtä hyvin kuin argumentoivat ja vaikuttamaan pyrkivät tekstit.

Aineisto koostuu teksteistä, jotka on julkaistu sanomalehdissä, tiedotteina ja kannanottoina eri organisaatioiden kotisivuilla ja yksittäisten ihmisten tai järjestöjen ylläpitämissä blogeissa. Sosiaalisen median keskustelut, kuten Twitter-viestit ja Facebook-keskustelut, olen rajannut aineistosta pois. Ne edustavat erityyppistä aineistoa ja keskustelukulttuuria, joka ansaitsee oman tutkimuksensa. Poikkeuksena on Arno Ahosniemen syötöporsas-twiitti, jota kolumnistit ja mielipidekirjoittajat runsaslukuisesti kommentoivat. Ahosniemen twiitti on nostettu linkkinä ja kuvakaappauksena mukaan useaan aineistoni tekstiin, ja näin twiitti pääsee aineistoon mukaan jo sitaatin muodossa. Katson, että Ahosniemen twiitillä on niin olennainen osa keskustelun kokonaisuudessa, että sitä on syytä käsitellä myös itsenäisenä tekstinä.

Aineistoni koostuu muutamia eri tekstilajeja edustavista vaikuttamaan pyrkivistä teksteistä. Kannanotot edustavat jonkin järjestön virallista linjaa ja niiden tehtävä on puolustaa jäseniensä etua. Ne on julkaistu niiden edustaman järjestön, esimerkiksi SYL:n tai Kokoomusopiskelijoiden, verkkosivuilla. Valtaosa aineistoon kuuluvista teksteistä on julkaistu jossakin valtamediaa edustavassa julkaisussa, kuten *Helsingin Sanomissa* tai

Turun Sanomissa. Tällaisten tekstien on täytynyt käydä läpi lehtien julkaisuprosessi ja olla sisällöltään sellaisia, että ne sopivat kyseiseen julkaisuun. Suuri osa aineistoon kuuluvista kolumneista on tällaisia sanomalehdissä ja niiden verkkoversioissa julkaistuja tekstejä.

Kolumnin tekstilajiin kuuluu kantaaottavuus ja perusteltujen väitteiden esittäminen. Osa kolumneista on kärkkäitä, kun taas osa ottaa hillitysti kantaa. Kolumni tekee usein johtopäätöksiä ja se voi myös esittää toimintaehdotuksia käsiteltävän ongelman ratkaisemiseksi. Jotkut kolumnit keskittyvät ensisijaisesti kiinnostavan ja nautinnollisen lukukokemuksen luomiseen. (Liikanen 2012: 38.) Tällaista lukukokemukseen ja kielellä leikitelyyn keskittyvää kolumnityyppiä edustaa aineistossani runsaasti kommentteja kirvoittanut Annamari Sipilän *Helsingin Sanomissa* julkaistu kolumni *Voi raukkaparkkaa – hän on yliopisto-opiskelija* (HS 7.7.2019). Muilta osin aineistooni kuuluvat kolumnit ovat luonteeltaan vaihtelevia: osa ilmaisee mielipiteensä kärjekkäin sanankääntein, kun taas osa pyrkii asialliseen ilmaisuun.

Aineistoon kuuluu lisäksi blogeja, jotka ovat osa jonkin aikakauslehden verkkomedian. Tällaisia ovat esimerkiksi aikakauslehtien *Avun* ja *Me Naisten* verkkomediat, joissa tietyt kolumnistit julkaisevat säännöllisesti tekstejään omissa blogeissaan (ks. esim. Apu.fi-sivusto). Osa aineistoon kuuluvista blogeista on yksityisiä blogeja, joiden taustalla ei ainakaan näkyvästi ole tiettyä organisaatiota tai järjestöä. *Blogitekstille* tyypillisiä piirteitä ovat kirjoittajan henkilökohtaisten mielipiteiden esittäminen ja persoonallinen tyyli (Heinonen & Domingo 2009: 73). Yksityisissä blogeissa on näkyvissä riippumattomuus, joka mahdollistaa jyrkkienkin mielipiteiden ilmaisun. Verkkoalustoilla julkaiseminen onnistuu nykypäivänä helposti, eikä yksityisessä blogissa ilmestyvän tekstin tarvitse ylittää julkaisukynnystä samaan tapaan kuin vaikkapa jonkin mediatalon julkaisujen.

Aineistoon kuuluvissa teksteissä puhutaan *opiskelijoista* tai *yliopisto-opiskelijoista*. Koska SYL:n kannanotto keskittyy yliopisto-opiskelijoiden jaksamiseen, käsitän myös muiden aineistoon kuuluvien tekstien käsittelevän yliopistossa opiskeleviin. Rajaan aineiston ulkopuolelle muita opiskelijaryhmiä, kuten ammattikorkeakoulujen opiskelijoita, koskevat tekstit. Puhuessani opiskelijoista tarkoitan tässä tutkielmassa yliopisto-opiskelijoita. Tutkimani keskustelun voi tulkita keskittyvän tarkastelemaan nimenomaan yliopisto-opintoja suorittavan opiskelijakunnan asemaa sillä perusteella, että SYL on kaikkia Suomen ylioppilaskuntia edustava edunvalvontajärjestö ja se ottaa kantaa juuri omiin jäseniinsä liittyvissä asiassa. Keskustelun aloittajana toimii siis noin 130 000 opiskelijaa edustava edunvalvontajärjestö, joka kuvaa tehtävänsä näin:

Valvomme opiskelijoiden etua ja pidämme ääntä nuoren sukupolven puolesta yhteiskunnassa. Olemme siellä, missä opiskelijoiden asioista puhutaan, aina parlamentista barrikadeille saakka. – – Vaikutamme siihen, että opiskelijoilla on edullinen katto päänsä päällä ja rahaa elämiseen kukkarosaan. (SYL:n verkkosivusto, 2021.)

Tutkimani keskustelu lähti siis liikkeelle siitä, että opiskelijoiden edunvalvontajärjestö esitti huolensa opiskelijoiden uupumuksesta ja kesäajan toimeentulosta. Samalla SYL kyseenalaisti, miksei opiskelijoilla ole oikeutta lepoon ja lomaan kuten esimerkiksi työssäkäyvillä. Kannanoton lähtökohtana on opiskelijoiden asemaan liittyvän epäkohdan huomioiminen ja vaatimus tämän epäkohdan korjaamisesta.

1.3 Tutkimuksen kontekstit

Diskurssintutkimuksessa ollaan kiinnostuneita kielenkäytöstä erilaisissa tilanteissa. Kielenkäyttötilanteen ja asiayhteyden huomioiminen on tärkeää, sillä erilaiset ilmaukset saavat merkityksensä siinä ajassa, paikassa ja puhetilanteessa, jossa ne esitetään. Jotta tekstien kantamia merkityksiä voisi ymmärtää, on syytä ottaa huomioon kyseessä oleva kommunikaatiotilanne eli tekstien tilanne- ja syntykonteksti. Laajempina sosiaalisena ja yhteiskunnallisena kontekstina voi nähdä ne olosuhteet ja sen yhteisön, jossa tekstit syntyvät ja niitä käytetään. Sosiaaliset normit ja yhteiskunnassa hallitsevat ideologiat vaikuttavat siihen, miten kieltä käytetään ja millaisia merkityksiä sillä synnytetään. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 1.5; Kakkuri-Knuutila 1998: 235–236, Jokinen, Juhila & Suoninen 2016: 21.)

Tutkimukseni laajaksi kontekstiksi muodostuu suomalainen yhteiskunta ja sen julkisen keskustelun kulttuuri. Suomessa on tavallista, että julkisuudessa keskustellaan erilaisista yhteiskunnallisista aiheista ja epäkohdista. Näin ollen opiskelijoiden asemaa ja oikeuksia koskeva keskustelu on ymmärrettävissä osana yhteiskunnallisen keskustelun perinnettä ja jatkumoa. (ks. Hyvönen 2017: 38.) Tässä tapauksessa esiin nostetaan epäreiluksi koettu tilanne, opiskelijoiden loma- ja lepomahdollisuuksien puute, työn ja opin-tojen yhdistelmän uuvuttavuus ja taloudelliset paineet. Aina yhteiskunnallinen keskustelu ei johda käytännön toimenpiteisiin, vaan sen aikaansaannosta on käsiteltävää ilmiötä koskevan tietoisuuden lisääminen, asenteisiin vaikuttaminen ja eri näkökulmien käsittely. Näin näyttää käyneen myös opiskelijoiden asemaa käsittelevälle keskustelulle. Tutkin kyseistä keskustelua vajaa pari vuotta keskustelun käymisen jälkeen, eikä konkreettisia

opiskelijoiden lomamahdollisuuksia ja toimeentuloa parantavia toimenpiteitä ole tähän mennessä tehty.

Osan kontekstia muodostavat myös aineiston julkaisuaikana vaikuttaneet aatteet, ideologiat ja poliittiset virtaukset. Yksi teksteistä näkyvä virtaus on Pietikäisen & Mäntysen (2019: 1.5) tunnistama, viime vuosina suomalaisessa yhteiskunnassa vahvistunut uusliberalistinen talouspoliittinen diskurssi, jonka sisältöä on alettu käyttää erilaisten poliittisten näkemysten perusteena. Kyseisessä diskurssissa kansalaisen henkisen, fyysisen ja taloudellisen hyvinvoinnin nähdään olevan yhteydessä hänen omaan toimintaansa ja näin ollen yksilön ajatellaan olevan pääosin itse vastuussa omasta hyvinvoinnistaan. Tällaista ajatusta voidaan käyttää perusteluna esimerkiksi sille, miksi yhteiskunnan ei tulisi maksaa erilaisia sosiaalietuuksia ilman, että kansalainen tekee jotakin vastikkeeksi. Tällaisen uusliberaalin talouspoliittisen ajattelun voi tunnistaa yhdeksi oman aineistoni tekstien taustalla vaikuttavaksi ideologiaksi, sillä osa teksteistä suhtautuu kielteisesti ajatukseen opiskelijoiden vastikkeettomasta, sosiaalietuudella maksetusta lomasta.

Keskustelun aloittavan näkökulman, opiskelijoiden loman ja levon tarpeen, ympäröivä konteksti on nyky-yhteiskunnan asenneilmapiiri, jossa työnteko toimii eräänlaisena yksilöä määrittävänä normina (ks. esim. Lillqvist 2010: 78). Elämänrytmi on viime vuosikymmeninä kiivastunut ja samalla on herännyt huoli elämän nopeatempoisuudesta, joka uhkaa johtaa erityisesti työelämässä tapahtuvaan uupumiseen. Aiheesta on kirjoitettu paljon ja mediassa on levinnyt runsaasti tarinoita loppuunpalamisesta. Huoli opiskelijoiden uupumisesta voidaan ymmärtää osana tätä yhteiskunnallista ilmiötä, pelkoa liian kuormittavasta elämästä. Opiskelijoiden uupumista käsittelevät tekstit voidaan liittää siis laajempaan nykypäivän työ- ja opiskeluelämän kuormittavuutta käsittelevään keskusteluun, jossa ollaan huolissaan kestäättömästä burn out -kulttuurista ja mielenterveysongelmista. Loppuunpalamisen eli burn outin riski syntyy, kun yksilön voimavarat ja tarpeet eivät kohtaa ympäristön hänelle asettamien vaatimusten kanssa. (ks. esim. Työterveyslaitos 2019; Brandstätter, Job & Schulze 2016.)

2 Teoriatausta

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni teoreettiset ja metodologiset lähtökohdat. Käyn läpi myös tutkimukseni kannalta keskeisimmät käsitteet. Lisäksi kerron, millä tavoin metodit toimivat osana aineiston analyysia ja miten olen aineistoani jäsentänyt.

2.1 Diskurssintutkimus

Tutkielmani lähtökohtana on diskurssintutkimus, jonka perusajatus on se, että kieli sisältää erilaisia sosiaalisessa todellisuudessa syntyviä merkityksiä, arvoja ja ideologioita. Kielen rakentamista merkityksistä neuvottelu, ristiriidat ja niiden seuraukset ovat diskurssintutkijan kiinnostuksen kohteita. Alan tutkimus keskittyy siihen, mitä kielellä tehdään ja millaiseen sosiaaliseen toimintaan kielenkäyttö liittyy. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 1.1; Pälli & Lillqvist 2020: 374–375.) Omassa tutkimuksessani ymmärrän kielenkäytön diskursiiviseksi toiminnaksi, jota käytetään opiskelijoiden ja muiden ryhmien merkityksellistämiseen. Lisäksi kielellä ilmaistaan arvoja ja ihanteita, joihin teksti sitoutuu tai joita se vierastaa tai vastustaa. Esimerkiksi opiskelijoiden lomatoiveisiin positiivisesti suhtautuvat tekstit ilmaisevat sitoutuvansa sellaiseen arvomaailmaan, jossa yksilöllä tulee olla oikeus lepoon ilman erityisiä omia saavutuksia. Tällaisista teksteistä välittyvä ajatus siitä, ettei ihmisiä tulisi arvottaa sillä perusteella, kuinka paljon yksilö pystyy tuottamaan yhteiskunnalle taloudellista hyötyä.

Diskurssintutkimus sitoutuu sosiaalisen konstruktivismiin ajatukseen siitä, että kielen kantamat merkitykset ja kielelliset valinnat rakentavat sosiaalista todellisuutta. Kieli ei siis ainoastaan heijasta sosiaalisesta todellisuudesta löytyviä merkityksiä ja ilmiöitä, vaan se myös muokkaa ja luo niitä. Kielellä rakennetaan, järjestetään, uusinnetaan ja muunnetaan merkityksiä. Kielellä on vaikutusta ihmisten ajatuksiin, arvoihin ja toimintoihin. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016: 21; Pälli 2003: 11, 23; Pietikäinen & Mäntynen 2019: 1.1–1.2.) Kielen merkitykset eivät ole itsestään selviä, vaan käsitteiden merkitykset ovat jatkuvan neuvottelun kohteena. Omassa aineistossani esimerkiksi nousee esiin hyväosaisuuden piirre, joka toisinaan liitetään opiskelijoihin ja toisinaan opiskelijoita kritisoiviin kommentoihin. Keskustelussa esiintyy erilaisia käsityksiä siitä, mitä hyväosaisuus tarkoittaa ja kuka oikeastaan on hyväosainen.

Kielenkäyttö itsessään on sosiaalista toimintaa, joka osana vuorovaikutusta rakentaa todellisuutta. Puhujan lisäksi mukana on vastaanottaja ja usein keskustelu on

vastavuoroista, jolloin toisten sanomia asioita kommentoidaan ja keskustelun kokonaisuus rakentuu useiden puhujien yhteisvoimin. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016: 21; Pälli 2003: 11, 23; Pietikäinen & Mäntynen 2019: 1.1–1.2.) Tutkimukseni aineistossa keskustelijoiden osallistuminen näkyy toisten siteeraamisena ja vastapuolen ajatusten esittämisenä kärjistettyinä. Tällöin muiden tuottamat tekstit ja niiden ajatukset toimivat eräänlaisena resurssina, jota tekstit hyödyntävät omiin tarkoituksiinsa.

Diskurssintutkimukselle tyypillisiä aiheita ovat yhteiskunnan hierarkiat, valta ja valta-asetelmat. Yksi diskurssintutkimuksen keskeisistä tavoitteista on havaita ja tehdä näkyväksi yhteiskunnasta löytyviä arvotuksia ja valtasuhteita. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 1.1; Pälli & Lillqvist 2020: 385.) Diskurssintutkimus sitoutuu taustaoletukseen, jonka mukaan olemassa on useita rinnakkaisia ja keskenään kilpailevia merkityssystemejä. Nämä merkityssystemit ovat kiinteässä yhteydessä kontekstiin, sillä kielen kantamat merkitykset rakentuvat aina tietynlaisessa yhteiskunnallisessa, kulttuurisessa ja sosiallisessa ympäristössä. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016: 21.) Yhteiskuntaa ja sen rakenteita koskeva tutkimus on usein monialaista, sillä moniulotteisia aiheita voi tutkia useasta eri tieteenalasta, tutkimussuuntauksesta tai näkökulmasta käsin. Diskurssintutkimus itsessään ei ole tutkimusmenetelmä vaan laajempi teoriakehys, jonka alle sijoittuvaa tutkimusta voi tehdä monenlaisin menetelmin. (Lahti 2019: 37.)

Muodon ja merkityksen yhteys on diskurssintutkijalle olennainen lähtökohta, sillä analyysin ei tule jäädä sellaiselle tasolle, jossa ainoastaan todetaan, millaisin tavoin kieltä on käytetty. Tutkijan tavoitteena on pureutua syvemmälle ja pohtia, mitä kielenkäytön tavat merkitsevät. Millaisia arvoja, asenteita tai ennako-oletuksia niihin liittyy ja mitä ne voivat kertoa yhteiskunnastamme? Kun analyysin syvempi taso tulee käsitellyksi, ollaan diskurssintutkimuksen ytimessä. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 1.3.)

Oma aineistoni ilmentää jo aiheensa puolesta diskurssintutkimukselle tyypillistä yhteiskunnallisiin valta-asetelmiin ja ryhmien välisiin suhteisiin pureutuvaa tematiikkaa. Keskiössä on opiskelijoiden ryhmä, johon liittyviä käsityksiä keskustelussa esitetään. Aineistossa esiintyy myös muita ryhmiä, joiden suhde opiskelijoihin on yksi keskeinen teksteistä esiin nouseva asia. Ajoittain keskustelu kiihtyy ja tietyt tekstit tulkitaan loukkaaviksi ja halventaviksi. Tällöin aineistossa päädytään myös pohtimaan yhteiskunnan valta-asetelmia ja julkisen keskustelun sävyä – kenellä on lupa kommentoida ja millaisia tekstejä on sopivaa julkaista. Tällaiset kielenkäyttöön kietoutuvat arvotukset ja normit sekä kielenkäyttö vallankäytön keinona ovat diskurssintutkimuksen tarkastelemia teemoja. (ks. Pietikäinen & Mäntynen 2019: 1.3.)

2.2 Diskurssit ja representaatiot

Diskurssintutkimuksessa keskeinen käsite on diskurssi, joka on luonteeltaan monimerkityksinen, sillä sen merkitys saattaa vaihdella asiayhteydestä ja tieteenalasta riippuen. Diskurssit voi määritellä esimerkiksi joukoksi kiteytyneitä kielenkäytön tapoja, joita käytetään tiettyä näkökulmaa edustavissa teksteissä. Diskurssit muokkaavat ja merkityksellistävät käsittelemiään kohteita esimerkiksi nimeämällä niitä ja määrittelemällä, miten asioista ja ihmisistä tulee puhua ja mistä on syytä vaieta. Diskurssilla on ikään kuin oma totuutensa, jonka se pyrkii vakiinnuttamaan ohittaen samalla mahdolliset muut kilpailevat diskurssit. Diskursseihin liittyy arvoja ja normeja, sillä ne kuvaavat käsittelemäänsä asiaa tietyllä tapaa merkityksiä rakentaen. Ne sisältävät merkityksiä, jotka kieliyhteisön jäsenet tunnistavat ja näin ollen diskurssit ovat yhteydessä siihen kulttuuriseen ja yhteiskunnalliseen kontekstiin, jossa ne esiintyvät. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 1.3–1.4.) Suomalaiseen opiskelukulttuuriin liittyy esimerkiksi tiettyjä kansallisesti jaettuun merkityksiä. Esimerkiksi korkeakouluopetuksen maksuttomuus ja yliopisto-opintoihin liitetty kulttuurinen merkitys ja arvostus toimivat kehyksenä, jota vasten tutkimani keskustelu ja sen sisältämät arvot ja ideologiat ovat ymmärrettävissä.

Tutkielmassani käsitän diskurssin tekstien tuottamaksi tavaksi merkityksellistää todellisuutta ja toisten tekstien kantamia viestejä. Diskurssiin liittyy myös tunnistettavia tapoja käyttää kieltä: aineistossani esimerkiksi tietyt sanavalinnat ja nimeämisen tavat toistuvat. Nämä kielenkäytön tavat merkityksellistävät käsiteltävää aihetta, sillä toistuvasti käytetyt ilmaukset ilmentävät erilaisia arvoja, ideologioita ja asenteita (ks. Pietikäinen & Mäntynen 2019: 1.3–1.4). Tutkielmassani tarkastelen kahta aineistosta selkeimmin erottuvaa diskurssia, jotka olen nimennyt *opiskelijamyönteiseksi* ja *opiskelijakriittiseksi diskurssiksi*. Nämä kaksi diskurssia merkityksellistävät opiskelijoiden asemaa yhteiskunnassa erilaisin tavoin ja jäsentävät opiskelijoiden ja muiden ryhmien väliset suhteet erilaisiksi.

Diskurssien voima näkyy selvästi niiden kyvyssä kuvata maailmaa ja ihmisiä. Kielenkäytön valintojen avulla diskurssit synnyttävät mielikuvia ja merkityksiä ja samalla ne esittävät puheenaiheen ja siihen liittyvät toimijat tietynlaisina. Tällaisia esitystapoja kutsutaan *representaatioiksi* ja niissä on kyse siitä, miten teksti kuvaa tietyn ryhmän tai henkilön identiteettiä, piirteitä ja suhteita muihin. Ryhmien kuvaukset ilmentävät niitä arvoja, ideologioita ja taustaoletuksia, joihin diskurssi sitoutuu. Näin representaatioiden

kuvaamat kohteet ikään kuin heijastavat tekstin omaksumaa maailmankatsomusta. (Fairclough 1997: 59–60, 76; Pietikäinen & Mäntynen 2009: 55; Pynnönen 2013: 17–18.) Teksti voi esimerkiksi ”painaa alas” ja esittää opiskelijat vähäosaisina uhreina tai vastaavasti kuvata heidät turhaan valittavana joukkona, jonka pitäisi tarttua toimeen ja olla oman onnensa seppiä. Tällaiset kuvaustavat kertovat myös ihanteista, toiveista ja odotuksista, joita ryhmiin nyky-Suomessa kohdistuu. Toisaalta jokin ryhmä voidaan jättää vähälle huomiolle ja taka-alalle tai nostaa huomion keskipisteeksi. Kyse on retorisisista valinnoista, joiden avulla yleisön huomio pyritään kohdistamaan tiettyyn ryhmään ja esittämään se sellaisessa kuvakulmassa, joka palvelee tekstin omia päämääriä. (ks. Pietikäinen & Mäntynen 2009: 72; Fairclough 1997: 139–140.)

Diskurssintutkijan tehtävä on havaita aineistossa kielenkäytön säännönmukaisuudet ja toistuvuudet, jotka kertovat vakiintuneista tavoista merkityksellistä asioita (Pälli & Lillqvist 2020: 385). Tutkielmassani etsin tällaisia säännönmukaisuuksia ryhmien esittämistavoista: tarkastelen esimerkiksi sitä, millaisiin piirteisiin tai aihepiireihin ryhmistä käytettävät nimitykset perustuvat – puhutaanko heistä talouden sanaston kautta vai viitataan vaikkapa ryhmän ammattiin. Merkitystä on myös sillä, mitkä ryhmät esitetään toistuvasti samankaltaisina tai toisistaan poikkeavina. Tällaiset ryhmien esittämisen tavat ohjaavat pohtimaan, mihin samankaltaisuudet ja eroavaisuudet perustuvat ja siten tutkijalle voi paljastua, mitkä ovat ryhmille luonteenomaisina pidettyjä piirteitä.

Diskurssintutkimuksessa puhutaan representoimisesta erityisesti silloin, kun viitataan sellaisiin kohteisiin, joiden olemassaolo yhteiskunnassa pidetään selvänä. (Pälli 2003: 137.) Esimerkiksi tutkimuksessani keskeisten yliopisto-opiskelijoiden voidaan todeta olevan sellainen ryhmä, jonka olemassaolo sosiaalisessa todellisuudessa on yleisesti tiedossa ja hyväksytty. Toisen keskeisen ryhmän, jonka esittämistä tutkielmassani tarkastelen, muodostavat opiskelijakriitikot. Heidän ryhmänsä ei ole yhtä selvästi ja pysyvästi olemassa oleva joukko, vaan heidät konstruoidaan näkyväksi ryhmäksi tarkastelemassani keskustelussa.

Pällin (2003: 138) mukaan konstruoinnista on kyse silloin, kun kielen avulla luodaan ryhmä, jonka asema ei kielenkäytön ulkopuolella ole vakiintunut. Tällainen kielenkäytön keinoin luotu ryhmä perustuu johonkin ryhmään liitettyyn ominaisuuteen tai toimintoon, kuten oman aineistoni kohdalla opiskelijoihin kriittisesti suhtautuviin asenteisiin ja kritiikkiä ilmaiseviin puhetoimintoihin. Voidaan siis sanoa, että opiskelijakriittinen ryhmä rakentuu kielenkäytössä, lähinnä opiskelijamyönteisen diskurssin esittämissä kuvauksissa. Ryhmän olemassaolo sitoutuu tarkastelemaani keskusteluun, sillä

opiskelijoiden asemaa käsittelevän keskustelun ulkopuolella tätä ryhmää ei ole olemassa. Puhun kuitenkin myös opiskelijakriitikoita koskevien kuvausten kohdalla representaatiosta, sillä kyse on ennen kaikkea vastapuolen ilmaisemista mielikuvista ja kuvaamisen tavoista, joihin opiskelijakriitikoiden ryhmän rakentuminen perustuu.

Eri ryhmien välille rakennetaan kielessä erilasia jännitteitä ja valta-asetelmia. Esimerkiksi ryhmä, josta rakennetaan tekstissä kuva korkean statuksen joukkona, asettuu heikko-osaiseksi ja vähävaraiseksi representoidun ryhmän yläpuolelle. (ks. Fairclough 1997: 76.) Representaatioita tarkasteltaessa on huomattava, että tekstien esittämät ryhmien kuvaukset eivät anna kattavaa tai objektiivista kuvaa yhteiskunnasta löytyvistä valta-asetelmista. Sen sijaan ne tarjoavat tutkielmani puitteissa kurkistuksen yhteen keskusteluun kuuluvien tekstien maailmaan ja niihin ideologioihin ja käsityksiin, joita aineistossa esiintyy.

2.3 Retoriikan tutkimus

Siinä missä diskurssintutkimus on kiinnostunut selvittämään yhteiskunnallisia valta-asetelmia ja arvoja, tarjoaa retorinen analyysi konkreettisia keinoja näiden tutkimusintressien toteuttamiseen. Retoriikka on kielellä vaikuttamista, ilmaisua, jolla pyritään saamaan yleisössä aikaan jokin reaktio. Retoriikalla ei tarkoiteta niinkään puheen tai tekstin asiasisältöä vaan sitä muotoa ja tapaa, jolla asia ilmaistaan. Retoriikka on yhteisten merkitysten jakamista ja tulkintaa: rektorin eli puhujan tai kirjoittajan tekemät kielelliset valinnat päätyvät yleisön tulkittaviksi. Tulkintaan vaikuttaa konteksti, se sosiaalinen todellisuus, jossa viestintä tapahtuu. (Lahti 2019: 43–44, 133; Tuomisto 2002: 16.) Lisäksi kirjoittaja nojaa yleisön kanssa jakamiinsa esisopimukseen eli taustaoletuksiin ja -tietoihin, joiden varaan argumentaatio rakentuu. Esisopimukset ovat sellaisia kyseenalaistamattomia oletuksia, käsityksiä ja ideologioita, jotka yleisö on valmis hyväksymään ja joista kirjoittaja yleensä lähtee argumentaatioissaan liikkeelle. (Perelman 1996: 28.) Aineistostani löytyvä esisopimus on esimerkiksi opiskelijamyönteisen diskurssin jakama ajatus siitä, että opiskelijoiden kesänviettoon liittyy ongelmia, ja ne tulisi ratkaista niin, että opiskelijoiden olosuhteet paranisivat.

Diskurssintutkimuksen tapaan retoriikan tutkimus tarkastelee sosiaalisesti jaettuina merkityksiä ja viestintää sosiaalisena, todellisuutta muokkaavana ilmiönä. Retoriikan tutkimus ja diskurssintutkimus jakavat yhteisen intressin, vaikuttamisen tutkimuksen. Kriittinen diskurssintutkimus pyrkii paljastamaan valtasuhteita rakentavia ja ylläpitäviä

kielenkäytön tapoja – samaan tapaan retoriikan tutkimuksen yhtenä tavoitteena on havaita ja nostaa esiin hierarkioita tuottavia ilmaisutapoja. (Lehti & Eronen-Valli 2018: 158–160.) Käytännössä arvoasetelmia tutkitaan analysoimalla esimerkiksi värittyneitä ilmauksia, vertauksia ja metaforia. (Kakkuri-Knuutila 1998: 264.) Omassa aineistossani yleistä on esimerkiksi eri ryhmien vertaaminen toisiinsa, erilaisten asenteellisten nimitysten käyttö ja vastapuolen ajatusten esittäminen kärjistettyinä ja liioiteltuina.

Retorisen analyysin kohteena on teksti ja tekstin vaikutuskeinot. Analyysissa kiinnitetään huomiota tekstin tavoitteisiin, kontekstiin ja yleisöön. Analyysia tehtäessä tulee ottaa huomioon tekstilajille tyypilliset argumentaatiotavat ja aiheeseen liittyvä kieli. (Kakkuri-Knuutila 1998: 234.) Tutkielmassani tarkasteltavat tekstit ovat mielipidettä ilmaisevia, kantaa ottavia tekstejä. Retorisessa analyysissä tarkastelun kohteena on argumentin ilmiäisy eli se, miten argumentti on muotoiltu. Siinä missä argumenttianalyysi keskittyy argumentin asiasisältöön, retorinen analyysi pureutuu sanavalintoihin, kielikuviin ja muihin ilmaisutapoihin. Retoriikka ei siirrä syrjään tekstin asiasisältöjä, vaan keskittyy siihen, millainen kuva siitä syntyy erilaisten ilmaisutapojen avulla. Retorinen analyysi valottaa esimerkiksi sitä, millaista asennetta tai tunnetta teksti ilmentää (Kakkuri-Knuutila 1998: 234.).

Argumentaatio ja retoriikka kulkevat usein tutkimuksessa käsi kädessä, sillä esimerkiksi Lahti (2019: 46, 136) kertoo tarkastelevansa omassa tutkimuksessaan argumentaation retoriikkaa. Sillä hän tarkoittaa sitä, miten väitteitä pyritään todistamaan, perustelemaan ja vahvistamaan. Näitä keinoja kutsutaan argumentaatiostrategioiksi, mikä kuvaa retoriikan osuutta vaikuttavan argumentaation rakentamisessa. Retoriikka on siis muuta kuin kaunopuheisuutta tai pinnallisia puhekuvioita – se on merkitystä rakentavia sanavalintoja ja tapoja ilmaista asioita. Chaïm Perelmanin edustama uuden retoriikan tutkimussuuntaus näkee yhteyden muodon ja merkityksen välillä, sillä tekstin kantamat merkitykset ja niiden ilmaisumuodot nähdään toisiinsa kietoutuneina. Retoriikka eli muoto ja ilmaisutavat ovat siis toinen puoli argumentaatiota eli väitteen ja perusteen kokonaisuutta. (Perelman 1996: 65.)

Tutkielmassani sovellan uutta retoriikkaa ja argumentaatiostrategioita niin, että tarkastelen opiskelijoiden ryhmää ja muita ryhmiä rakentavia ilmauksia ja niillä ilmaistavia merkityksiä. Lisäksi tarkastelen sitä, miten eri ryhmät kontrastoituvat toisiinsa. En keskity niinkään väitteisiin (esim. *opiskelijoiden asema on ongelmallinen*) vaan keskityn perusteluihin ja siihen, miten ne on muotoiltu (*ainoana väestöryhmänä Suomessa opiskelijoilla ei ole oikeutta lomaan ja lepoon*, SYL 1.7.2019). Tavoitteeni ei ole arvioida

argumentaatiostrategioiden toimivuutta tai virheellisyyttä. Keskityn argumentaation retoriseen puoleen, esimerkiksi tässä siihen, että opiskelijat nimetään *ainoaksi väestöryhmäksi Suomessa*, heistä siis rakennetaan kuvaa poikkeuksellisena ryhmänä, jonka asemaan liittyy erityisen ongelmallinen piirre, loman ja levon puute. Samalla heidän ja muiden ryhmien välille syntyy jyrkkä kontrasti, sillä muut edustavat valtavirtaa, josta opiskelijat poikkeavat.

2.4 Ryhmätutkimus ja kategorisaatio

Ryhmien nimeämiseen liittyy kategorisaation käsite, jolla tarkoitetaan ihmisten niputtamista tiettyihin ryhmiin. Kategorisaatiota käytetään muun muassa retorisiin tarkoituksiin esimerkiksi sellaisessa tilanteessa, jossa ryhmä halutaan esittää yhtenäisenä, tiettyjen piirteiden leimaamana joukkona. (Pälli & Lillqvist 2020: 395.) Ihmisillä on luontainen taipumus jäsentää maailmaa ymmärrettävään muotoon niin, että asioita ja ihmisiä luokitellaan tiettyihin kategorioihin. Luokittelulla eli kategorisaatiolla erotellaan erilaisia ryhmiä toisistaan. Kategorisaatio perustuu tyypillisesti yleistämiseen tai yksinkertaistamiseen, sillä kategoriat ovat mentaalisia rakenteita, jotka perustuvat jollekin kategoriaan kuuluvia jäseniä yhdistävälle samankaltaisuudelle. Näin ollen yksilön identiteetti saattaa vääristyä tai yksinkertaistua, kun hänen katsotaan kuuluvan tiettyyn ryhmään jonkin yksittäisen ominaisuuden perusteella. (Pälli 2003: 39–40; Pietikäinen & Mäntynen 2019: 2.3.)

Argumentaatioon ryhmät liittyvät siten, että ryhmien nimeämistä ja esittämistä tiettyllä tavalla käytetään omien argumenttien vahvistamiseen ja perusteluun. Nimitykset ovat osa argumentoinnin retoriikkaa ja retorisia keinoja. (Lahti 2019: 133.) Pälli (2003: 31, 34–35) kuvaa ryhmän ilmauksia ja kategorisaatiota niin ikään puhujien käyttäminä retorisina keinoina, joita diskurssianalyttinen, kielen merkityksiin keskittyvä tutkimus analysoi. Näin ollen myös retoriikka ja ryhmät kytkeytyvät toisiinsa. Merkitystä on esimerkiksi sillä, kutsutaanko opiskelijoita kritisoivien ryhmää *eliitiksi* vai *vuosia sitten omat opiskeluaikansa ohittaneeksi sukupolveksi*. Näillä nimeämisen tavoilla ilmaistaan, millainen joukko opiskelijakriitikoiden ajatellaan olevan ja mikä on keskeinen, ryhmää yhdistävä piirre – korkea yhteiskunnallinen asema vai tietty sukupolvi ja ikä.

Kategorisaatio näkyy aineistossani myös niin, että ihminen sijoitetaan tyypillisesti vain yhteen ryhmään – hän on joko opiskelija tai työssäkäyvä veronmaksaja. Käytännössä analyysini perustuu erilaisten ryhmään kohdistuvien asenteellisten ja valtasuhteita ilmaisevien kielenkäytön keinojen tarkasteluun. Pietikäisen & Mäntynen (2009: 72) mukaan

ryhmiä ja ilmiöitä kuvataan kielessä mm. substantiivien, lausekkeiden, adjektiivien, adverbien ja metaforien avulla. Tällaiset tavat toimivat kielen välineinä, joilla ryhmiä nimeetään ja luonnehditaan. Nimeämisellä tarkoitetaan erilaisia nimityksiä, substantiiveja ja substantiivilausekkeita, joilla tiettyyn ryhmään viitataan. Tällainen kielenkäyttö on olennaisessa osassa ryhmän representaation rakentamisessa, sillä nimeämisellä ja luonnehdinnalla ryhmästä luodaan tietynlaista kuvaa, joka edustaa diskurssin kantamia arvoja, ideoologioita ja taustaoletuksia. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 2.3.) Aineistossani erilaisia nimityksiä esiintyy erityisesti opiskelijakriitikoita käsittelevissä kohdissa. Heistä käytettyjä nimityksiä ovat mm. *ryväs hyväosaisia hahmoja, eliitti, yhteiskunnan valtaapitävät* ja *elinkeinoelämän äänitorvet*. Opiskelijoita puolestaan nimitetään aineistossa *syöttöpor-saiksi* ja luonnehditaan *ikäluokan parhaimmistoksi*.

Eri ryhmät esiintyvät usein teksteissä yhdessä, joko rinnasteisina tai toisilleen vastakkaisina, jolloin ryhmien välille syntyy samankaltaisuuksia ja toisaalta erilaisia jännitteitä. Ryhmien välistä yhdenmukaisuutta luodaan rinnastamalla ja niputtamalla useita ryhmiä vielä laajemman, yläkäsitteeksi nousevan kategorian alle. Vastakkainasettelut syntyvät teksteissä ryhmien välisten erojen osoittamisen ja valta-asetelmien tai yhteiskuntaluokan ilmaisemisen avulla. Tehtäväni on tarkastella, millaisia valtasuhteita eri ryhmien välille rakennetaan ja mitkä kielenkäytön keinot ilmaisevat hierarkkisia suhteita. Tarkastelen myös sitä, miten eri ryhmien välille luodaan kielessä rajoja, jotka erottavat ryhmiä toisistaan.

Kun ihmiset esitetään jonkin ryhmän jäsenenä, ryhmiin suhtaudutaan eri tavalla riippuen siitä, koetaanko ryhmä omaksi ja omia arvoja edustavaksi vai vieraaksi ja vääränlaisia arvoja kannattavaksi. Näitä ryhmiä kutsutaan sisäryhmäksi ja ulkoryhmäksi. Ulkoryhmiksi mielletään sellaiset ryhmät, jotka tuntuvat vierailta ja joita ei koeta omiksi. Kielenkäytössä tällaisista ryhmistä voidaan piirtää yksinkertaistettu tai yleistävä kuva, johon liitetään negatiivisia piirteitä. Omaksi koettua ryhmää puolestaan kuvataan usein hyvänä ja sen tavoitteet ja arvot esitetään oikeutettuina ja perusteltuina. (Pälli 2003: 223–225; Lahti 2019: 58.)

Ihmisten jakaminen sisä- ja ulkoryhmiin tapahtuu kielellisesti esimerkiksi nimeämällä ryhmiä, liittämällä niihin tiettyjä toimintoja ja esittämällä ryhmien jäsenet tietynlaisissa rooleissa. Diskurssintutkimuksessa tarkastellaan, miten sisä- ja ulkoryhmiä käytetään diskurssissa eli miten niitä merkityksellistetään ja miten ne liittyvät diskurssin rakentamiin merkityksiin ja uskomuksiin. (Lahti 2019: 57–58; Pälli 2003: 41.) Ryhmiä ilmaistaan yleisesti esimerkiksi pronomineilla: sisäryhmää tarkoitettaessa puhutaan

meistä ja ulkoryhmään viitattaessa *heistä* (Pälli 2003: 102, 120). Omassa aineistossani ulko- ja sisäryhmiä ilmaistaan myös esimerkiksi lokatiivisten proadverbien ja hierarkiaa kuvaavien suuntien avulla: *siellä ylhäälläpäin* ja *täällä alhaalla päin* (Havainnot Parisuhteesta 9.7.2019). Sisä- ja ulkoryhmien erottamisen lisäksi tällainen ilmaustapa ilmentää myös tekstin ajatusta siitä, mihin kohtaan yhteiskunnallista hierarkiaa ryhmät asettuvat.

Aineistostani erottuu melko jyrkkiäkin näkemyksiä siitä, millaisia eri ryhmiin kuuluvat ihmiset ovat. Vaikka tutkielmani keskittyy kahden keskenään kilpailevan diskurssin tarkastelemiseen, on syytä muistaa, että keskustelusta – kuten yhteiskunnasta yleisemminkin – löytyy myös neutraalimpia näkemyksiä. Lisäksi ihmisten sijoittuminen eri ryhmiin ei ole todellisuudessa mustavalkoista tai suoraviivaista, vaan yksilö saattaa hyvinkin kokea kuuluvansa useaan eri ryhmään.

3 Opiskelijakriittinen diskurssi

Tässä luvussa käsittelen opiskelijakriittistä diskurssia, joka suhtautuu epäillen ja paikoitellen selkeän kielteisesti SYL:n kannanoton (1.7.2019) ilmaisemaan opiskelijoiden levon ja loman tarpeeseen. Opiskelijakriittiseen diskurssiin kytkeytyvät tekstit reagoivat SYL:n alkuperäiseen kannanottoon, jossa opiskelijoille vaadittiin mahdollisuutta kesälomaan. Diskurssia rakentavat tekstit esittävät vastalauseensa SYL:n väitteeseen, jonka mukaan opiskelijat ovat ainoa väestöryhmä, jolla ei ole Suomessa oikeutta lomaan.

Opiskelijakriittistä diskurssia rakentavat tekstit ovat aineistossani vähemmistössä, vaikka opiskelijakriitikoiden ryhmää ja sen esittämiä kommentteja on käsitelty useassa opiskelijoita puolustavassa tekstissä. Selkeästi opiskelijakriittistä diskurssia rakentaviksi teksteiksi voi määritellä yhteensä kahdeksan aineistoon kuuluvaa tekstiä. Näyttää siltä, että opiskelijoita puolustavan reaktion on laukaissut eritoten kaksi opiskelijakriittistä tekstiä: *Helsingin Sanomissa* 7.7.2019 julkaistu Annamari Sipilän kolumni *Voi raukkaparkaa – hän on yliopisto-opiskelija* sekä samana päivänä julkaistu, kyseistä kolumnia kommentoiva Arno Ahosniemen syöttöporsas-twiitti (Ahosniemi 7.7.2019). Voi myös olla, että opiskelijakriittisiä tekstejä on julkaistu runsaammin sosiaalisen median kanavissa, jolloin osa teksteistä on jäänyt aineistoni ulkopuolelle.

Opiskelijakriittiseen diskurssiin kuuluvien tekstien suhteellisen pienestä määrästä huolimatta tekstit merkityksellistävät opiskelijat ja heidän kesälomapyrkimyksensä tietynlaisella tavalla. Opiskelijakriittistä diskurssia rakentavia tekstejä yhdistää näkemys,

jonka mukaan opiskelijoiden lomapyrkimykset ovat jollakin tapaa tuomittavia tai väärä. Diskurssille tyypillinen on myös ajatus siitä, että opiskelijoiden ryhmään liittyy ongelmallisia piirteitä ja toimintatapoja, jotka ovat haitaksi sekä opiskelijoille itselleen että muulle yhteiskunnalle.

Tässä luvussa tehtäväni on tarkastella, millaisena ryhmänä opiskelijat representoidaan ja miten heitä käsitellään yhdessä muiden ryhmien kanssa. Tarkastelen myös sitä, millaisiin arvoihin ja normeihin opiskelijakriittinen diskurssi kytkeytyy. Vaikka diskurssit liittyvät ennen kaikkea kielenkäyttöön, rakentavat ne myös laajempaa kulttuurista ja yhteiskunnallista todellisuutta – esimerkiksi ryhmien välisiä jännitteitä ja vastakkainasetteluja (Pälli 2003: 167–168). Opiskelijoiden asemasta käyty keskustelu saattaa esimerkiksi vahvistaa opiskelijoiden ja työssä käyvien välisiä identiteettieroja ja synnyttää ennakkoluuloja toista ryhmää kohtaan. Luvun lopuksi käsittelen opiskelijakriittisen diskurssin tapaa esittää opiskelijoiden ja muun yhteiskunnan välisiä suhteita.

3.1 Opiskelijoiden representaatio

Opiskelijoiden representaation rakentumisessa keskeisessä osassa on se, miten opiskelijat ja muut ryhmät esitetään yhdessä. Opiskelijoiden lisäksi opiskelijakriittistä diskurssia rakentavissa teksteissä esiintyviä ryhmiä ovat kielteisesti työhön suhtautuvat työikäiset- ja kykyiset ihmiset sekä hyviä kansalaisia edustavat *työntekijät*, *veronmaksajat* ja *yrittäjät*. Lisäksi mainitaan *yhteiskunta*, *Suomi* ja epämääräinen ryhmä *muut*, jota käytetään suomalaisten valtaväestöstä puhuttaessa. Tavoitteeni on seuraavaksi selvittää, miten opiskelijoiden ryhmä kontrastoituu muihin ryhmiin ja millaisena eri ryhmien väliset suhteet esitetään.

3.1.1 Opiskelijat ja työtä vieroksuvat

Yksi opiskelijakriittisen diskurssin käyttämä kategorisaation tapa on niputtaa opiskelijat ja muut työtä tekemättömät, oletettavasti työttömät, henkilöt yhteen. Esimerkiksi *Iltalehden* pääkirjoituksen otsikossa (esimerkissä 1) nimetään *opiskelijat* ja *työtä vieroksuvat*:

- 1) **Opiskelijan tai työtä vieroksuvan** oleilu muiden piikkiin ei ole mikään perusoikeus. (Karvala 4.7.2019.)

- 2) **Liian moni** Suomessa tuntuu pitävän täysin luonnollisena sitä, että **muiden** on kustannettava heidän toimeentulonsa. – – **Osa työkäisistä ja työkykyisistä ihmisistä** näyttää oletttavan, että **yhteiskunnan** pitää kustantaa heidän vastikkeeton oleilunsa, vaikka Suomi elää jatkuvasti velaksi. (emt.)

Esimerkissä 1 esiintyvä partisiippi-ilmaus *työtä vieroksuva* ilmaisee oletuksen, että on olemassa ihmisiä, jotka ovat tahallaan tekemättä työtä. *Kielitoimiston sanakirja* määrittelee verbin *vieroksua* merkitsevän jonkin välttelemistä tai kaihtamista ja esimerkiksiapauksena on osuvasti *Työtä vieroksuva pummi* (KS s.v. *vieroksua, viero*a). Esimerkissä 2 *liian monen* voi tulkita viittaavan otsikoissa mainittuihin ryhmiin, *opiskelijoihin* ja *työtä vieroksuviin*. Tekstin asenteellisuutta ilmaisee kvanttori *liian moni*, joka paljastaa, että teksti näkee puheena olevan ryhmän koon olevan turhan suuri (VISK § 658). Yhteiskunnan elätettäväksi jättäytyvien ryhmä on siis liian laaja siihen nähden, mikä olisi hyväksyttävää tai odotuksenmukaista.

Esimerkin 2 jälkimmäisessä virkkeessä epämääräistä määrää ilmaisevan kvanttorin *osa* käyttö lieventää kategorisaation yleistävää merkitystä, sillä kirjoittaja ilmaisee, että työkäisten ja -kykyisten kategoriaan mahtuu muitakin ihmisiä kuin ne, jotka vieroksuvat työtä. Epämääräisen kvanttorin tehtävänä on kommentoida kategorian koostumusta ja ilmaista epätarkkaa määrää. Usein epämääräisen kvanttorin käyttö perustuu siihen, ettei puheen aiheena olevien tarkoitteiden lukumäärää tiedetä tarkasti tai sen ilmaisemista ei nähdä tarpeellisena. (Pälli 2003: 148, 153.) Tässä tapauksessa jää täysin epäselväksi, minkä kokoista osaa työkäisistä ja työkykyisistä ihmisistä tekstissä tarkoitetaan.

Adjektiivit *työkäinen* ja *työkykyinen* ilmaisevat ihmiseltä odotettua toimintoa: puheen kohteena olevilla ihmisillä on työntekoon soveltuvat valmiudet ja heiltä odotetaan työssäkäyntiä. Ryhmän toimintaan liittyvää kielteistä suhtautumista rakennetaan esimerkissä 2 päälauseen ja sitä täydentävän että-sivulauseen sekä vaikka-konjunktioilla alkavan sivulauseen avulla: *Osa työkäisistä ja työkykyisistä ihmisistä näyttää oletttavan, että yhteiskunnan pitää kustantaa heidän vastikkeeton oleilunsa, vaikka Suomi elää jatkuvasti velaksi*. Päälause ja että-lause ilmaisevat odotuksenvastaista tai kyseenalaista asiantilaa ja vaikka-konjunktio aloittama sivulause olosuhteita, joista huolimatta päälauseen toiminto tapahtuu (VISK § 1140). Työkäisten ja -kykyisten ihmisten siis esitetään oletttavan, että *yhteiskunta ylläpitää heitä vastikkeettomasti* siitä huolimatta, että maan taloudellinen tilanne on ongelmallinen eli *Suomi elää jatkuvasti velaksi*. Tällainen ilmaisutapa on talouden retoriikassa yleistä: valtiolle tai Suomelle

annetaan usein aktiivinen rooli, jonka toiminta liittyy rahaan, esimerkiksi lainan ottamiseen tai tukien maksamiseen (Lahti 2019: 129).

Esimerkeissä 1 ja 2 opiskelijoiden ja työssä käymättömien ryhmistä rakennetaan kuvaa vastuuttomina ihmisinä, jotka ovat haluttomia tekemään työtä elantonsa eteen. Haluttomuus ottaa vastuuta henkilökohtaisen toimeentulon hankkimisesta on piirre, joka rakentaa opiskelijoista ja *työtä vieroksuista* kuvaa yhteiskuntaa rasittavina, vapaamatkustajiksi pyrkivinä ryhminä. Pietikäisen & Mäntysen mukaan (2019: 1.5) viime vuosina Suomessa on vahvistunut uusliberalistinen talouspoliittinen diskurssi, jossa korostuu yksilön vastuu omasta hyvinvoinnistaan. Yksilön katsotaan olevan avainasemassa oman taloudellisen, henkisen ja fyysisen tilanteensa määrittelijänä ja näin on perusteltu sitä, ettei yhteiskunnan tulisi maksaa erilaisia sosiaalietuksia ilman, että kansalainen tekee jotakin vastikkeeksi. Tällainen talouspoliittinen näkemys heijastuu opiskelijakriittisen diskurssin tapaan suhtautua opiskelijoiden lomatoiveisiin: verovaroin kustannetun kesäloman havittelu nähdään pyrkimyksenä hyötyä yhteiskunnasta ja olla vapaamatkustajana, joka ei omilla toimillaan ansaitse loma-ajan toimeentuloaan.

Työn tekeminen rakentuu opiskelijakriittisessä diskurssissa keskeiseksi normiksi, jonka kansalaisten odotetaan täyttävän. Tässä mielessä opiskelijat muodostavat yhdessä *työtä välttelevien* kanssa poikkeuksellisen ryhmän, joka ei täytä tätä normia eikä siten tuota yhteiskunnalle toivottua työpanosta. Lisäksi heidän katsotaan koituvan muiden kansalaisten, kunnollisten veronmaksajien taakaksi, kun heidän elämisensä täytyy kustantaa sosiaaliturvalla. Työttömyysdiskursseja tutkineen Saramon (2019: 37–38) mukaan suomalaisessa yhteiskunnassa elää ihanne siitä, että ihminen elättäisi itsensä omalla työllään. Työn vältteleminen mielletään laiskuudeksi ja muiden maksamista veroista hyötymiseksi, joita pidetään negatiivisina piirteinä. Lillqvist (2010: 40) on puolestaan havainnut suomalaisesta yhteiskunnasta löytyvän uskomuksen, jonka mukaan osa ihmisistä ei halua tehdä työtä. Tällainen ajatus tahallisesta passiivisuudesta liittyy erityisesti työttömiin, joiden kohdalla oletuksena on, että he tarvitsevat erityisen syyn työstä kieltäytymiseen – hyväksytyä ei ole kieltäytyä työstä pelkän työhaluttomuuden takia. Työstä kieltäytyminen nähdään siis Lillqvistin (mp.) mukaan selityksiä vaativana poikkeustilanteena, kun taas työn vastaanottaminen rakentuu toivoksi ja normaaliksi tilanteeksi, johon yksilöä pyritään kannustamaan.

Työttömien tapaan myös opiskelijoiden odotetaan ottavan vastaan mikä tahansa tarjottu työpaikka, sillä opiskelijakriittinen diskurssi arvioi minkä tahansa työn tuottavan positiivisia vaikutuksia yksilölle ja yhteiskunnalle:

- 3) Yhteiskunnan kannalta työssäkäynti on nimenomaan mitä järkevintä resurssien käyttöä, myös silloin, kun työ ei ole oman alan työtä. **Työssäkäynti ylläpitää sosiaalisia taitoja, luo arkeen rytmiä, kehittää monenlaista osaamista, kasvattaa verkostoja, ehkäisee syrjäytymistä ja ennen kaikkea sillä ansaitaan toimeentuloa sekä kerrytetään eläkettä.** (Kokoomusopiskelijat 2.7.2019.)

Tästä esimerkistä käy ilmi opiskelijakriittisen diskurssin ihanne aktiivisesta, työhön kuin työhön ryhtyvistä kansalaisista, joka kehittää itseään ja ylläpitää toimintakykyään esimerkiksi *sosiaalisten taitojen ja arjen rytmin* kautta. Työnteko nähdään hyödyllisenä sekä opiskelijoille itselleen että yhteiskunnalle, sillä työssäkäynnin ilmoitetaan olevan *mitä järkevintä resurssien käyttöä*. Tämän yhteiskunnalle hedelmällisen resurssien käytön voi tulkita tarkoittavan esimerkiksi opiskelijoiden kasvavaa veronmaksukykyä, eläkkeiden kerryttämistä ja vakityöntekijöille hyödyllisen kesäsijaisresurssin tarjoamista. Lisäksi esimerkissä mainitaan työn syrjäytymistä ehkäisevä vaikutus: työn kuin työn ajatellaan kehittävän yksilön työelämätaitoja ja sosiaalisuutta, jotka ovat norminmukaiselle, työtä tekeville kansalaiselle kuuluvia ominaisuuksia.

Esimerkin 3 sisältämä ajatus opiskelijalle koituvista työnteon hyödyistä sopii yhteen hyvän opiskelijan ihanteita tutkineen Heikkisen (2021) havaintojen kanssa. Heikkisen (2021: 35) mukaan opiskelijoihin liitetään nykypäivänä ihanne korostuneesta oma-toimisuudesta ja henkilökohtaisten kykyjen kehittämisestä. Lisäksi arvostetaan markkinahenkisyyttä, jonka avulla opiskelija menestyy työmarkkinoilla. Heikkisen (mp.) mukaan työelämässä menestymisen katsotaan olevan opiskelijan omissa käsissä ja sen opiskelijat itse ovat myös tiedostaneet, kuten edellä opiskelijajärjestö Kokoomusopiskelijoiden tekstistä, esimerkistä 3, käy ilmi.

Opiskelijoihin kohdistuva odotus ympärivuotisesta opiskelusta ja työnteosta löytyy myös Kelan virallisesta ohjeistuksesta: *Jos opiskelijan opinnot jatkuvat syksyllä, hänen pitää ensisijaisesti hakea kesätöitä tai opiskella opintotuella kesäkuukausina.* (Kelan verkkosivusto, 21.5.2018.) Opiskelijakriittisen diskurssin tapaan myös viranomaisten näkemys on siis se, ettei kesäloma kuulu opiskelijan perusoikeuksiin. Opiskelijan odotetaan opiskelevan lukuvuoden aikana ja työskentelevän tai opiskelevan lisää kesäisin. Näin ollen opiskelijakriittinen diskurssi on viranomaisten edustaman virallisen linjauksen kanssa

samaa mieltä siitä, että kesäajan työnteko kuuluu osaksi opiskelijan normaalia elämää. Virallinen linjaus ja yhteiskunnan opiskelijoihin kohdistama odotus kesäajan työnteosta tai opiskelusta asettuu valtakurssin asemaan, vakiintuneeksi ja norminmukaiseksi tavaksi.

Opiskelijakriittiseen diskurssiin liittyvän työnteon arvostuksen voi katsoa edustavan valtakurssia silläkin perusteella, että työnteon on myös aikaisemmassa tutkimuksessa havaittu olevan normaaliuden ja onnistumisen mittari suomalaisessa yhteiskunnassa (ks. esim. Lillqvist 2010: 78). Esimerkiksi Harjulan (1996: 200) mukaan vammaisia käsittelevissä teksteissä työnteko rakentuu ihmisarvon ja onnistumisen perustaksi, jolla on keskeinen rooli yksilön yhteiskunnallisen aseman määrittäjänä. Lahden tutkimuksessa (2019: 92–93) työn tekeminen ja verojen maksaminen määrittyvät niin ikään hyvän kansalaisuuden mittareiksi, joita vasten maahanmuuttajia arvioidaan ja arvotetaan. Hyödyttömyys ja rahan vastaanottaminen ovat ominaisuuksia, joiden perusteella maahanmuuttaja todetaan ”huonoksi”. Opiskelijoihin näyttää kohdistuvan samantapainen asenne: ei-toivottua on, jos opiskelijat eivät tee työtä ja ansaitse itse tulojaan tai lomapäiviään.

Huomionarvoista on, että yhdessä opiskelijakriittistä diskurssia edustavassa tekstissä opiskelijat erotetaan jyrkästi työttömistä ja muista yhteiskunnan tukia saavista ryhmistä:

- 4) Minä sanon näille kovalle ja kylmille kysyjille, että menkää itseenne. Liian kauan olemme paaponeet **toisarvoisia kohteita: vanhuksia, lapsia, syrjäytyneitä, työttömiä**. Yhteiskunnan resurssit pitäisi nyt ohjata **niille, jotka sitä oikeasti tarvitsevat: yliopisto-opiskelijoille**. Ei ole mitään niin surullista näkyä kuin luentosalista suoraan kesätöihin revitty nuori henkilö. (Sipilä 7.7.2019.)

Siinä missä edellisissä esimerkeissä opiskelijat ja muut työtä vieroksuvat niputettiin yhteen, tässä esimerkissä *työttömät* ja *yliopisto-opiskelijat* edustavat eri kategorioita. Opiskelijat erotetaan sellaisista ryhmistä, jotka kaipaavat yhteiskunnan resursseja kipeämmin: *vanhuksista, lapsista, syrjäytyneistä* ja *työttömistä*. Kiinnostavaa on, että Lahti (2019: 144) on tehnyt samankaltaisia havaintoja maahanmuuttajia käsittelevistä keskusteluista, joissa maahanmuuttajat erotetaan ”oikeista” taloudellista tukea tarvitsevista ryhmistä. Hänen aineistossaan yhteiskunnan rahankäyttö esitetään joko–tai tilanteena, jossa maahanmuuttajille annettava raha vähennetään suoraan muiden heikossa asemassa olevien ryhmien saamasta taloudellisesta tuesta. Samaan tapaan tässä aineistoni esimerkissä *paapomisen kohteet* esitetään toisilleen ikään kuin vaihtoehtoisina: aiemmin tukea saaneiden ryhmien sijaan tukirahat *pitäisi nyt ohjata* yliopisto-opiskelijoille. Näin ollen ryhmät

esitetään toisilleen vastakkaisina: taloudellisen tuen maksamista kaikille ryhmille ei nähdä vaihtoehtona.

Esimerkissä 4 kirjoittaja hyödyntää läpi tekstin ironiaa retorisena keinona ja sanoo päinvastaista mitä todellisuudessa tarkoittaa. *Toisarvoiset paapomisen kohteet* ovat siis todellisuudessa yhteiskunnan tukea kaipaavia ryhmiä. Samaan tapaan merkitys käännetään pääläelleen seuraavassa virkkeessä, jossa opiskelijoita kutsutaan *niiksi, jotka yhteiskunnan resursseja kipeimmin tarvitsevat*, minkä voi tulkita tarkoittavan sitä, että opiskelijat eivät tekstin näkemyksen mukaan oikeasti tarvitse yhteiskunnan tukea. Tällaiset kielellistä nokkeluutta osoittavat kielenkäytön tavat ovat omiaan keräämään huomiota ja erottamaan kirjoittajan muista (ks. Määttä, Suomalainen & Tuomarla 2020: 196). Sukkelien kielellisten kuvioiden lisäksi ironisella tekstillä on kielteinen sanoma ja sen avulla ilmaistaan esimerkiksi pilkallisuutta, kriittisyyttä, ivaa tai erimielisyyttä. Tällainen kielteinen suhtautuminen on tarkoituksellista: kirjoittaja ilmaisee tahallaan negatiivisen näkemyksensä, joka tässä tapauksessa kohdistuu opiskelijoiden lomatoiveisiin. Ironiaan liittyy myös lukijaan kohdistuva vaatimus tulkinnan tekemisestä, sillä ironia on epäsuoraa ivaa ja se vaatii aina tulkintaa. (Rahtu 2006: 1.)

Esimerkin 4 ironinen teksti on luettavissa opiskelijoihin kohdistuvana ivana. Ironian avulla opiskelijoista rakennetaan kuvaa ryhmänä, joka ei kuulu heikko-osaisten ja haavoittuvien ryhmien joukkoon. Oikeastaan he ovat varsin etuoikeutettu ryhmä, jonka kesälomatoiveet asetetaan narunalaisiksi esimerkin viimeisessä virkkeessä: *Ei ole mitään niin surullista näkyä kuin luentosalista suoraan kesätöihin revitty nuori henkilö*. Opiskelijoihin kohdistettu kritiikki ilmenee tässä ironian ja liioittelun keinoin. Liioittelua käytetään, kun kesätöihin suuntaavat opiskelijat kuvataan suurinta mahdollista surua aiheuttavana näkynä. Huumori syntyy myös kahden keskenään epäsopivan tai yllättävän asian yhdistämisestä – luentosalista kesätöihin siirtyvät opiskelijat eivät ole odotuksenmukainen surun kohde. Tällainen kielenkäyttö luo opiskelijoista mielikuvaa itsensääliä potevina nuorina, jotka eivät ymmärrä mitään maailman todellisista suruista.

3.1.2 Opiskelijat ja työssäkäyvät toisistaan poikkeavina ryhminä

Työtä tekevä yksilö, joka elättää itsensä omilla ansioillaan, on opiskelijakriittisen diskursusin mukaan norminmukainen, elämässään onnistunut kansalainen. Tästä normista opiskelijat poikkeavat ja heidän ja työssä käyvän väestön välille vedetään teksteissä selkeitä

rajoja. Esimerkiksi Kokoomusopiskelijoiden kannanotossa opiskelijoiden ja työntekijöiden ryhmät esitetään toisistaan täysin erillisinä:

- 5) Usein lyhyitä hengähdystaukoja on mahdollista ottaa esimerkiksi opetusperiodien välissä ja pidempiä esimerkiksi joulun aikaan. Näinä aikoina opiskelijalle maksetaan opintotukea. **Loma-ajan toimeentuloon taas ovat oikeutettuja ihmiset, jotka palkkatyössä ovat työnteollaan ansainneet lomapäiviä.** Nämä loma-ajan palkat maksaa työnantaja. – – Opintotuki on nimenomaan tarkoitettu opiskelujen, ei lomailun rahoittamiseen. **Mikäli taas opinnoissa edistyminen on ollut tavallista nopeampaa, voi** ylimääräisien tukikuukausien turvin **hengähtää** haluamanaan ajankohtana. (Kokoomusopiskelijat 2.7.2019.)

Tässä esimerkissä erottuu vastakohtapari, opiskelija–palkkatyössä käyvä ihminen. Vastakohtapari on käsitteiden erotteluun perustuva argumentaatiostrategia, joka rakentaa vastakkainasetteluja asioiden välille. (Lahti 2019: 137.) Esimerkissä 5 kummallekin ryhmälle esitetään kuuluvan erilaisia oikeuksia: opiskelijoille kuuluu oikeus opintotukeen, mutta ei loma-ajan toimeentuloon. Toisin on työssäkäyvien kohdalla: *Loma-ajan toimeentuloon taas ovat oikeutettuja ihmiset, jotka palkkatyössä ovat työnteollaan ansainneet lomapäiviä.* Tässä konnektiivinen partikkeli *taas* toimii virkkeen rajan ylittävässä liitoksessa, ja sen tehtävä on ilmaista uuden näkökulman esittämistä puheena olevaan asiaan. *Taas* rakentaa siis yhteyttä eri virkkeiden välille: edellisissä virkkeissä loma-ajan toimeentuloa on käsitelty opiskelijoiden osalta ja nyt siirrytään työssäkäyvien näkökulmaan. *Taas* on merkitykseltään samankaltainen kuin *puolestaan* – se siis ilmaisee, miten työssäkäyvien lomanviettomahdollisuudet eroavat aiemmin mainituista opiskelijoista. (VISK § 1104.) Tällä tavoin ilmaistaan, että opiskelijat ja työssäkäyvät muodostavat omat, toisistaan poikkeavat ja erilliset kategoriat. Kyse on vastakkainasettelun rakentamisesta, jossa eri ryhmät esitetään toisiinsa nähden vastakkaisina: palkalliset työpäivät kuuluvat työssäkäyville, mutta opiskelijoille ne eivät kuulu. (ks. Lahti 2019: 143.)

Kokoomusopiskelijoiden tekstistä välittyy ajatus siitä, että opiskelijan tulee tehdä jotakin erityistä lomapäiviä ansaitakseen. Esimerkissä 5 mainitaan mahdollisuus *hengähtämiseen, mikäli taas opinnoissa edistyminen on ollut tavallista nopeampaa.* Pelkkä tavoitteenmukaisessa tahdissa opiskelu ei siis riitä, vaan lomapäivät täytyy ansaita joko työtä tekemällä tai tavallista tehokkaammalla opiskelutahdilla. Opiskelijoista syntyy kuva ryhmänä, joka ei ansaitse taloudellisesti turvattuja lomapäiviä ilman erityisiä omia ansi-
oita. Näin tekstissä rakennetaan arvomaailmaa, jossa työnteko ja yksilön kyky suorittaa opintonsa nopeasti ovat keskeisiä arvoja. Samanlaista arvomaailmaa rakennetaan myös

seuraavassa esimerkissä, jossa mainitaan niin ikään *keskimääräistä rivakampi opinnoissa eteneminen*:

- 6) Kannattaa muistaa, että opiskelevan nuoren tulojen alhaisuus on väliaikaista - se on ikään kuin investointi omaan tulevaisuuteen, ja **jos opiskelija etenee opinnoissaan keskimääräistä rivakammin, hän voi palkita itsensä** käyttämällä ylimääräiset tukikuukaudet vaikka lomaan, tai säästää kesätyöstä rahaa lomaan, **kuten yrittäjät tekevät.** (Karvala 4.7.2019.)

Tässä esimerkissä mainitaan opiskelijoiden lisäksi yrittäjät, joiden mallin mukaan opiskelijoiden tulisi toimia säästämällä kesätyöansioita lomaa varten. Yrittäjät esitetään näin eräänlaisena malliesimerkkinä, jonka toimintatavat myös opiskelijoiden tulisi omaksua. Lisäksi opiskeluaika esitetään väliaikaisena elämänvaiheena, sillä opiskelijoista piirretään kuva ryhmänä, jonka tulotaso tulee nousemaan tulevaisuudessa. Opiskelijoita lohdutetaan siis toivolla varakkaammasta tulevaisuudesta, mutta myös mahdollisuudella omalla ahkeruudella ansaittuun lomaan jo opiskeluaikana. Opiskelijan loma ei kuitenkaan ole itsestään selvä ja kaikille kuuluva oikeus, sillä opiskelijakriittisen diskurssin mukaan lomaa ei liikene ilman erityisponnisteluja: joko työntekoa tai *keskimääräistä rivakampaa* opiskelutahtia.

Sen lisäksi, että opiskelijoiden ja työssäkäyvien ryhmät erotetaan toisistaan lomavieton mahdollisuuksien osalta, ryhmien väliseksi eroksi määrittyy myös eroavaisuus talouteen liittyvien roolien ottamisessa. Työssä käyvien ryhmään viitataan myös *veronmaksajina*, jotka sekä ansaitsevat työllään omat lomapäivänsä että kustantavat opiskelijoille näiden saamia etuuksia. Opiskelijat puolestaan esitetään veronmaksajien rahoista hyötyväinä ryhmänä. Näin korostetaan sitä, miten työtä arvostavan yhteiskunnan normit täyttävä kansalainen on vaarassa joutua taloudellisen hyväksikäytön uhriksi: veronmaksajia uhkaa opiskelijoiden pyrkimys hyötyä heidän tuottamistaan verovaroista.

- 7) **Veronmaksajan kukkarolla käyminen** ei kuitenkaan voi olla ainoa ratkaisu. **Sen sijaan työnteko** opintojen ohella **auttaisi opiskelijaa.** (Kauma 14.7.2019.)

Tässä esimerkissä *veronmaksajien kukkarolla käyminen* esitetään oletusarvoisena, joskin huonona, ratkaisuna opiskelijoiden lomatoiveisiin. Tälle ratkaisulle haetaan vaihtoehtoisia toimintamallia, jollaiseksi ehdotetaan opiskelijoiden työntekoa opintojen ohella. Näiden kahden toimintatavan, veronmaksajien kukkarolla käymisen ja opiskelijoiden työntönteon, välille rakennetaan vastakkainasettelu. Konstruktio *sen sijaan* ilmaisee,

että kyse on joko–tai-asetelmasta, jossa ainoastaan toinen mainituista toiminnoista voi toteutua. (ks. Lahti 2019: 143; VISK § 1104.)

Vaikka esimerkin 7 ensimmäisessä virkkeessä ei ilmaista avoimesti, kenen ajatellaan käyvän veronmaksajan kukkarolla, voidaan tulkita, että kyse on seuraavassa virkkeessä mainituista opiskelijoista. Pyrkimällä veronmaksajien kukkarolle he havittelevat itselleen rahan vastaanottajan roolia, kun taas veronmaksajat joutuvat maksajan asemaan. Tässä esimerkissä kuuluu sellainen näkemys, jota veronmaksajien ajatellaan kannattavan: oikea ratkaisu opiskelijoiden lomatoiveiden toteuttamiseen on olla rasittamatta työssä käyviä taloudellisesti ja ryhtyä oman onnensa sepäksi eli työskennellä opintojen ohessa. Tällainen ajatus sopii yhteen yksilön omatoimisuutta korostavan ideologian kanssa, jossa yksilön vastuuta itsestään ja toimeentulostaan pidetään keskeisenä. Tämän uusliberalistisen taloudellisen ajattelun kannattajien on havaittu pettyneen yhteiskunnan jäseniä laajalti tukevan hyvinvointivaltion toimintaan, jonka he kokevat hidastavan oman hyvinvointinsa kasvattamista. Tällaisessa taloudellisessa ajatusmallissa korostuu myös yhteiskunnan taloudesta huolehtiminen ja kilpailukyvyyn ylläpitäminen. (Nummelin 2015: 75–76.) Näin ollen opiskelijoiden kesäloman kustannusten voidaan tulkita rasittavan sekä veronmaksajia henkilökohtaisesti että koko yhteiskuntaa, jonka resurssit pitäisi kohdistaa loman kustannuksiin.

Opiskelijakriittisessä diskurssissa toivotaan uusliberalistisen talouspoliittisen ajattelun mukaisesti opiskelijoiden olevan yhteiskunnalle hyödyksi opiskelemalla tehokkaasti ja tekemällä työtä. Lomanvieron ei nähdä tuottavan yhteiskunnalle hyötyä, joten se määrittyy haitalliseksi, kuormittavaksi ja kilpailukykyä heikentäväksi toiminnoksi, jota ei haluta opiskelijoille vastikkeettomasti myöntää.

3.1.3 Nykypäivän opiskelijat sukupolvena

Yksi opiskelijakriittisen diskurssin käyttämä representoinnin tapa on opiskelijoiden esittäminen sukupolvena, johon liittyy heikkouden tai aikaansaamattomuuden piirteitä. Aineistossa verrataan tätä nykynuorten sukupolvea aiempiin sukupolviin, joiden rinnalla nykypäivän opiskelijat eivät ole yhtä sinnikkäitä ja ahkeria kuin opiskelijat menneinä vuosina. Erityisen selvästi sukupolvien välille rakennettu kuilu tulee ilmi Annamari Sipilän kolumnissa, josta seuraavat esimerkit ovat peräisin:

- 8) Joku saattaisi myös ihmetellä, että **miten nyt ei jakseta enää kesätöitä painaa, kun ennenkin jaksettiin**. – – Minä sanon näille asiattomille ja tyhmiksi heittäytyville ihmettelijöille, että ettekö te tiedä mikä vuosi nyt on. Nyt on vuosi 2019, eikä sen raastavuudelle ole vertaa historiassa. Helppohan teidän oli 1950-luvun maatalousyhteiskunnassa, kun ei ollut opintotukijärjestelmää vaivaa-massa, vaan saatoitte rentoutua heinätoivissa ylioppilaslakki päässä. Ja entäs siten 1990-luku? Lama-aikana opiskelleet ja valmistautuneet saivat vetää lonkkaa vuosikaudet, kun työpaikkoja ei yksinkertaisesti ollut. (Sipilä 7.7.2019.)
- 9) Että kuinka käy Suomen tulevaisuuden, jos **ikäluokan parhaimmisto – crème de la crème** – ei jaksa tehdä opintojensa lomassa töitä? Kuka maksaa tulevaisuudessa verot, jos **kaikkein etuoikeutetuimpienkin** peruskunto on tämä? (Sipilä 7.7.2019.)

Esimerkissä 8 mainitaan useita ajanjaksoja, joita verrataan keskenään. Katkelman alussa kaksi eri ajanhetkeä erotetaan toisistaan ajan adverbien *nyt* ja *ennen* avulla. Nämä kaksi aikaa poikkeavat toisistaan ihmisten jaksamisen perusteella: *nyt ei jakseta enää kesätöitä painaa*, sen sijaan *ennen* jaksettiin. Tällaisella eri aikojen vertailulla rakennetaan kuvaa siitä, että opiskelijoiden heikko jaksaminen on nykyaikaan ja nykyopiskelijoihin liittyvä piirre, kun taas menneet sukupolvet edustavat työteliäämpää ja sinnikkäämpää ryhmää. Nykyopiskelijoiden lomatoiveet ovat epäsuoran ivan ja kritiikin kohteena, sillä ironinen teksti toteaa *nyt on vuosi 2019, eikä sen raastavuudelle ole vertaa historiassa*, jonka jälkeen se mainitsee 1950-luvun maatalousyhteiskunnan peltotöineen ja 1990-luvun lama-ajan työttömyyden. Näihin kahteen ajankohtaan verrattuna vuosi 2019 saadaan näyttämään ongelmattomalta helpon elämän ajalta, jolloin nuorilla ei ole mitään syytä uupumukseensa.

Esimerkissä 9 yliopisto-opiskelijoihin viitataan ryhmää luonnehtivilla nimityksillä *ikäluokan parhaimmisto – crème de la crème* ja *kaikkein etuoikeutetuimmat*. Näillä ilmauksilla opiskelijoista rakennetaan kuvaa elitistisenä ryhmänä, joka asettuu ikäluokassaan hierarkian huipulle ja muodostaa oman kategoriansa. Yliopistossa opiskeleminen määrittyy korkeaa statusta tuottavaksi toiminnoksi, joka erottaa yliopisto-opiskelijoita muista samaan ikäluokkaan kuuluvista henkilöistä. Tähän tulevien korkeakoulutettujen ryhmään kohdistuu odotuksia tulevaisuuden yhteiskunnan rakentajina. Huoli yhteiskunnan selviytymisestä ilmaistaan kysymyksellä: *Kuka tulevaisuudessa maksaa verot, jos kaikkein etuoikeutetuimpienkin peruskunto on tämä?* Verojen maksu näyttäytyy eräänlaisena perustoimintona, johon ihmisten pitäisi pystyä – on huolestuttavaa, jos töissä ei jakseta käydä ja siten veroja ei kerry. NP:ssä *kaikkein etuoikeutetuimpienkin* fokusoivan liitepartikkelin *-kin* merkitys on jonkun lisäksi tai myös (VISK § 1635). Tässä yhteydessä

ilmaus vihjaa, että opiskelijoiden lisäksi on olemassa myös muita ryhmiä, jotka eivät tahdo jaksaa tehdä työtä. Näin opiskelijat asetetaan asemaan, jossa heidän pitäisi omalla toiminnallaan kantaa kortensa kekoon ja näyttää muille ikäluokkansa jäsenille esimerkkiä.

Nuorison kuvaaminen aiempaa laiskempänä tai muuten huonompana ryhmänä kuin vanhemmat ikäluokat on muissakin asiayhteyksissä käytetty esitystapa. Esimerkiksi Saramo (2019: 40) esittää työttömyysdiskursseja käsittelevässä pro gradu -tutkielmassaan, että yhtenä nuorisotyöttömyyden syynä ajatellaan olevan se, että vapaa-aika on nykynuorille työntekoa tärkeämpää. Saramon (mp.) mukaan työttömiin negatiivisesti suhtautuvassa diskurssissa nuoret työttömät rakentuvat passiiviseksi ryhmäksi, josta uhkaa tulla menetetty sukupolvi. Kriittinen kommentointi osuu siis juuri nuoriin, jotka koetaan jollakin tapaa omanlaisekseen ryhmäksi.

Ajatus nykyopiskelijoiden kyvyttömyydestä pitkäjäsentiseen, sitoutuneeseen ja tehokkaaseen opiskeluun löytyy myös *Helsingin Sanomien* mielipidekirjoituksena julkaisusta tekstistä:

- 10) Jos on esimerkiksi someriippuvainen ja tenttiin lukiessa täytyy aina silloin tällöin vilkaista kännykkää ja viestitellä jotakin, on selvää, että keskittyminen häiriintyy. Kun huomaa, ettei luetusta jää paljon mieleen tai ei pääse läpi tentistä, henkiset paineet lisääntyvät. – – Entä miten vaikuttaa **nykyajalle tyypillinen kaikki mulle heti -asenne**? Kun ei saakaan kaikkea heti vaan pitäisi opiskella pitkäjänteisesti vuositolkulla tavoitteeseen päästäkseen, onhan siinä ristiriitaa ja ainesta turhille paineille. (Ryynänen 11.7.2019.)

Tässä tekstissä riippuvuus sosiaaliseen mediaan rakentuu uhaksi opintojen menestykselle edistämiseksi. Opiskelijat esitetään kyvyttöminä vastustamaan nykyajan ajanvietemahdollisuuksien, kuten sosiaalisen median, houkutusia. Tekstin mainitsema *nykyajalle tyypillinen kaikki mulle heti -asenne* ilmaisee, että kärsimättömyys ja kyvyttömyys sitoutua pitkän tähtäimen tavoitteisiin liitetään nimenomaan nykyopiskelijoiden sukupolveen. Lisäksi someriippuvuuden voi tulkita olen varsin uusi ja nykyaikaan liittyvä ilmiö, sillä sosiaalista mediaa ei ole ollut vielä kovinkaan pitkään olemassa.

Opiskelijoiden representaation rakentumisessa sukupolvella ja ikäluokalla on keskeinen merkitys, kuten edellä käsitellyt esimerkit osoittavat. Opiskelijakriittinen diskurssi esittää nykyopiskelijat aiempiin sukupolviin verraten työhaluttomampana ja voimattomampana ryhmänä, johon liittyy lisäksi heikkoutta osoittavia piirteitä, kuten kyvyttömyys pitkäjänteisyyteen ja sosiaaliseen mediaan kohdistuva riippuvuus. Laiskuudesta osoittavat myös opiskelijoiden toiveet lomasta ja levosta. Pyrkimys lomailuun työnteon

sijaan erottaa opiskelijat aiemmista sukupolvista ja entisistä ajoista, jolloin työtä jaksettiin tehdä uupumatta.

3.2 Hyöty–haittasuhteen rakentuminen

Opiskelijakriittisessä diskurssissa opiskelijat merkityksellistetään ryhmänä, joka pyrkii hyötymään yhteiskunnan tuesta mahdollisimman paljon. Opiskelijat representoidaan ryhmäksi, jolla on jo monenlaisia etuuksia, mutta joka tahtoo silti parantaa olojaan ja lomaillla yhteiskunnan varoilla. Tällaiseen pyrkimykseen suhtaudutaan kielteisesti, eikä yhteiskunnan kustantaman loman katsota olevan tarpeellista tai edes hyväksyttävää.

- 11) Lomailu muiden piikkiin ei ole opiskelijan perusoikeus (Kokoomuksen Opiskelijaliitto Tuhatkunta Ry 3.7.2019.)
- 12) Opiskelijan tai työtä vieroksuvan oleilu muiden piikkiin ei ole mikään perusoikeus. (Karvala 4.7.2019.)

Esimerkit 11 ja 12 ovat sisällöltään hyvin samantapaiset, sillä molemmat sisältävät merkityksiltään samankaltaiset kieltoa ilmaisevat väitelauseet. Esimerkissä 11 kielletään se, että opiskelijoiden *lomailu* muiden maksamana olisi heidän perusoikeutensa. Esimerkki 12 on muutoin sisällöltään lähes samanlainen, mutta *opiskelijoiden ja työtä vieroksuvien* suorittama toiminto on lomailun sijaan *oleilu*. Lisäksi esimerkki 12 sisältää kieltohakuisen kvanttoripronominin *mikään*, jonka tehtävä on vahvistaa ilmauksen sisältämää kieltoa (VISK § 757, § 1634). Tässä tapauksessa kvanttoripronomini korostaa, että kyse on todellakin jostakin aivan muusta kuin *perusoikeudesta*. *Lomailu* tai *oleilu muiden piikkiin* rakentuvat ongelmallisiksi toiminnoiksi, jotka ovat ristiriidassa opiskelijakriittisen diskurssin kannattamien periaatteiden, kuten yksilön itse ansaitsemien ansioiden ja etujen, kanssa.

Esimerkissä 12 *muut* edustavat valtaväestöä, geneeristä veronmaksajien joukkoa, johon opiskelijakriitikoiden voidaan tulkita sijoittavan itsensä. Näin ollen he epäsuorasti ilmaisevat olevansa väestön valtavirtaa, taustalle jääviä työssä käyviä ja veroja maksavia *muuta*, joiden niskaan opiskelijoiden lomahaaveiden kustannukset uhkaavat kaatua. Tällainen tulkinta selittää opiskelijakriittisen diskurssin kielteistä suhtautumista opiskelijoiden lomatoiveisiin, sillä opiskelijoiden lomahaaveiden toteutuessa työssä käyvät ja veroja maksavat kansalaiset olisivat vaarassa joutua taloudellisen hyväksikäytön kohteiksi eli

muiden lomanvieron maksajiksi. Samalla opiskelijat saisivat ilman omia ansioitaan hyötyä heidän varallisuudestaan.

Herneahon (2018: 199) tutkimuksessa *veronmaksajat ja tavalliset kansalaiset* muodostavat esimerkiksi perussuomalaisten kampanjoinnissa kategorian, johon valtaosan yleisöstä odotetaan samastuvan. Tekstit pyrkivät vetoamaan tämän kohdeyleisöksi määrittämänsä ryhmän oikeustajuun siten, että maahanmuutto esitetään sellaisena ilmiönä, joka koskettaa haitallisella tavalla juuri tätä veronmaksajien ryhmää. Samaan tapaan opiskelijoiden kesäloma esitetään opiskelijakriittisessä diskurssissa odotuksenmukaiselle yleisölle eli *veronmaksajille* koituvana taloudellisena haittana. Opiskelijakriittinen diskurssi tulkitsee lomanvieron hyväksytyksi ainoastaan silloin, kun loma on ansaittu omilla toimilla. Pyrkimykset lomailuun muiden kustannuksella nähdään röyhkeytenä ja mukavuudenhaluna.

- 13) Joku voisi kysyä, että **kuinka korkeakouluopiskelijoilla on pokkaa. Että eikö riitä** enää maksuton korkeakouluopetus ja sen lisukkeet? **Että pitäisikö** korkeakouluopiskelijoille kustantaa vielä lomatkin? **Eikö etuoikeutettujen vaatimuksilla ole mitään rajaa?** (Sipilä 7.7.2019.)

Esimerkissä 13 toistuu samankaltainen kysymyksenasettelu, joka muodostuu että-konjunktiosta ja kysymystä ilmaisevasta sanasta tai liitepartikkelista. Ensimmäinen kysymys on kysyvä sivulause: *että kuinka korkeakouluopiskelijoilla on pokkaa*. Kaksi seuraavaa lausetta sisältävät kysymyspartikkelin -kO: *Että eikö riitä enää maksuton korkeakouluopetus ja sen lisukkeet? Että pitäisikö korkeakouluopiskelijoille kustantaa vielä lomatkin?* Kolmas kysymys alkaa kysymyssanalla *eikö*: *Eikö etuoikeutettujen vaatimuksilla ole mitään rajaa?* Tällaisella kielellisten rakenteiden ja sanavalintojen toistolla luodaan kohosteisuutta. Toisto on retorinen keino, jonka avulla synnytetään vaikutelmaa siitä, että toistettu sisältö on tärkeää (Kakkuri-Knuutila 1998: 238). Tässä tapauksessa toisto alleviivaa ajatusta siitä, että opiskelijat ovat röyhkeitä vaatiessaan itselleen lomamahdollisuutta.

Esimerkin 13 kysymykset ovat retorisia kysymyksiä ja luonteeltaan sellaisia, että niihin ei odoteta vastausta – sen sijaan kysymykset toimivat ikään kuin väitteiden tapaan (Lahti 2019: 165). Kysymysten avulla rakennetaan kuvaa siitä, että opiskelijoille ei mikään riitä: he saavat jo ilmaisen koulutuksen ja sen lisukkeet, mutta silti he kehtaavat vaatia vielä lomaakin. Painokkain on viimeinen kysymys, jossa ihmetellään, eikö etuoikeutettujen vaatimuksilla ole rajoja. Tässä opiskelijoihin viitataan *etuoikeutettuina*, mikä

rakentaa heistä jälleen kuvaa elitistisenä ja hyväosaisena ryhmänä, joka havittelee itselleen yhä parempia oloja.

Opiskelijakriittisessä diskurssissa keskeinen opiskelijoihin liitetty piirre on hyväosaisuus ja etuoikeutettu asema, josta käsin opiskelijat esittävät vaatimuksia ja pyrkivät saavuttamaan yhä parempia etuja itselleen. Hyväosaisuus rakentuu piirteeksi, joka vie oikeuden esittää lisää vaatimuksia – opiskelijakriittinen diskurssi katsoo opiskelijoiden aseman olevan niin hyvä, ettei heidän olojaan tarvitse kehittää esimerkiksi lomatoiveita toteuttamalla. Sen sijaan uusien etujen havittelun katsotaan kertovan opiskelijoiden röyhkeydestä. Runsaasti huomiota herättäneessä ja monissa aineistoni tekstissä lainatussa twiitissä opiskelijoiden ryhmään viitataan *laiskanpulskeina syöttöporsaina*:

- 14) Taitava ja viisas @AnnamariSipila aivan huikeassa vedossa tänään! Hänen nerokkuutensa **sivaltaa laiskanpulskeat syöttöporsaas pieniksi viipaleiksi @SYL_FIN** (Arno Ahosniemen twiitti 7.7.2019.)

Ahosniemen twiitissä opiskelijoita ei mainita suoraan, mutta tarkastelemassani keskustelussa ilmauksen *laiskanpulskeat syöttöporsaas* tulkittiin viittaavan opiskelijoihin. Sen vuoksi käsittelen ilmauksen merkitystä metaforana, joka viittaa opiskelijoihin. *Kielitoimiston sanakirja* määrittelee syöttöporsaan sellaiseksi porsaaksi, joka kasvatetaan teuraaksi. (KS s.v. *syöttöporsas*.) *Nyky-suomen sanakirja* määrittelee syöttöporsaan tarkoitettavan samaa kuin syöttösika, jonka kerrotaan merkitsevän teuraaksi lihotettavaa tai lihotettua sikaa. (NS s.v. *syöttöporsas*, *syöttösika*.) Retoriikan ja argumentaation tutkimuksessa metafora luokitellaan todellisuuden rakennetta luovaksi argumentiksi, jonka tehtävä on havainnollistaa jotakin tilannetta tai asiaa ja tehdä siitä yleinen malli. Tämä metaforan rakentama kuva asioiden luonteesta toimii perusteena, johon tekstin päättely nojautuu: metaforan avulla siis ilmaistaan, millainen jokin asia on ja sen perusteella päättelyä jatketaan edelleen. (Lahti 2019: 136; Perelman 1996: 60–61.)

Siinä missä kirjaimellinen syöttöporsas lihotetaan ruoalla, voi myös syöttöporsaan metaforisen merkityksen tulkita liittyvän jonkinlaiseen syömiseen. Metaforisessa merkityksessä syöttäminen ei välttämättä merkitse konkreettista ruokkimista, vaan sen voi ymmärtää muunlaisten herkkujen tai hyödykkeiden, vastaanottajan toivomien asioiden, tarjoilemisena. Opiskelijoiden ollessa kyseessä heille ”syötetyt” edut voivat tarkoittaa esimerkiksi ilmaista koulutusta, opintotukea ja -lainaa sekä muita etuuksia, kuten opiskelijalennuksia ja opiskelijahintaisia palveluita. Siinä missä todellinen syöttöporsas hyödyttää lopulta muita päätyessään heidän ravinnokseen, on myös opiskelijoiden tarkoitus olla

yhteiskunnalle hyödyksi kerryttämällä osaamista, joka tulevaisuudessa tulee yhteiskunnan käyttöön. Työelämään siirryttyään opiskeluajan eduista nauttineet opiskelijat siirtyvät hyötyjistä hyödyn tuottajiksi, elinkeinoelämän palvelukseen ja veronmaksajiksi.

Kiinnostavaa on, että myös Lahti (2019: 102) on havainnut omassa aineistossaan eläimiin viittaavien ilmausten käyttöä maahanmuuttajista puhuttaessa. Lahden aineistossa esiintyy koiriin ja porsaisiin liittyviä, tekemistä kuvaavia ilmauksia, joiden tehtävä on rakentaa kuvaa näille eläinlajeille ja teksteissä käsiteltävälle ihmisryhmälle luonteenomaisesta käytöksestä. Lisäksi Lahti (mp.) toteaa eläinmetaforan toimivan epäinhimillistämisen keinona: puheen kohteena on ryhmä, jonka jäseniin liittyvät ominaisuudet muistuttavat eläintä ja ovat näin ollen erilaisia, ”normaalista” poikkeavia tai vieraita.

Syöttöporsas-metafora rakentaa osaltaan representaatiota, jonka mukaan opiskelijat ovat hyväosainen, täyteen etuuksia pumpattu ryhmä. Silti tämä ryhmä ei ole tyytyväinen osaansa, vaan se pyrkii parantamaan asemaansa ja saamaan muut maksamaan itselleen lomarahoja. Suurin osa opiskelijakriittistä diskurssia edustavista teksteistä jättää kokonaan huomiotta opiskelijamyönteiselle diskurssille keskeisen argumentin siitä, että opiskelijat kärsivät yhä enenevässä määrin mielenterveysongelmista (ks. esim. SYL 1.7.2019; Niemimäki 18.7.2019; Muilu 25.7.2019). Siinä missä opiskelijamyönteinen diskurssi esittää levon olevan välttämätöntä opiskelijoiden jaksamisen ja terveyden kannalta, opiskelijakriittinen diskurssi ei tunnista tai myönnä tällaista levon tarvetta. Poikkeuksen tekee Kokoomusopiskelijoiden kannanotto, jossa loman kuitenkin todetaan olevan huono ratkaisu mielenterveysongelmiin:

- 15) **Kolmen kuukauden mittainen veronmaksajien maksama loma kaikille opiskelijoille ei ratkaise opiskelijoiden mielenterveysongelmia** ja resurssit voisi kohdentaa huomattavasti vaikuttavammin. (Kokoomusopiskelijat 2.7.2019.)

Tässä tapauksessa SYL:n esittämä toive lomamahdollisuuksista esitetään kärjistyksi koko kesän mittaisena, vaikkei kannanotosta löydy näkemystä siitä, minkä pituinen opiskelijoiden loman tulisi olla. Tällaisen kärjistyksen avulla SYL:n sanoma saadaan näyttämään toteutuskelvottomalta. Loman pituus esitetään tunnettuna asiana, jonka suhteen ei ole olemassa vaihtoehtoja – loman pituus näyttäytyy siis ikään kuin lukkoon lyötynä, ylimittaisena ajanjaksona, jonka pituudesta ei ole mahdollista neuvotella. Lisäksi esimerkissä esitetään totuutena se, ettei loma ratkaise mielenterveysongelmia. Vaihtoehtoiseksi tavaksi reagoida opiskelijoiden mielenterveysongelmiin

Kokoomusopiskelijoiden kannanotossa (2.7.2019) esitetään mielenterveyspalveluiden parempaa saatavuutta ja *joustavuutta opiskeluun*, minkä merkitystä tekstissä ei avata.

4 Opiskelijamyönteinen diskurssi

Tässä luvussa siirryn tarkastelemaan opiskelijamyönteistä diskurssia, jolla tarkoitan opiskelijoiden puolelle asetettujen tekstien rakentamia merkityksellistämisen tapoja. Tekstin välittämällä merkityksillä rakennetaan, vahvistetaan ja muokataan käsityksiä siitä, millainen ryhmä opiskelijat ovat ja miten he sijoittuvat yhteiskuntaan. Tällaiset käsitykset kantavat erilaisia arvoja ja ne voivat heijastella yhteiskunnan valtasuhteita, joista diskurssintutkija on kiinnostunut. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 1.2.) Opiskelijamyönteisessä diskurssissa valtasuhteita rakennetaan erityisesti opiskelijoiden ja opiskelijakriitikoiden välille.

Siinä missä opiskelijakriittisen diskurssin rakentama representaatio esittää opiskelijat hyväosaisena ja muusta yhteiskunnasta hyötyvänä ryhmänä, opiskelijamyönteinen diskurssi näkee ryhmän varsin eri tavoin. Opiskelijamyönteistä diskurssia rakentaa itse SYL:n alkuperäinen kannanotto ja sen kanssa samanmielisyyttä osoittavat tekstit. Näille teksteille on tyypillistä se, että opiskelijoiden asemaan liittyvät ongelmat tunnistetaan ja hyväksytään ja opiskelijoiden asemaa halutaan parantaa. Siinä missä opiskelijamyönteinen diskurssi rakentaa opiskelijoista kuvaa sympatiaa ja tukea kaipaavana ryhmänä, se myös käsittelee paljon opiskelijoiden kriitikoita. Kriitikoiden ryhmää kuvaava representaatio on yksi tämän luvun keskeisistä analyysikohteista.

Tässä luvussa tehtäväni on esitellä ja analysoida sellaisia aineistoon kuuluvia tekstejä, jotka edustavat opiskelijamyönteistä diskurssia ja käsitellä niitä kielenkäytön tapoja, joita käytetään ryhmiin liitettyjen merkitysten rakentamiseen. Tarkastelen sitä, millaisena ryhmänä opiskelijat ja toisaalta opiskelijoiden kriitikot esitetään. Luku jakautuu kahteen alalukuun, joissa käsitellään näiden kahden ryhmän representaatioita. Luvun lopussa käsitellän ryhmien välisiä hierarkioita ja yhteiskunnallisten valtasuhteiden muodostumista teksteissä.

4.1 Opiskelijoiden representaatio

Opiskelijamyönteisen diskurssin näkökulmasta opiskelijat ovat sisäryhmä, johon tekstien kirjoittajat kuuluvat tai joiden puolelle he asettuvat. Opiskelijoista rakentuva representaatio pyrkii esittämään opiskelijat sellaisessa valossa, että lukijan on helppo kokea sympatiaa ryhmän puolesta. Tavallista on, että yhdessä opiskelijoiden kanssa mainitaan muita ryhmiä, joiden kanssa opiskelijoilla katsotaan olevan jotakin yhteistä. Tässä luvussa tavoitteeni on tarkastella sitä, millaiset piirteet tai yhteiskunnalliset roolit nähdään eri ryhmiä yhdistävinä tekijöinä ja millaista representaatiota opiskelijoista rakennetaan yhdessä näiden muiden ryhmien kanssa.

4.1.1 Opiskelijoiden ja muiden ryhmien esittäminen heikko-osaisina

Kiinnostavaa on, että opiskelijoiden ja työttömien esittämistä yhdessä esiintyy keskustelun eri osapuolten teksteissä. Siinä missä opiskelijakriittinen diskurssi käsittelee yhdessä opiskelijoita ja *työtä vieroksuvia* ja merkityksellistää heidät yhteiskuntaa taloudellisesti rasittavina ryhminä, opiskelijamyönteinen diskurssi katsoo näiden ryhmien olevan heikko-osaisia ja yhteiskunnan apua kaipaavia. Ryhmien rinnastamisessa on kyse siitä, että kahta tai useampaa joukkoa verrataan keskenään ja osoitetaan, että näiden väliltä löytyy yhteneväisyyksiä (Kakkuri-Knuutila 1998: 252; Lahti 2019: 145). Opiskelijamyönteisessä representaatiossa opiskelijat rinnastetaan sellaisiin ryhmiin, joiden yhteiskunnallinen asema nähdään jollakin tavalla ongelmallisena tai johon katsotaan kohdistuvan ennakkoluuloja tai negatiivisia asenteita.

Aineistossani esiintyviä vakiintuneita ja toistuvia ryhmien nimityksiä ovat esimerkiksi *opiskelijat*, *työttömät* ja *maahanmuuttajat*. Nämä ryhmät esiintyvät teksteissä yhdessä esimerkiksi osana luetteloa. Luetteloon kuuluvilla tarkoitteilla voidaan katsoa olevan jokin yhdistävä tekijä, jonka perusteella ne muodostavat yhteisen luettelon. Tällaisia yhdistäviä tekijöitä kutsutaan tarkoitealueiksi, jotka toimivat tyypillisesti kategorioiden muodostamisen perusteena. Tarkoitealue on eräänlainen näkökulma tai aihealue, johon liittyviin ominaisuuksiin ryhmien kategorisointi ja nimeäminen perustuvat. Kategorisointiin liittyy tietynlainen yleistäminen, sillä ihmisiä ei nähdä monitahoisina yksilöinä, vaan heidät luokitellaan melko yksioikoisesti tiettyihin kategorioihin kuuluviksi. (Pälli 2003: 142–143)

Yleisiä eri kielenkäyttötilanteissa esiintyviä tarkoitealueita ovat Pällin (mp.) mukaan mm. ikä, työnteko tai opiskelu, sukupuoli ja etnisyys tai kansalaisuus. Omassa aineistossani luettelon muodostavat ryhmät sijoittuvat usealle eri tarkoitealueelle. Esimerkiksi:

- 16) **Syylisiä ja uhrattavia** ovat **työttömät, lapset, vammaiset, sairaat, eläkeläiset, toimeentulotukea saavat, opiskelijat, naisvaltaisten alojen pienipalkkaiset työntekijät, turvapaikanhakijat, maahanmuuttajat, muslimit**. He ovat **syntipukkeja**, jotka on uhrattava markkinajumalan nimessä ja eliitin isänmaan pelastamiseksi. (kaisadinmaa 9.7.)

Esimerkeissä 16 luetellaan erilaisia ryhmiä, joiden voidaan nähdä edustavan useaa Pällin (mp.) mainitsemista tarkoitealueista. *Työttömät, eläkeläiset ja toimeentulotukea saavat* voi sijoittaa työtä tekemättömien ryhmään, jonka jäseniä yhdistää oikeus yhteiskunnan maksamiin taloudellisiin etuuksiin. Tähän ryhmään voi lukea myös *opiskelijat*, mikäli heidän ei ajatella työskentelevän opiskeluaikana ja elättävän itseään työnteolla. *Turvapaikanhakijat, maahanmuuttajat ja muslimit* edustavat etnisyyteen, alkuperään ja uskontoon perustuvaa kategoriaa. Myös ikää voidaan pitää yhtenä esimerkistä 16 löytyvänä tarkoitealueena, sillä ainakin *lapset* ja *eläkeläiset* edustavat selkeästi tiettyjä ikäryhmiä.

Osa esimerkeissä mainituista ryhmistä on vaikea sijoittaa tietylle tarkoitealueelle. Esimerkiksi *opiskelijoiden, vammaisten ja naisvaltaisten alojen pienipalkkaisten työntekijöiden* ryhmien sijoittaminen tietylle tarkoitealueelle on haastavaa. Koska Pällin esittämä tarkoitealueiden jako ei täysin sovellu näihin esimerkkeihin, on syytä pohtia, perustuuko esimerkkien ryhmien luettelo muunlaiseen kategorisaatioon. Esimerkkiä tarkastellessa muutama ilmaus nousee avainasemaan. Ensimmäinen virke koostuu predikatiivilauseesta, jonka alusta löytyy predikatiivi *syylisiä ja uhrattavia*, jota seuraa subjektina toimiva ryhmien luettelo. Predikatiivilause on lausetyyppi, jossa predikatiivi luonnehtii toista lauseenjäsentä, tässä tapauksessa subjektia. (VISK § 943.) Tässä tapauksessa siis predikatiivi *syylisiä ja uhrattavia* ilmaisee sitä, millaisia subjektina toimivat ryhmät ovat.

Esimerkin 16 seuraava virke koostuu niin ikään predikatiivilauseesta ja sitä täsmentävästä relatiivilauseesta: *He ovat syntipukkeja, jotka on uhrattava markkinajumalan nimessä ja eliitin isänmaan pelastamiseksi*. Predikatiivi *syntipukkeja* ja sitä täsmentävä sivulause luonnehtivat subjektina toimivaa *heitä*, joka viittaa edellä mainittuihin ryhmiin. Esimerkistä 16 löytyy siis kaksi predikatiiviva, jotka kuvailevat ryhmille yhteisiä rooleja tai piirteitä: heidän kerrotaan olevan *syylisiä ja uhrattavia* sekä *syntipukkeja*. Nämä roolit

toimivat kaikkia ryhmiä yhdistävinä tekijöinä, joiden voi tulkita muodostavan uuden tarkoitealueen. Pällin esittämän tarkoitealuejaon eri alueilta peräisin olevat ryhmät on siis sijoitettu uudelle, laajemmalle tarkoitealueelle. Tämä uusi tarkoitealue käsittää ryhmät, joiden asemaan teksti liittyy syyllistämiseksi ja syntipukiksi joutumista. Syntipukki-sanalla tarkoitetaan ihmisiä tai yhteisöä, jonka syyksi ikävien asioiden tapahtuminen katsotaan. Syntipukilla tarkoitetaan myös vahinkoa tuottaneita asioita ja syytöksen kohteita. (KS s.v. *syntipukki*.) Tällainen nimitys ilmaisee, että mainittuihin ryhmiin kohdistuu syytöksiä ja heidät mielletään syyllisiksi tai jonkinlaista vahinkoa tuottaviksi ryhmiksi.

Luettelon muodostavien ryhmien yhteiseksi piirteeksi määrittyy jollakin tavalla heikko tai muihin ryhmiin nähden alisteinen yhteiskunnallinen asema, joka tulee ilmi useasta opiskelijamyönteistä diskurssia rakentavasta tekstistä. Esimerkeissä 17–19 mainitut ryhmät ovat osittain samoja, joita esiintyy esimerkissä 16. Useissa esimerkeissä mainittuja ryhmiä ovat opiskelijat, työttömät, maahanmuuttajat ja vähävaraiset tai pienituloiset ihmiset. Vaikka mainittujen ryhmien listat hieman poikkeavat toisistaan, voidaan havaita, että näitä ryhmiä yhdistää *altavastaavan* asema:

- 17) Koko vuosikymmenen ajan tehdyn leikkauspolitiikan myötä Suomessa on voimistunut vaarallinen ajattelu, jossa **köyhiä, opiskelijoita, siirtolaisia, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä sekä milloin mitäkin altavastaavana olevaa ryhmää** saa potkia päähän hyvästä asemasta käsin. (Salmela 9.7.2019.)
- 18) Aikuisiässä kiusaamiskulttuuri kytkeytyy kiinteästi yhteiskunnalliseen ja taloudelliseen asemaan – tai kuviteltuun sellaiseen. Kuvitellulla näkyy olevan vahvempi vaikutus. **Jos koet olevasi jonkun ryhmittymän (vaikkapa nuoret, naiset, maahanmuuttajat jne) yläpuolella**, sinulla on oikeus tölviä näitä mielin määrin, koska kiinni jääminen ja rangaistus ovat epätodennäköisiä. (Kuusi 8.7.2019.)
- 19) Ihmettelyn vain nykyistä ilmapiiriä, jossa **heikompia** saa solvata ihan vapaasti. Erityisen sallittua on jo vuosien ajan ollut **työttömien solvaaminen, ja nyt ovat vuorossa opiskelijat**. (Timonen 7.7.2019.)

Esimerkissä 17 nimetään useita ryhmiä, joihin kohdistuu loukkaava toiminto: *köyhiä, opiskelijoita, siirtolaisia, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä sekä milloin mitäkin altavastaavana olevaa ryhmää saa potkia päähän hyvästä asemasta käsin*. Tässä tapauksessa ryhmiin kohdistettua toimintaa ilmaiseva verbiketju täydennyksineen (*saa potkia päähän hyvästä asemasta käsin*) ilmaisee, että edellä lueteltuja ryhmiä yhdistää altavastaajan asema ja niihin kohdistettu toiminto. Tätä toimintaa, päähän potkimista, kuvataan

esimerkissä nollapersoonan avulla, ja lauseesta puuttuu tekijää ilmaiseva substantiivilauseke eli NP. Nollapersoonan avulla ilmaistaan yleistävää merkitystä, ja puuttuvan NP:n paikalle voi kuvitella yleistävästi kenet tahansa, johon sanottu soveltuu. (VISK § 1347.) Tässä tapauksessa ilmaus merkitsee sitä, että kuka tahansa hyvässä asemassa oleva voi *potkia päähän* eli kohdella huonosti tai sortaa heikommassa asemassa olevia ryhmiä (KS s.v. *potkia [päähän]*).

Yhteiskunnallinen hierarkia esitetään perusteeksi tiettyihin ryhmiin kohdistetulle arvostelulle myös esimerkeissä 18 ja 19. Esimerkissä 18 mainitaan *jonkun ryhmittymän yläpuolella olevat*, joilla viitataan yläluokkaan tai yhteiskunnallisessa hierarkiassa itsensä ylös luokitteleviin ihmisiin. Esimerkissä 19 puhutaan *heikommista*, mikä viittaa siihen, että olemassa on myös vahvempien ryhmiä, vaikkei niitä eksplisiittisesti mainita. Tällaiset oletukset yhteiskunnan olemuksesta toimivat esisopimuksina eli ryhmän jakamana taustatietoina tai -oletuksina, jotka toimivat eräänlaisena perustana, johon diskurssin rakentamat representaatiot nojaavat (ks. Perelman 1996: 28). Opiskelijamyönteistä diskursia rakentavia tekstejä yhdistää taustaoletus siitä, että yhteiskunnassa on hyväosaista ja enemmän valtaa omaavaa yläluokkaa, johon opiskelijakriitikot kuuluvat. Yhteiskunnallisessa hierarkiassa alas puolestaan asettuu pienituloisista, vähemmistöistä ja muilla tavoin heikko-osaisista koostuva ryhmä, johon myös opiskelijat asettuvat. Näin diskurssin sisäinen samanmielisyys rakentuu jaetuille arvoille ja oletuksille tietynlaisen hierarkian olemassaolosta. (ks. Lahti 2019: 138.)

4.1.2 Opiskelijat ja työssäkäyvät

Yksi yleinen aineistossa käytetty argumentaatiostrategia on vastakkainasettelujen rakentaminen. Käytännössä kyse on ilmiöstä, jossa kaksi asiaa – tai ryhmää, kuten aineistolleni on tyypillistä – esitetään toisilleen vastakkaisina. Nämä kaksi vastakkain asetettua asiaa muodostavat vastakohtaparin, jonka osapuolet esitetään mustavalkoisessa joko–tai-asetelmassa. Koska vastakkainasettelussa tilanne esitetään kärjistettynä ja se keskittyy käsittelemiensä asioiden välisiin eroihin, synnyttää vastakkainasettelu yksinkertaistetun kuvan tarkastelemistaan asioista. (Lahti 2019: 143–144.)

- 20) Näin heinäkuussa, **muun Suomen lomaillessa, merkittävä osa korkeakouluopiskelijoista elättää itsensä kesätöillä.** – – SYL haluaakin haastaa suomalaisia pohtimaan, miksi **opiskelijoilla ainoana väestöryhmänä Suomessa ei ole oikeutta lomaan ja loma-ajan toimeentuloon.** – – Vaikka **kaikille muille**

tässä yhteiskunnassa loma ja lepo tuntuvat olevan perusoikeuksia, **on opiskelijan tullakseen toimeen uurastettava levotta läpi vuoden.** Olisi jo korkea aika muistaa, että **opiskelijat ovat ihmisiä siinä missä muutkin.** (SYL 1.7.2019.)

Tässä esimerkissä vastakkain asetetaan lomaileva *muu Suomi* ja kesätöitä tekevä *merkittävä osa korkeakouluopiskelijoista*. Esimerkissä rakennetaan kuvaa epäoikeudenmukaisesta tilanteesta, jossa opiskelijoilta puuttuu sama oikeus lomaan ja loma-ajan toimeentuloon, joka muilla suomalaisilla kerrotaan olevan. Ryhmien välinen vastakkainasettelu perustuu siihen, mitkä toiminnot kullekin ryhmälle kuuluvat: *lomailu* on valtaväestön toiminto, kun taas suuri osa opiskelijoista *elättää itsensä kesätöillä*. *Muu Suomi* ja *kaikki muut tässä yhteiskunnassa* viittaavat siis valtaväestöön, kun taas opiskelijat nimetään *ainoaksi väestöryhmäksi*, jolla ei ole oikeutta lomaan ja lepoon. Heidät esitetään pienempänä ja marginaalisempänä ryhmänä, jonka *on tullakseen toimeen uurastettava levotta läpi vuoden*. Tällainen välttämättömyyttä ilmaiseva nesessiivirakenne antaa ymmärtää, että ilman työntekoa opiskelijat eivät tule toimeen – heillä ei siis ole muuta vaihtoehtoa kuin ahkeroida ympärivuotisesti (VISK § 1581).

Esimerkin 20 lopussa on virke *Olisi jo korkea aika muistaa, että opiskelijat ovat ihmisiä siinä missä muutkin*, joka ilmaisee konditionaalinen avulla toivetta vastakkainasettelun lieventämisestä. Ilmaus vihjaa, ettei opiskelijoita tekstin kirjoitushetkellä pidetä ihmisinä siinä missä muitakin, vaan heihin on suhtauduttu epäinhimillisesti tai ryhmään on liitetty epäinhimillisiä piirteitä. Ilmaus myös osoittaa, että tekstissä esitetty opiskelijoiden ja muun väestön välinen vastakkainasettelu ei ole tekstin edustamien arvojen mukainen, vaan tekstillä tavoitellaan muutosta. Teksti pyrkii vakuuttamaan lukijan siitä, että opiskelijoiden ja muun Suomen välillä oleva, lomaoikeuteen perustuva ero on epäoikeudenmukainen.

Toinen yleinen tapa perustella opiskelijoiden oikeutta kesälomaan on esittää heidät työntekijöiden kanssa samankaltaisena ryhmänä ja vaatia samankaltaisuuden perusteella yhtäläisiä mahdollisuuksia lomaan.

- 21) Kuitenkin **kaikki työssä käyvät tietävät**, miten tärkeää kesäloma on työssä jaksamiselle ja työn tuottavuudelle. **Myös vaativien korkeakouluopintojen** menestyksellinen eteneminen edellyttää kesäloman pitämistä. (Alho 10.7.2019.)
- 22) **Opiskelijoille, kuten muillekin työntekijöille**, kuuluu ansaitusti oikeus yhteen pidempään lomaan vuodessa. (Jyväskylän Keskustaopiskelijat 2.7.2019.)

- 23) Hyvinvointi **niin työssä kuin opinnoissakin** vaatii tasapainoa ponnistelujen ja palautumisen välillä – ja mikäli aikaa palautumiselle ei ole, ihminen uupuu. (Sangervo 9.7.2019.)

Esimerkissä 21 työn ja korkeakouluopintojen samankaltaisuus ilmaistaan fokuspartikkelin *myös* avulla. *Myös* ilmaisee, että on olemassa useita vaihtoehtoja, joista puheen kohteena oleva tarkoite ei ole ainoa lajissaan. Sen avulla esimerkki ilmaisee, että työssä jakaminen ja korkeakouluopinnoiden menestyksellinen edistäminen ovat samaa lajia edustavia toimintoja. *Myös*-fokuspartikkelin kanssa samoin toimii liitepartikkeli *-kin*, joka niin ikään ilmaisee useiden tarkoitteiden olemassaoloa. (VISK § 839–840.) Liitepartikkeli *-kin* löytyy esimerkistä 22, jossa ilmaus *opiskelijoille, kuten muillekin työntekijöille* esittää opiskelijoiden kuuluvan työntekijöiden ryhmään. Partikkelin avulla siis ilmaistaan, että opiskelijat muodostavat osan työntekijöiden ryhmästä, mutta ryhmään kuuluu muitakin jäseniä. Esimerkissä 23 esiintyy parikonjunktio *niin – kuin*, joka korostaa kahden toisistaan erillisen tarkoitteen samankaltaisuutta. Parikonjunktio voi tulkita tarkoitettavan ’kumpikin mainituista kahdesta, molemmat myös erikseen’. (VISK § 1096.) Esimerkissä 23 tarkoitetaan sitä, että työskentely ja opiskelu vaativat kumpikin samaan tapaan tasapainoilua ponnistelun ja palautumisen välillä ja *mikäli aikaa palautumiselle ei ole, ihminen uupuu*, teki hän sitten töitä tai opintoja.

Näistä esimerkeistä parikonjunktio *niin – kuin* on rinnastuskonjunktio, joka avoimemmin ilmaisee asioiden välistä rinnasteisuutta. Vaikka kieliopillista rinnastuskonjunktioita ei löydy kahdesta muusta edellä esitetystä tapauksesta ja samankaltaisuutta ilmaistaan partikkelien avulla, tarkastelen eri ryhmien samankaltaisuuden ilmaisemista argumentaatiostrategiana, jota kutsun tässä rinnastukseksi. Rinnastus vetoaa asioiden väliseen samankaltaisuuteen: se, mikä on totta toisessa, pitää paikkansa myös toisessa. (Lahti 2019: 145; Kakkuri-Knuutila 1998: 252).

Perelman (1996: 76) puhuu yhdenvertaisuuden periaatteesta, jonka mukaan samaan luokkaan kuuluvia henkilöitä tai samankaltaisessa tilanteessa olevia tulisi kohdella samalla tavoin. Jos toisiinsa nähden rinnasteisissa tilanteissa käyttäytyään eri tavoin, herää helposti ajatus epäoikeudenmukaisuudesta tai puolueellisuudesta. Näin ollen opiskelijoiden ja työntekijöiden rinnastamisella vedotaan yleisön oikeudentajuun: koska kyseessä on kaksi samankaltaista ryhmää, pitäisi kummallekin suoda tekstien mukaan yhtäläinen mahdollisuus opinnoista ja töistä palautumiseen eli lomaan.

Huomionarvoista on myös se, että opiskelijamyönteisessä diskurssissa puhutaan usein *palautumisesta*, mutta opiskelijakriittistä diskurssia rakentavissa teksteissä palautua-verbiä ei käytetä kertaakaan.¹ *Kielitoimiston sanakirja* määrittelee *palautumisen* ensiselleen tulemiseksi (KS s.v. *palautua*). Opinnoista tai työnteosta palautumisen voidaan ajatella merkitsevän jostakin kuormittavasta, raskaasta suorituksesta toipumista. Opiskelijamyönteisessä diskurssissa opiskelijoiden toive lomasta merkityksellistetään siis ensisijaisesti mahdollisuudeksi toipua uuvuttavista opinnoista. Opiskelijoista piirtyy kuva ryhmänä, jonka lomatoiveet kytkeytyvät inhimilliseen tarpeeseen palautua ja kerätä voimia tulevia opintoja varten.

Opiskelijamyönteisessä diskurssissa opiskelijoista rakennetaan kuvaa aktiivisina toimijoina, joiden ahkeruus pyritään todistamaan sillä, että työtä tekevien tapaan heidän täytyy palautua opintojen rasituksesta – opiskelu on siis kuormittavaa toimintaa, jota opiskelijat ovat uutterasti suorittaneet. Näin ollen vaatimus lomasta liittyy perusteltuun tarpeeseen toipua eikä halun päästä helpolla tai oleilla muiden kustannuksella, kuten opiskelijakriittinen diskurssi antaa ymmärtää. Tällainen tapa esittää opiskelijat aktiivisena, ahkerasti uurastavana ryhmänä rakentaa heistä kuvaa kunnollisina, toimeliaina kansalaisina. Samantyyppinen kritiikin kohteena olevaa ihmisryhmää puolustava esitystapa on löytynyt myös työttömiä käsittelevästä keskustelusta. Saramon (2019: 47) mukaan työttömiä puolustavassa diskurssissa työttömät esitetään niin ikään aktiivisina ja lannistumattomina ihmisinä. Yksi suosittu strategia vastustaa ryhmään kohdistuvaa kritiikkiä näyttää siis olevan ryhmän representoiminen sellaiseksi, että se toteuttaa yhteiskunnan keskeisiä arvoja, kuten aktiivisuutta, omatoimisuutta ja ahkeruutta.

4.2 Kriitikoiden representaatio

Vaikka opiskelijoiden asemaa koskeva keskustelu keskittyy juuri opiskelijoiden asioihin, siinä puhutaan paljon myös muista ryhmistä. Opiskelijamyönteistä diskurssia edustavissa teksteissä korostuu opiskelijoita kritisoiwaan ryhmään kohdistuva arvostelu, jonka myötä rakentuu myös kriitikoiden ryhmän representaatio. Tässä alaluvussa tarkastelen opiskelijamyönteisen diskurssin sisällä syntyvää opiskelijakriitikoita kuvaavaa representaatiota.

Lahti (2019: 111–112) on omassa maahanmuuttoa käsittelevässä tutkimuksessaan havainnut, että hänen aineistossaan keskustelun kaksi eri osapuolta leimaavat ja

¹ Palautua-verbi esiintyy aineistossa yhteensä 16 kertaa.

nimittelevät, jopa pilkkaavat, vastapuolta. Vastapuoleksi ei Lahden mukaan konstruoida ainoastaan kyseisessä keskustelussa mukana olevia, vaan keskustelussa rakentuvat osapuolet kytkeytyvät laajempaan yhteiskunnalliseen maahanmuuttoa koskevaan keskusteluun. Lahden (mp.) havainto siitä, että leimaamisen kohteena on myös niitä, jotka keskustelussa eivät ole läsnä, näyttää pitävän osittain paikkansa myös oman aineistoni kohdalla. Osa leimaamisen ja nimittelyn kohteiksi päätyneistä opiskelijakriitikoista on ilmaissut mielipiteensä erilaisissa sosiaalisen median kanavissa, joissa keskustelu saa monenlaisia haaroja ja rönsyjä ja viestien määrä on runsas. Aineistoni ei sisällä näitä sosiaalisen median keskusteluja ja näin ollen kaikki puheen kohteena olevat opiskelijakriitikot eivät ole sellaisia henkilöitä, jotka olisivat kirjoittaneet jonkin aineistooni kuuluvan tekstin. Voidaan ajatella, että opiskelijakriitikoista rakentuva representaatio kuvaa yleisempää ja laajempaa ryhmää, jonka arvellaan ottavan osaa negatiiviseen sävyyn opiskelijoiden ympärillä käyvään yhteiskunnalliseen keskusteluun. Opiskelijakriitikoiden ryhmä rakentuu näin ollen ensisijaisesti opiskelijamyönteisen diskurssin kielenkäytössä, sillä kyseessä ei ole sellainen ryhmä, jota olisi mahdollista selkeästi erottaa tekstien ulkopuolisesta maailmasta.

Kriitikot eivät muodosta muodollisesti yhtenäistä ryhmää, vaan he ovat yksittäisiä henkilöitä tai järjestön edustajia. Tarkoitukseni ei ole eritellä kriitikoiden henkilöllisyyttä tai yksilöllisiä näkemyksiä vaan selvittää, millaisia piirteitä ja ideologioita kriitikoiden ryhmään opiskelijamyönteisessä diskurssissa yleisesti liitetään. Kyse on siis vastapuolta edustavan ryhmän konstruoimisesta – siitä, miten opiskelijamyönteiset tekstit esittävät opiskelijoihin kriittisesti suhtautuvien ryhmän. Käytännössä tarkastelen sitä, millaisia nimityksiä kriitikoista käytetään, miten ryhmää luonnehditaan ja minkälaisia toimintoja heille annetaan.

4.2.1 Kritisoijien nimeäminen

Opiskelijakriitikoiden ryhmästä käytetään aineistossa monenlaisia nimityksiä, jotka jollakin tavalla kuvaavat heidän rooliaan yhteiskunnassa. Koska nimitykset ovat lähtöisin opiskelijoiden puolelta asetuvasta opiskelijamyönteisestä diskurssista, määrittäytyy opiskelijakriitikoiden ryhmä teksteissä vieraaksi ja ”vääränlaisia” mielipiteitä kannattavaksi ulkoryhmäksi (ks. Pälli 2003: 223–225). Ulkoryhmää kuvaavien erilaisten nimitysten käyttö on havaittu muussakin tutkimuksessa tyypilliseksi kielenkäytön tavaksi, jonka tehtävä on toiseuttaa ryhmää. Yleistä on, että runsaasti nimityksiä kerännyt ryhmä ei ole

kovin aktiivisesti läsnä keskustelussa. Omaa ryhmää kuvaavien nimitysten käyttäminen on puolestaan harvinaista. (Lahti 2019: 116–117; Määttä, Suomalainen ja Tuomarila 2020: 194.) Tarkastelen aluksi opiskelijakriitikoiden ryhmästä käytettyjä nimityksiä ja siirryn sitten ryhmälle annettujen toimintojen tarkasteluun.

Käsittelen seuraavaksi kolmea keskeistä tapaa nimetä opiskelijakriitikoita. Nämä nimeämisen tavat toistuvat aineistossa ja ne ilmaisevat sellaisia ominaisuuksia, jotka esitetään opiskelijakriitikoille ominaisina. Aineistossa esiintyy myös muita tapoja nimetä opiskelijakriittistä ryhmää. Nämä tavat liittyvät muun muassa ryhmän koon ja jäsenten iän kuvaamiseen, kuten esimerkiksi *osa meistä ”aikuisista”* (Linna 10.7.2019) tai kriitikoiden toiminnan kuvaamiseen, kuten *irvailijat* (Muilu 25.7.2019). En käsittele tarkemmin näitä nimeämisen tapoja, sillä ne esiintyvät yksittäisinä tapauksina eivätkä ne näin ollen muodosta vakiintuneempia ilmaisutapoja, jollaiset ovat representaation rakentumisen kannalta kiinnostavampia. Lisäksi jätän käsittelemättä myös sellaiset tapaukset, joissa vastapuolen edustajiin viitataan heidän erisnimellään. Kiinnostukseni kohdistuu siihen, millaisena opiskelijakriitikoiden ryhmää yleisemmin pidetään, ja näin ollen yksityishenkilöiden nimeltä mainitseminen ei ole tutkielmani kannalta olennaista.

Kolmesta keskeisestä nimeämisen tavasta ensimmäinen kuvaa ryhmän jäsenten vaikutusvaltaista yhteiskunnallista asemaa:

- 24) Suomen ylioppilaskuntien liiton (SYL) kannanotto opiskelijoiden mahdollisuudesta palautua ja viettää lomaa on saanut julkisessa keskustelussa vastaan väärinymmärrystä, pilkkaa ja kauhistelua erityisesti **yhteiskunnan valtaapitäviltä**. (Vasemmisto-opiskelijat 8.7.2019.)
- 25) Maltillisista vaatimuksista huolimatta tiedotteesta nousi **elinkeinoelämän äänitorvien** massiivinen (some)raivo. – – **Vaikutusvaltaisten piirien** mielestä jopa opiskelijoiden tulisi raataa kesät ja talvet ”päästäkseen” mahdollisimman nopeasti työelämään tuottamaan arvoa. (Salmela 9.7.2019.)

Näissä esimerkeissä opiskelijakriitikoiden ryhmä nimetään *yhteiskunnan valtaapitäviksi*, *elinkeinoelämän äänitorviksi* ja *vaikutusvaltaisiksi piireiksi*. Nimeämisen avulla ryhmästä rakennetaan kuvaa joukkona, jonka jäsenet ovat jollakin tavalla merkittävässä asemassa yhteiskunnassa. *Yhteiskunnan valtaapitävät* ja *elinkeinoelämän äänitorvet* viittaavat asemaan, johon liittyy yhteiskunnassa tai työelämässä keskeinen toimijarooli. Nimitykset kertovat, että niiden kohteilla on valtaa ja toimintamahdollisuuksia: *valtaapitävät* ovat avainasemassa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja *elinkeinoelämän äänitorvet* puolestaan saavat äänensä kuuluviin erityisesti talouselämässä. *Vaikutusvaltaisten piirien*

kohdalla valta voi olla monenlaista ja laaja-alaista, sillä *vaikutusvalta* määritellään esimerkiksi *Kielitoimiston sanakirjassa* laveasti kyvyksi vaikuttaa johonkuhun tai johonkin (KS s.v. *vaikutusvalta*).

Vaikutusvaltaisen yhteiskunnallisen aseman lisäksi aineistossa esiintyy toinen nimeämisen tapa, joka keskittyy kuvaamaan opiskelijakriitikoiden ammattia tai roolia työelämässä.

- 26) **Joukko poliitikkoja ja toimittajia** yhtyi kivitykseen Twitterissä. (Halonen 9.7.2019.)
- 27) **Laajalevikkisten lehtien toimittajat** pilkkaavat avoimesti terveydestään, jakamisestaan ja toimeentulostaan huolissaan olevia kansalaisia ikään kuin menossa olisi ilkeyskilpailu. (Timonen 7.7.2019.)
- 28) **Näkyvät mediapersoonat** irvailivat tahallaan väärin ymmärtäen opiskelijoiden haluavan lomailia valtion piikkiin kolme kuukautta vuodessa. (Häkkinen 9.7.2019.)

Näissä esimerkeissä opiskelijakriitikoiden ryhmään liitetään ammatillinen rooli median tai politiikan kentillä. Ryhmän kerrotaan nauttivan mahdollisuudesta saada äänensä kuuluviin, mikä onnistuu heidän ammattinsa ansiosta. Esimerkissä 26 kriitikoita kuvataan heidän ammattinsa kautta *joukoksi poliitikkoja ja toimittajia* ilman ryhmää tarkemmin luonnehtivia määritteitä. Seuraavassa esimerkissä puhutaan *laajalevikkisten lehtien toimittajista*, joiden ammatilliseen rooliin liittyvää näkyvyyttä korostetaan ilmaisemalla, että heidän edustamansa julkaisut ovat laajalti luettuja. Kriitikoiden saamaa julkisuutta korostetaan myös esimerkissä 28. Siinä opiskelijakriitikoita luonnehditaan substantiivilausekkeella *näkyvät mediapersoonat*. Ilmaus korostaa kriitikoiden mahdollisuuksia saada äänensä laajalti kuuluviin, sillä näkyvinä mediapersoonina heidän voi olettaa saavan runsaasti julkisuutta.

Kolmas nimeämisen tapa liittyy opiskelijakriitikoiden hyväosaisten aseman korostamiseen:

- 29) Katsokaa **hyväosaisten** iloa kun Hesarin Lontoon kirjeenvaihtaja Annamari Sipilä lyö opiskelijoita. – – Nyt **etuoikeutettujen** ei tarvitse enää teeskennellä huamaania, vaan he saavat vapaasti lyödä heikompia. (kaisadinmaa 9.7.2019.)

Tässä esimerkissä mainitaan *hyväosaiset ja etuoikeutetut*. *Kielitoimiston sanakirja* määrittelee *hyväosaisten* tarkoittavan varakasta tai rikasta, hyvässä taloudellisessa asemassa olevaa henkilöä (KS s.v. *hyväosainen*). Myös muualla aineistossa viitataan

opiskelijakriittiseen ryhmään samantyyppisillä nimityksillä, kuten *ryväs hyväosaisia hahmoja* (Kuusi 8.7.2019). Substantiivien *hyväosaiset* ja *etuoikeutetut* avulla kuvataan geneeristä ryhmää ja sen taipumuksia. Tällaiset monikolliset NP:t voidaan tulkita merkityksiltään yleistäviksi eli geneerisiksi, jolloin ne viittaavat laajalti kaikkiin kyseessä oleviin eli yhteiskunnan hyväosaisiin. (VISK § 1408; Määttä, Suomalainen & Tuomarla 2020: 195.) Tällaisten nimeämisen tapojen avulla ryhmästä luodaan kuvaa varakkaana joukkona, jonka oma taloudellisesti turvattu asema on keskeinen ryhmää luonnehtiva piirre.

Erityisen kiinnostavaa on se, että hyväosaisuus rakentuu aineistossa eräänlaiseksi syyttämisen aiheeksi, jota käytetään kummassakin diskurssissa. Opiskelijamyönteinen diskurssi esittää opiskelijakriitikot hyväosaisessa kuplassa elävänä ryhmänä, joka ei kykene tuntemaan myötätuntoa tai ymmärrystä heikommissa asemassa olevia kohtaan. Tällaisen opiskelijamyönteiselle diskurssille keskeisen ajatuksen kiteyttää blogissaan Lumme (10.7.2019): *Yhteiskunnan huipulta on helppo ivata ja naureskella muille, kun ei näe muuta kuin hyväosaisuutta*. Opiskelijakriittinen diskurssi puolestaan esittää etuoikeutettuna ryhmänä opiskelijat, joiden hyväosaisuus toimii syynä sille, ettei heillä ole oikeutta vaatia itselleen parempia oloja. Hyväosaisuus siis rakentuu aineistossa ominaisuudeksi, josta vastapuolta syytetään ja joka ikään kuin estää ihmisiä esittämästä yhteiskunnallista kritiikkiä: jos on jo valmiiksi hyväosainen, ei ole oikeutta vaatia itselleen lisää. Samoin hyväosaisuuden katsotaan estävän ottamasta kantaa muita ryhmiä koskeviin kysymyksiin, sillä hyväosaisten on vaikeaa tai mahdotonta ymmärtää muita.

4.2.2 Ikä ja sukupolvi ryhmän piirteenä

Osa opiskelijamyönteisistä teksteistä esittää iän tai sukupolven olevan opiskelijakriitikoita yhdistävä piirre. Sukupolven käsite liittyy tiettyyn ikäluokkaan ja sillä tarkoitetaan suunnilleen samaan aikaan syntyneitä ihmisiä. Iän lisäksi sukupolvea määrittää jokin siihen kuuluville ihmisille yhteinen kokemus, joka luo sukupolven sisälle kollektiivisuutta, jaettuja muistoja ja yhteistä kokemusmaailmaa. (Purhonen 2007: 15–16.) Omassa aineistossani sukupolvi määrittyy opiskelijoiden ja opiskelijakriitikoiden ryhmiä erottavaksi piirteeksi.

- 30) Erityisesti **jo omat opiskelunsa selittäneestä väestöstä** on kummunnut jupinaa siitä, että **nuoriso** valittaa turhasta. (Parikka 8.7.2019.)

- 31) Eilen sosiaalinen media täyttyi **kaksikymmentä vuotta sitten opiskelleiden kaikkitietävän sukupolven** kommentteista, että opiskeluhan on rentoa puuhaa, miten siihen voi uupua. (Havainnot parisuhteesta 9.7.2019.)
- 32) Kuvatun kaltainen nimittely kertoo kyvyttömyydestä tai haluttomuudesta ymmärtää **naapurisukupolvien** kokemusmaailmaa. Mitä opiskelijoiden uupumuksen ja mielenterveysongelmille naureskeluun tulee, se kertoo jo jostain paljon vakavammasta. – – Kuinka **rauhan, rakkauden ja rokenrollin tahtiin maailmaa parantanut sukupolvi** ei nyt koekaan solidaarisuutta aikuisuutensa alussa sinnitteleviin, lastenlasten ikäisiin kansalaisiin? (Snellman 8.8.2019.)

Esimerkissä 30 opiskelijoita kritisoivaa ryhmää luonnehditaan *jo omat opiskelunsa selättäneeksi väestöksi*. Opiskelijat puolestaan mielletään iältään nuoremmiksi ja heihin viitataan *nuorisona*. Kahdessa seuraavassa esimerkissä puhutaan *sukupolvesta*, jota kuvataan tarkemmin määrittävien lausekkeiden avulla. Esimerkissä 31 tummennettu osa muodostaa substantiivilausekkeen, jossa mainitusta sukupolvesta kerrotaan tarkempaa tietoa NP:n määritteiden avulla: he ovat *kaksikymmentä vuotta sitten opiskelleiden kaikkitietävä sukupolvi*. Sukupolvea yhdistää siis tekstin mukaan yhtä kauas menneisyyteen sijoittuva opiskeluaika ja taipumus tietää kaikki kaikesta.

Esimerkissä 32 mainitaan *naapurisukupolvi*, jonka kokemusmaailmaa puheena olevan ryhmän on vaikea ymmärtää. Naapuri-sana viittaa johonkin vieressä tai lähellä olevaan tarkoitteeseen, kuten lähellä asuvaan henkilöön (KS s.v. *naapuri*). Naapurisukupolven voidaan ymmärtää tarkoittavan iän puolesta läheistä tai vierekkäistä sukupolvea. Esimerkin 32 loppupuolella puheena olevaa sukupolvea luonnehditaan NP:n määritteiden avulla: *rauhan, rakkauden ja rokenrollin tahtiin maailmaa parantanut sukupolvi* on se sukupolvi, joka ei tunne yhteyttä naapurisukupolveensa eli nykynuoriin. Tässä NP:n määritteet *rauha, rakkaus ja rokenroll* muodostavat kolmiosaisen luettelon, jonka osissa on retorisenä kuviona toimiva alkusointu. Tällaisten kielellisten kuvioiden tehtävä on kiinnittää lukijan huomio (ks. Määttä, Suomalainen & Tuomarila 2020: 196). Lisäksi NP:n tehtävä on rakentaa opiskelijakriittisen ryhmän toimintatavoista epä johdonmukaista kuvaa: siinä missä he omassa nuoruudessaan olivat rauhanomaisia ja paransivat maailmaa, ovat he nykyään kyvyttömiä ymmärtämään toisten kokemuksia.

Opiskelijakriitikot esitetään ryhmänä, jonka jäsenet kuuluvat opiskelijoita vanhempaan sukupolveen, eivätkä he kykene samastumaan nykyopiskelijoiden kokemusmaailmaan:

- 33) Suomen ylioppilaskuntien liiton kannanottoa vastaan argumentoivissa kirjoituksissa **jo vuosikymmeniä sitten valmistuneet ihmiset** kritisoivat opiskelijoiden tarvetta lepoon. Heidän ydinajatuksenaan on se, että koska **aiemmat sukupolvet** ovat joutuneet tekemään välillä kohtuuttoman paljon työtä toimeentulonsa eteen, myös nykyopiskelijoiden tulisi kohdata samat haasteet. (Karjalainen & Autio 14.7.2019.)

Esimerkissä 33 opiskelijakriitikoiden ryhmää luonnehditaan *jo vuosikymmeniä sitten valmistuneiksi ihmisiksi*, mikä rakentaa edellisten esimerkkien tapaan ryhmästä kuvaa keskikäisenä tai sitä vanhempana joukkona, jolla ei ole tuoretta kokemusta opiskelusta. Esimerkissä ilmaistaan, että kriitikot kohdistavat opiskelijoihin odotuksia: koska *aiemmat sukupolvet ovat joutuneet tekemään välillä kohtuuttoman paljon työtä toimeentulonsa eteen, myös nykyopiskelijoiden tulisi kohdata samat haasteet*. Tällä tavoin opiskelijakriitikoista rakennetaan kuvaa ryhmänä, joka muistaa omaa uurastusentäyteistä menneisyyttään ja pitää omaa ahkeruuttaan eräänlaisena ihanteena, joka myös nykyopiskelijoiden pitäisi kyetä täyttämään. Menneisyyden opiskelijoiden ja nykyopiskelijoiden välinen samankaltaisuus perustuu tässä tapauksessa yhteiselle toiminnolle, opintojen suorittamiselle, vaikka ryhmien samankaltainen toiminta ajoittuu eri vuosikymmenille.

Opiskelijakriitikoiden esitetään vetoavan oikeudenmukaisuusperiaatteeseen, jonka mukaisesti samankaltaisia tai toisilleen rinnasteisia ryhmiä pitäisi kohdella samalla tavoin (ks. Perelman 1996: 76). Tämä jo opiskelijoiden ja työssäkäyvien yhtäläisyyksiä käsittelevässä luvussa mainittu Perelmanin (mp.) esittämä periaate toimii tässä tapauksessa ikään kuin nurinkurin verrattuna siihen, miten sitä aiemmin opiskelijamyönteisessä diskurssissa käytettiin. Aiemman luvun esimerkeissä oikeudenmukaisuusperiaatetta hyödynnettiin niin, että opiskelijoiden ja työtä tekevien samankaltaisuutta käytettiin perusteena sille, että myös opiskelijoille pitäisi mahdollistaa lomanvietto. Esimerkissä puolestaan 33 esitetään, että samankaltaisten ryhmien yhtäläisten oikeuksien sijaan opiskelijakriitikot esittävät ryhmille samanlaisia vaatimuksia.

Tällaiset toiveet samankaltaisten haasteiden kohtaamisesta ovat opiskelijamyönteisessä diskurssissa kärjekkään kritiikin kohteina. Opiskelijakriitikoihin liitetyn oikeudenmukaisuusperiaatteen käyttöä käsitellään paljon ja se pyritään esittämään sellaisessa muodossa, ettei lukija voi hyväksyä sitä:

- 34) – – on aivan absurdia, että jälleen kerran yhteiskunnan tukirakenteiden kehittämistä vastustetaan sillä perusteella, että ennen asiat olivat huonommin. Olisiko siis parempi, että toista maailmansotaa olisi jatkettu ihan vain sillä perusteella, että yhden sukupolven lapsuudessa se oli todellisuutta? Tai koska sinua

kiusattiin koulussa, pitää koulukiusaamisen kitkemisen sijaan pyrkiä lisäämään sitä? Mitä ihmettä tapahtui sille, että seuraavalle sukupolvelle halutaan jättää asiat paremmin, kuin ne omana aikana olivat? (Lumme 10.7.2019.)

Tässä esimerkissä retorisenä keinona käytetään eri asioiden välille rakennettua analogiaa, jonka tavoitteena on saada vastapuolen näkemys näyttämään ongelmalliselta. Ensin esimerkissä kritisoidaan näkemystä, jonka mukaan yhteiskunnan tukimuotoja ei pidä kehittää, koska aiemmin asiat ovat olleet huonommin. Sen jälkeen esitetään retorinen kysymys: *Olisiko siis parempi, että toista maailmansotaa olisi jatkettu ihan vain sillä perusteella, että yhden sukupolven lapsuudessa se oli todellisuutta?* Tätä seuraa toinen kysymys, jonka aiheena on koulukiusaaminen. Nämä kysymykset toimivat esimerkkeinä siitä, miten asiat voivat olla huonommin. Oletuksena on, ettei kukaan täysjärkinen lukija kannata sodan tai koulukiusaamisen jatkamista. Samaan yleisen järjen periaatteeseen vedoten teksti pyrkii kumoamaan myös ajatuksen siitä, että tukijärjestelmiä ei pitäisi kehittää – tällaisen näkemyksen ilmaistaan perustuvan samalle logiikalle, jonka mukaan sota tai koulukiusaaminen olisivat jatkamisen arvoisia asioita. Näin ollen tekstissä rakennetaan analogia sodan, koulukiusaamisen ja kehittämättömien tukijärjestelmien välillä – kaikki ovat asioita, joihin liittyy jotakin ongelmallista tai ikävää. Lisäksi nämä kaikki ovat tilanteita tai ilmiöitä, jotka tulisi ratkaista niin, että asiantila muuttuisi. Analogiassa kyse on siis asioiden välisten samankaltaisuuksien etsimisestä. Analogia pyrkii löytämään yhtäläisyyksiä eri asioiden luonteenomaisista piirteistä. (Kakkuri-Knuuttila 1998: 252.)

Esimerkissä 34 ilmaistaan, että tietty sukupolvi kannattaa yhtä absurdia näkemystä kuin sodan jatkaminen tai koulukiusaamiseen kannustaminen olisivat. Samaan tapaan kuin edellisissä esimerkeissä opiskelijakriittisestä ryhmästä rakennetaan kuvaa ryhmänä, joka ei ymmärrä tai tahdo parantaa nyky maailmaa ja opiskelijoiden asemaa, vaan takertuu ajatukseen eri sukupolviin kohdistuvasta tasapuolisesta työkuormituksesta. Opiskelijamyönteistä diskurssia rakentavat tekstit kuitenkin vihjaavat, että ennen opiskelijakriittinen sukupolvi oli yhteiskunnan tilasta kiinnostuneempi: Esimerkissä 34 kysytään *Mitä ihmettä tapahtui sille, että seuraavalle sukupolvelle halutaan jättää asiat paremmin, kuin ne omana aikana olivat?* Samaan tapaan jo aiemmin käsitellyssä esimerkissä 32 kerrotaan, että opiskelijakriitikoiden sukupolvi on joskus ollut kiinnostunut yhteiskunnallisten olojen kehittämisestä: *Kuinka rauhan, rakkauden ja rokkenrollin tahtiin maailmaa parantanut sukupolvi ei nyt koekaan solidaarisuutta aikuisuutensa alussa sinnitteleviin, lastenlasten ikäisiin kansalaisiin?* (Snellman 8.8.2019.) Näissä esimerkeissä ilmaistaan, että

opiskelijakriitikoiden sukupolven kiinnostus maailman tilasta ei ulotu nykypäivään ja opiskelijoiden asemaan saakka.

Aineistoa tarkastellessa on olennaista huomata, että vaikka opiskelijamyönteisessä diskurssissa opiskelijakriitikoiden ryhmä representoidaan usein vanhempaa sukupolvea edustavien joukkona, ei kommentoijan ikä näytä aina olevan ryhmän jäseniä yhdistävä tekijä. Esimerkiksi Kokoomusopiskelijat (kannanotto 2.7.2019) sitoutuu opiskelijakriittisen ryhmän työorientoituneeseen näkemykseen ja kyseenalaistaa SYL:n kannanoton esittämän näkemyksen opiskelijoiden työntekoon liittyvistä ongelmista. Opiskelijoita edustavana järjestönä Kokoomusopiskelijoiden ei voida katsoa kuuluvan vanhempaan sukupolveen, josta opiskelijakriittisen ryhmän usein arvellaan koostuvan.

4.2.3 Opiskelijakriitikot ja olkinukkeargumentti

Keskeinen aineistosta löytyvä vaikuttamisen keino on keskustelun vastapuolen intentioiden ja ajatusten esittäminen tunnettuina ja jollakin tapaa ongelmallisina. Yleinen aineistossa esiintyvä tapa representoida vastapuolta on kuvata heidän ajatuksiaan ja siten myös heille kuuluvaa maailmankuvaa, arvoja ja ideologioita. Tällöin heidän ajatuksensa esitetään usein jollakin tapaa muokattuina, esimerkiksi kärjistettyinä. Muiden ajatuksia kuvaessaan tekstit siis esittävät vastapuolen mielipiteet ikään kuin ne tiedettäisiin varmana (ks. Lahti 2019: 113). Ryhmän mentaalaisia prosesseja, kuten ajatuksia, näyttämällä ryhmästä rakennetaan kuvaa homogeenisenä ja samalla tavoin ajattelevana kokonaisuutena (Pälli 2003: 227).

Vastapuolen kannan esittäminen yksinkertaistettuna tai vääristettynä on argumentaatiostrategia, jossa vastapuolen näkemys näytetään sellaisena, että se johtaa tekstin kannalta otolliseen lopputulokseen. Aineistoni sisältämissä tapauksissa otollinen lopputulos tarkoittaa sitä, että lukija näkee vastapuolen ja sen näkemykset sellaisina, ettei niiden kanssa voi olla samaa mieltä. Retoriikan ja argumentaation tutkimus tuntee tällaisen argumentaatiostrategian nimellä *olkiukko* tai *olkinukke* (*strawman*). Kyse on siitä, että teksti esittää vastapuolen näkemyksen yksinkertaistettuna, naurettavana tai absurdina. Yksinkertaistamisen ja vääristämisen avulla vastustajan kanta muokataan sellaiseksi, että se on helppo kumota omassa argumentaatioissa. Tällaisen muokatun näkemyksen on tarkoitus herättää yleisössä torjuva reaktio: jokainen täysijärkinen ihminen tietää, ettei kyseistä näkemystä voi hyväksyä. (Ylikoski 1998: 166; Lahti 2019: 116, 171; Välimaa 2016: 16.)

Aineistossani olkinukkeä käytetään muun muassa siihen, että opiskelijamyönteistä diskurssia rakentavat tekstit näyttävät, miten epäreiluja ja absurdeja kriitikoiden ajatukset ovat. Olkinukelle läheinen retorinen keino on kärjistys, jossa asiat esitetään liioitellussa muodossa. Siinä missä olkinukkeargumentti saattaa lisätä uusia sisältöjä vastustajan suuhun, kärjistäminen muokkaa vastapuolen esittämiä ajatuksia kärjekkäämpään suuntaan. Tällaisia lähellä toisiaan olevia argumentaatiostrategioita on paikoitellen vaikea erottaa toisistaan. Näin ollen voidaan sanoa, että aineistosta löytyvissä esimerkeissä on sekä olkinukkeargumentille että kärjistykselle ominaisia piirteitä. Molempia yhdistää tavoite saada vastapuolen näkemys näyttämään ongelmalliselta.

- 35) Sitähän se on **monen mielipide. Uupuminen lähtee kun nukkuu yhden hyvän yön ja masennus paranee vähän lenkkeilemällä ja hymyilemällä enemmän.** Eikä siinä mitään, hauskaahan se varmasti on kirjoittaa keskellä heinäkuuta riipukeinussa maaten internetin keskustelupalstalle jyrkkää ja ehdotonta kommenttia, että **ei tarvitse laiskat syöttöporsaat mitään lomaa, työtä tänne on tultu saatana tekemään** ja sen jälkeen valuttaa viinilasiinsa kolmenlitran pahvisesta säästöpakkauksesta uuden valkoviinin. (Havaintoja parisuhteesta 9.7.2019.)
- 36) Sen sijaan, että **tulevat eläkkeensaajamme** kuulisivat huolen ja miettisivät keinoja sen hoitamiseksi, he ovat nyt syyllistäneet nuoria. **Kyllä pitäisi jaksaa, kun mekin silloin tehtiin täyspäiväisesti töitä koulun kera.** (Koivuniemi 9.7.2019.)

Tyypillinen keino esittää vastapuolen ajatukset tunnettuina on vapaa suora esitys, jossa toisen ajattelua ilmaistaan suoralla lainauksella, mutta ilman selvää johtolauseetta. Vapaa suora esitys ilmaisee siis muun kuin tekstin kirjoittajan ajatuksia ja johtolauseeseen puuttuessa referaattia saattaa kehystää tulkintaohjeena toimiva referoitavan henkilön kuvaus. (VISK § 1463.) Edellä esitetyissä esimerkeissä vapaa suora esitys ilmaisee niitä ajatuksia, joita tekstissä esiintyvillä henkilöillä näytetään olevan. Esimerkissä 35 NP *monen mielipide* ilmaisee, kenen mielipidettä perässä seuraava referaatti kuvaa. Tulkintaohjeena toimii myös esimerkin 36 referaattia edeltävä NP *tulevat eläkkeensaajamme*, joiden kerrotaan *syyllistäneen nuoria* ja joiden ajatuksia referaatti sisältää. Referaattiosassa tekstissä käytetty persoona vaihtuu monikon 3. persoonasta monikon 1. persoonaan ja se ilmaisee, että kyse on suorasta esityksestä: **mekin silloin tehtiin täyspäiväisesti töitä koulun kera.** Me-pronominilla ilmaistaan, että tekstissä on siirrytty esittämään suoraan *tulevien eläkkeensaajien* ajatuksia. Pronominin yhteydessä olevan liitepartikkelin *-kin* merkitys on 'myös', joka toimii tekstin sisältämiä perusteluja rakentavana osana: koska mekin teimme töitä opintojen ohessa, myös teidän täytyy pystyä siihen. (ks. VISK § 1635.)

Edellä esitetyt esimerkit näyttävät opiskelijakriitikoiden ajatukset yksinkertaistettuina ja naiiveina. Esimerkissä 35 ilmaistaan, että *monen mielipide* on varsin yksioikoinen – opiskelijoiden monimutkaisten ongelmien ajatellaan ratkeavan yksinkertaisilla toimenpiteillä, kuten *yhden hyvän yön nukkumalla, vähän lenkkeilemällä ja hymyilemällä enemmän*. Opiskelijakriitikoista rakennetaan kuvaa ryhmänä, jonka ajatukset osoittavat kriitikoiden olevan ymmärtämättömiä ja opiskelijoiden asemasta oikeasti piittaamattomia. Tällaisen tavan rakentaa negatiivissävytteistä kuvaa vastapuolesta on tunnistanut myös Lahti (2019: 113–114) omasta aineistostaan. Lahden (mp.) mukaan vastapuolen intentioiden ja ajatuksien kuvaamista käytetään siihen, että ryhmästä rakennetaan tietämätöntä ja tyhmää kuvaa.

Aineistostani erottuu lisäksi myös pyrkimys esittää opiskelijakriittisten ryhmä piittaamattomana ja itsekeskeisenä hyväosaisten joukkona. Esimerkissä 35 heidät kuvataan lomasta ja vapaa-ajasta nauttivana ryhmänä, jonka jäsenet kirjoittavat riippukeinun ja valkoviinin äärestä jyrkkiä kommenttejaan. Lisäksi opiskelijakriitikoiden esitetään käyttävän nimitystä *laiskat syöttöporsa*, jota käytetään aineistossa yleisesti viittauksena opiskelijoihin. Tämä nimitys koetaan opiskelijamyönteisissä teksteissä yleisesti loukkaavana ja halventavana, ja osoittamalla se opiskelijakriitikoiden käyttöön heistä rakennetaan kuvaa ryhmänä, joka ilmaisee alentuvaa ja negatiivista suhtautumista opiskelijoita kohtaan. Näin ollen opiskelijakriittisestä ryhmästä synnytetään sellainen kuva, että heillä on tarve saada oma, muita loukkaava mielipiteensä äänekkäästi kuulumaan.

Esimerkeissä 35–36 opiskelijakriitikoiden ryhmän mielipiteiden esitetään olevan armottomia ja tunteettomia: työnteko näyttäytyy keskeisenä arvona, eikä levolle tai uupumuksen perinpohjaiselle hoitamiselle ole sijaa. Esimerkissä 36 kommunikaatioverbiä *syylittää* käytetään ilmaisemaan kriittistä suhtautumista toisen osapuolen toimintaan (ks. Lahti 2019: 114). Hyödyllisempien mentaalisten prosessien, kuten opiskelijoiden *huolen kuulemisen* tai ratkaisukeinojen *mieltämisen* sijaan ryhmän esitetään keskittyvän negatiivissävytteiseen kommunikatiiviseen toimintaan eli *syylittämiseen*.

Syylittämisen lisäksi opiskelijakriitikoiden esitetään vertaavan opiskelijoita omaan sukupolveensa. Vapaa suora esitys toimii ilmaisutapana, jonka avulla opiskelijakriitikoille annetaan näennäisesti ääni ja heidät laitetaan itse kertomaan, miten he ovat aikanaan jaksaneet tehdä uterasti töitä opintojen ohella. Joissakin teksteissä kriitikoiden ajatus heidän omasta ahkeruudestaan esitetään liioitellen ja parodioiden:

- 37) Eilen sosiaalinen media täyttyi **kaksikymmentä vuotta sitten opiskelleiden kaikkitietävän sukupolven** kommenteista, että opiskeluhan on rentoa puuhaa, miten siihen voi uupua. **En minäkään uupunut, vaikka opiskelin tuhatta ammattia samanaikaisesti ja tein kymmentä eri työtä ja kouluunkin piti mennä miinoitettua reittiä pitkin kolmensadan asteen pakkasella.** (Havain-
toja parisuhteesta 9.7.2019.)

Tässäkin esimerkissä referaatin tunnistaa persoonamuodon muutoksesta: yksikön 1. persoonan käyttö viittaa siihen, että äänessä on aiemmassa virkkeessä mainittu *kaksikymmentä vuotta sitten opiskelleiden kaikkitietävä sukupolvi*. Liioittelu toimii referaatissa retorisenä keinona, joka asettaa referoinnin kohteen naurunalaiseksi. Ivan kohteena on siis edellä mainittu sukupolvi, jonka kuvataan muistelevan omia nuoruuden saavutuksiaan ihannoivaan sävyyn. Nykyopiskelijoihin opiskelijakriitikoiden puolestaan ilmaistaan liitettävän stereotyyppioita:

- 38) **Mielikuva opiskelijoista skumppaa juovina suoraan lukiosta tulleina ter-
veinä tulevaisuuden hyvätuloisina** on suurimman osan kohdalla täysin väärä. On surullista, kuinka tämä mielikuva hallitsee opiskelijoiden yhteiskunnallisesta asemasta käytävää keskustelua – ja jopa päätöksentekoa (Vasemmisto-
opiskelijat 8.7.2019.)
- 39) ”Vaikka loma ja lepo tuntuvat olevan perusoikeuksia, on opiskelijan tullakseen toimeen uurastettava levotta läpi vuoden”, SYL nosti esille kannanotossaan, jota Helsingin Sanomat sittemmin pyöritteli. **Tuntuuko työnteke pahalta, voi lapsikullat!** (Tuomasjukka 19.7.2019.)

Ensimmäisessä, Vasemmisto-opiskelijoiden tekstistä poimitussa esimerkissä kuvataan kärjistynyttä ajattelutapaa, jonka mukaan opiskelijat nähdään geneerisenä ryhmänä. Tässä mielikuvassa opiskelijoihin liitettäviä ominaisuuksia ovat juhliminen, johon skumppan juominen viittaa, sekä terveys ja elämän suoraviivainen eteneminen suoraan lukiosta yliopistoon. Tällainen opiskelijakriitikoille annettu stereotypia näkee opiskelijat hyväosaisina huvittelijoina. Teksti ilmaisee siis sen, millainen opiskelijoihin liitetty mielikuva sen mielestä leimaa yhteiskunnallista keskustelua ja kriitikoiden ajattelua.

Esimerkissä 39 ilmaistaan, että opiskelijakriitikot ajattelevat opiskelijoiden kokevan työnteon ikävänä. Opiskelijat nähdään lapsekkaina, sillä heille kohdistetaan sävyltään alentuva huudahdus: *Tuntuuko työnteke pahalta, voi lapsikullat!* Siinä missä esimerkissä 38 opiskelijat nähdään huvittelunhaluisina, esimerkki 39 puolestaan ilmaisee, että opiskelijoita pidetään ikäviä asioita välttelevänä ryhmänä. Opiskelijakriittisen ryhmän

esitetään ajattelevan kärjistetyksi, että opiskelijat pyrkivät valikoimaan mukavat toiminnot ja välttelemään ikävämpiä aktiviteetteja.

4.2.4 Opiskelijakriitikoiden toiminnot

Merkittävässä osassa representaation rakentumisessa ovat ne toiminnot, joita vastapuolen kuvataan tekevän. Huomioni kohteena ovat siis myös opiskelijakriitikoille kuuluvat verbit ja heidän toimintaansa kuvaavat ilmaukset. Usein teksteissä kuvataan opiskelijakriitikoiden opiskelijoihin kohdistamaa toimintaa tai heidän suhtautumistaan opiskelijoihin:

- 40) Härskisti lisäetuksia vaativille ”poloisille korkeakouluopiskelijoille” ja ”laiskanpulskeille syöttöporsaille” **irvailtiin** – faktoista tai kannanoton todellisesta sanomasta tietenkään välittämättä. (Muilu 25.7.2019.)
- 41) Helsingin Sanomien toimittaja Annamari Sipilä **vähätteli ivailevaan tyyliin** opiskelijoiden jaksamiseen liittyviä ongelmia kolumnissaan. Häntä **riensi komppaamaan** Kauppalehden vastaava päätoimittaja – –. (Häkkinen 9.7.2019.)
- 42) Hesarin toimittajan Annamari Sipilän teknisesti sinänsä taitava kolumni **ironisoi SYL:n kannanoton tavalla, jonka paperisilppuri ennen vanhaan teki A4-arkkeille**. (Anias 10.7.2019.)

Opiskelijamyönteinen diskurssi kuvaa tyypillisesti vastapuolen toimintaa opiskelijoihin kohdistuvaksi pilkkaamiseksi tai kritisoinniksi. Aineistosta löytyy useita tällaista toimintaa kuvaavia verbejä, esimerkiksi *pilkata* tai *irvailta*, jota käytetään viidessä tekstissä opiskelijakriitikoiden toiminnan kuvaamiseen.² Esimerkissä 40 *irvailta*-verbi on passiivimuodossa, jolloin toiminnan suorittajien henkilöllisyys ei käy selkeästi ilmi (VISK § 1313). Tekstiyhteydestä käy kuitenkin selväksi, että irvailun toteuttajiksi asetetaan opiskelijakriittistä näkemystä edustavat kommentoijat – *irvailulla* tarkoitetaan siis SYL:n kannanottoon kohdistettua kriittissävyistä kommentointia.

Esimerkissä 41 vastapuolen kerrotaan **vähättelevän ivailevaan tyyliin opiskelijoiden jaksamiseen liittyviä ongelmia**. Vähättelyn tapaa luonnehditaan verbiä seuraavien määritteiden avulla, jotka syventävät vaikutelmaa opiskelijakriitikoiden ongelmallisesta asenteesta: vähättely itsessään määrittyy negatiiviseksi toiminnoksi, mutta ivallinen tyyli

² Irvailta-verbiä käytettiin seuraavissa teksteissä: Halonen 9.7.2019; Häkkinen 9.7.2019; Anias 10.7.2019; Muhonen 14.7.2019 ja Muilu 25.7.2019.

esittää toiminnon vielä kielteisemmässä muodossa. Esimerkin lopussa käytetään ilmausta *riensi komppaamaan*, mikä kuvaa samanmielisyyden ja tuen kiireellistä osoittamista. Toiselle opiskelijakriitikolle annettuun tukeen liittyvät ilmaukset ovat aineistossa yleisiä. Niiden avulla opiskelijakriittisestä ryhmästä rakennetaan kuvaa yhtenäisenä, kuoron tapaisena joukkona, joka yhtenä rintamana arvostelee opiskelijoita. Tällaista vaikutelmaa rakennetaan myös esimerkissä 45, jossa *joukko poliitikkoja ja toimittajia yhtyi kivitykseen* Twitterissä.

Samantyyppinen verbi kuin *irvaillla* on esimerkissä 42 esiintyvä *ironisoida*. Toiminnon merkitystä kuvataan tarkemmin havainnollistavan sivulauseen avulla: *kolumni ironisoi SYL:n kannanoton tavalla, jonka paperisilppuri ennen vanhaan teki A4-arkkeille*. Paperisilppuriin liittyvä toiminto on silppuaminen, jolla tarkoitetaan hajottamista tai repimistä. Kiinnostavaa on, että samantapaisia, pirstaloimista tai pilkkomista merkitseviä verbejä esiintyy muissakin aineistoon kuuluvissa teksteissä. Erilaisia satuttamiseen tai tuhoamiseen viittaavia väkivaltaisia ilmauksia käytetään runsaasti opiskelijakriitikoiden toiminnan kuvaamiseen:

- 43) Nyt muutamat toimittajat ja sosiaalinen media ovat monta päivää **repineet opiskelijoita kappaleiksi**. (Timonen 7.7.2019.)
- 44) – – Hesarin toimittaja kirjoitti mukahauskan pakinan **hakaten sanoillaan opiskelijoita**, jotka olivat tuoneet ajatuksen tasolla julki mahdollisuutta pieneen kesälomaan opintotuella kustannettuna. (Havainnot parisuhteesta 9.7.2019.)
- 45) Joukko poliitikkoja ja toimittajia **yhtyi kivitykseen** Twitterissä. (Halonen 9.7.2019.)

Esimerkissä 43 *toimittajien ja sosiaalisen median* kerrotaan *repineen opiskelijoita kappaleiksi* ja esimerkissä 44 *hakanneen sanoillaan opiskelijoita*. Myös esimerkissä 45 esiintyvä *yhtyä kivitykseen* -verbiketju kuvaa satuttavaa ja vahinkoa tuottavaa toimintaa. Tällaiset väkivaltaa kuvaavat toiminnot eivät kuitenkaan ilmaise todellista fyysistä opiskelijoihin kohdistettua toimintaa, vaan ne voi ymmärtää metaforisesti, tekstien kautta toteutettavana kurituksena. Kielen tasollakin toteutuva väkivalta ilmaisee äärimmäistä ja satuttavaa toimintaa. Se myös ilmaisee valtasuhteita, sillä satuttajan roolissa toimivan ryhmän täytyy olla sellaisessa asemassa, josta käsin sen on mahdollista kohdistaa toimiaan toiseen ryhmään. Väkivaltasanaston käytöllä ilmaistaan myös sitä, etteivät opiskelijakriitikot omalla toiminnallaan edistä yhteiskuntarauhaa tai eri ryhmien välisen

keskusteluyhteyden toimivuutta. Sen sijaan heidän esitetään yksisuuntaisesti kohdistavan aggressiiviset toimensa opiskelijoihin ja heidän etuaan ajaviin teksteihin.

4.3 Hierarkioiden rakentuminen

Opiskelijamyönteistä diskurssia rakentavat tekstit jakavat ajatuksen siitä, että yhteiskunnassa on eri asemissa olevia ryhmiä, joiden välille muodostuu hierarkkinen suhde. On olemassa valtaa käyttävien ja hyväosaisten ryhmä sekä altavastajan asemassa olevien heikompiosaisten ryhmä, johon opiskelijamyönteinen diskurssi opiskelijat sijoittaa. Tällainen jaettu samanmielisyys muodostaa ideologisen kehyksen, jota vasten havainnot ja tulkinnat eri ryhmistä asettuvat (ks. Määttä, Suomalainen & Tuomarla 2020: 200–201): opiskelijakriitikoita määrittää heidän korkea yhteiskunnallinen asemansa ja opiskelijat ovat heikko-osaisempi ryhmä. Lähtökohtaisesti hyväosaisten ja sananvaltaa omaavien ryhmien on helpompi saada äänensä kuuluviin, kun taas altavastajaksi määritettyjen ryhmien mahdollisuudet vaikuttaa nähdään heikompina (ks. luvut 4.1 ja 4.2.1).

Valta-asetelmat merkityksellistetään diskurssin sisällä eri tavoin tekstistä riippuen. Esimerkiksi SYL:n kannanotossa hierarkia opiskelijoiden ja muun Suomen välillä liittyy kiinteästi opiskelijoilta puuttuvaan kesälomaoikeuteen: opiskelijoiden asema on muita huonompi, koska heillä ei ole oikeutta lomaan. Osa opiskelijamyönteisistä teksteistä sen sijaan mieltää hierarkian laajalti yhteiskuntaa leimaavaksi luokkayhteiskunnan piirteeksi, josta opiskelijoihin kohdistettu kritiikki ja haluttomuus parantaa heidän olojaan ovat ainoastaan yksi esimerkki.

Valtasuhteista puhuttaessa yleinen aineistossani esiintyvä puhetapa on aseman ilmaiseminen fyysisten suuntien avulla: hyvin menestyvät ja arvostetut yhteiskunnan jäsenet ovat ylhäällä hierarkiassa, kun taas heikompiosaisia kuvattaessa puhutaan alhaalla olemisesta. Tällainen suuntiin liittyvän metaforan käyttö on yksi tapa kuvata ihmisten välisiä sosiaalisia suhteita. Metaforan tehtävä on konkretisoida ja havainnollistaa abstraktin asian tai ilmiön, esimerkiksi sosiaalisten suhteiden, luonnetta. (Lakoff & Johnson 1980: 198.)

- 46) Sipilä tavoittelee huumoria, mutta **alaspäin lyöminen** ei ole huumoria, vaan puhdasta ilkeyttä. Erityisen ilkeäksi asian tekee se, että **hän ivaa mielenterveysongelmista huolissaan olevia ja** samalla myös niitä **ongelmais**ia. (Timonen 7.7.2019.)

- 47) **Yhteiskunnan huipulta on helppo ivata ja naureskella muille**, kun ei näe muuta kuin hyväosaisuutta. (Lumme 10.7.2019.)
- 48) Satiiri ei ole sitä, että **ylhäältä norsunluutorneista hakataan alempana olevia**. Se on kiusaamista ja vittuilua. – – Jos **sieltä ylhäältäpäin** voidaan kutsua uupuneita toimeentulosta taistelevia opiskelijoita laiskanpulskeiksi syöttöpor- saiksi, niin voi kai **täältä alhaaltapäin** sivaltaa poikkeuksellisesti takaisin ja kutsua rahavallan edustajien lehtien päätoimittajia empatiakyvyttömiksi pas- kapaarmoiksi. (Havaintoja parisuhteesta 9.7.2019.)

Näitä esimerkkejä yhdistää se, että ne kaikki ilmaisevat opiskelijakriitikoiden aset- tuvan *ylös*, yhteiskunnan huipulle. Esimerkissä 46 *alaspäin lyöminen* määritetään *ilkey- deksi*, joka kohdistuu mielenterveysongelmista kärsiviin. Vaikka toiminnan suorittavan kriitikon ei eksplisiittisesti ilmaista olevan ylhäällä, voi *alaspäin lyömis*en tulkita olevan toiminto, joka suoritetaan ylhäältäpäin. *Mielenterveyserveysongelmista huolissaan ole- vat ja ongelmaiset* hahmottuvat hierarkiassa alhaalla oleviksi lyömisen kohteiksi, joihin ylempänä oleva kolumnisti kohdistaa toimintansa. Tähän joukkoon voidaan ajatella kuu- luvan myös uupuneita opiskelijoita, jotka sijoitetaan hierarkian alatasolle asettamalla hei- dät opiskelijakriitikoiden vallankäytön kohteeksi. Tällaisella kuvauksella synnytetään vaikutelmaa epäoikeudenmukaisuudesta – valtaa käytetään sellaiseen ryhmään, jolla on jo valmiiksi ongelmia ja huolia.

Esimerkissä 47 kuvataan *yhteiskunnan huipulla* olevaa ryhmää, joka kohdistaa ivansa geneeriseen *muihin*, joiden voidaan tulkita tarkoittavan yleisesti alempana hierar- kiassa olevia ihmisiä. Esimerkissä 48 mainitaan *ylhäällä* oleva *norsunluutorni*, jolla vii- tataan omaan, todellisuudesta vieraaseen maailmaan (KS s.v. *norsunluutorni*). Näin krii- tikoiden ilmaistaan esittävän kommenttejaan omasta kuplastaan käsin, ilman kosketusta *alempana olevien* realiteetteihin. Samassa esimerkissä ilmaistaan lisäksi lokatiivisten proadverbien avulla paitsi valtasuhteita myös sisä- ja ulkoryhmiä: *sieltä ylhäältäpäin* edustaa ulkoryhmää, kun taas *täältä alhaaltapäin* erottuu sisäryhmäksi, johon kirjoittaja katsoo itse kuuluvansa. Lokatiiviset demonstratiiviset proadverbit viittaavat paikkoihin, joiden tulkinta syntyy puhetilanteesta tai tekstiyhteydestä. *Täällä* merkitsee kirjoittajan luona olevaa, rajoiltaan epämääräistä ja laaja-alaista paikkaa. *Siellä* erottuu kirjoittajasta kauempana olevaksi paikaksi. (VISK § 668, § 726, § 728.)

Lakoffin & Johnsonin (1980: 196, 204) mukaan ylös–alas-suuntiin liittyvät meta- forat kuvaavat muun muassa kontrollin ja vallan jakautumista eri osapuolien välille. Yl- häällä olemiseen liittyy hallintaa ja kontrollia, kun taas alhaalla oleva määrittyy v Allan- käytön kohteeksi. Metaforan kuvaamat osapuolet liittyvät toisiinsa niiden välisen suhteen

kautta, ja tämä suhde ilmaisee kirjoittajan näkemystä ryhmistä. Metafora kuvaa siis kirjoittajan käsitystä ryhmien välisestä suhteesta ja lisäksi se vaatii lukijalta tulkintaa, jonka myötä syntyy käsitys metaforan merkityksestä. Esimerkit 46–48 rakentavat sellaista maailmankuvaa, jossa opiskelijoihin ja muihin vähäosaisiin ryhmiin kohdistettu kritiikki on vallankäyttöä ja tuo vallankäyttö on osoitus siitä, että sen kohteena olevia ryhmiä kohdellaan epäoikeudenmukaisesti.

Osa opiskelijamyönteistä diskurssia edustavista teksteistä sitoo opiskelijoiden asemasta käydyn keskustelun laajempaan yhteiskuntaluokkien väliseen valtataisteluun:

- 49) **Vaikutusvaltaisten piirien mielestä jopa opiskelijoiden tulisi raataa kesät ja talvet ”päästäkseen” mahdollisimman nopeasti työelämään tuottamaan arvoa.** Tällainen äärimmilleen viritetty hyötyajattelu ei ole kuitenkaan kenenkään muun kuin **rikkaimman 1% etu.** – Jos **joku** haluaa lepoa palautuakseen opiskelusta ja työstä – tai vielä pahempaa, nauttiakseen jostain! – on tämä **eliitin mielestä heti piiskattava takaisin sorvin ääreen.** (Salmela 9.7.2019.)
- 50) **Eliitit uhraavat köyhät** ja kumartavat markkinoiden jumalaa, kaikki yhdessä, koko establishment. He liittoutuvat keskenään, tunnistavat toisensa elitismissään, **alistavat kansalaiset** ideologiseen ja riistävään velkatalouteen, sanattomasti tietävät, mihin yhdessä pitää pyrkiä, miten perustella heidän luokkansa voitto ja syyllistää köyhät. Oikeus on vahvimman. (kaisadinmaa 9.7.2019.)

Näissä esimerkeissä käytetyt puhetavat rakentavat kuvaa luokkayhteiskunnasta, jossa hierarkia liittyy yksilön taloudelliseen asemaan ja luokkaan. Esimerkissä 49 mainitaan *vaikutusvaltaiset piirit*, *rikkain 1 %* ja *eliitti*, jotka kuvaavat vaurasta yhteiskunnan yläluokkaa. Muihin yhteiskuntaluokkiin ja alemmas hierarkiassa kuuluvista ryhmistä mainitaan *opiskelijat* sekä epämääräinen *joku*. *Yläluokan* intentiona esitetään tekstissä olevan patistaa muut yhteiskunnan jäsenet työntekoon ja *tuottamaan arvoa*, jotta rikkaimmat voisivat hyötyä heidän työpanoksestaan.

Esimerkin 49 lopussa *eliitti* pyrkii kohdistamaan väkivaltaista toimintaa lepoa kaipaavaan *johonkuhun*, sillä hänet *on piiskattava takaisin sorvin ääreen*. Piiskan käyttäminen painostuksen välineenä mainitaan myös Lillqvistin (2010: 54) aineistossa, jossa se esiintyy työttömien aktivointiin käytettynä välineenä. Piiskan ja piiskaamisen merkitys liittyy liian passiivisina tai tehottomina pidetyn kohteen väkivaltaiseen aktivointiin, kuten myös esimerkissä 49, jossa piiskauksen kohteeksi joutuu kuka tahansa lepoa tai vapaaajan nautintoja kaipaava. Lillqvistin (mp.) havainnot työttömiin liittyvistä käsityksistä muistuttavat opiskelijoihin yhdistettyjä mielikuvia: molempia ryhmiä on pidetty laiskoina

ja passiivisina – ryhminä, jotka täytyy patistaa työhön ja joita tarvitsee muistuttaa heidän velvollisuuksistaan aktiivista työnhakua ja työntekoa kohtaan.

Esimerkki 50 sisältää myös väkivaltaan viittaavaa sanastoa: *Eliitit uhraavat köyhät* –—. *Uhraaminen* liittyy uskonnolliseen tai rituaaliseen mestaamiseen. Se voi viitata myös jostakin asiasta luopumiseen arvokkaana pidetyn päämäärän hyväksi. (KS s.v. *uhrata*.) Tässä tapauksessa uhraamisen ja myöhemmin mainitun *kansalaisten alistamisen* tavoitteena voi tulkita olevan jonkinlainen voitto ja valta-aseman vahvistaminen. Tällaisista sanavalinnoista ja merkityksellistämisen tavoista käy ilmi tekstin tapa arvottaa maailmaa ja sen ilmiöitä: yhteiskunnan yläluokka esitetään omaa etuaan tavoittelevana joukkona, joka ei välitä muiden hyvinvoinnista vaan jopa pyrkii alistamaan muita.

On merkityksellistä, että osa opiskelijamyönteisen diskurssin teksteistä esittää opiskelijakriitikot osana muuta väestöä alistavaa eliittiä, sillä tämä laukaisee hierarkkiseen ja historialliseen luokkayhteiskuntaan liittyviä merkityksiä. Tietyt puhuvat, kuten ihmisten *piiskaaminen takaisin sorvin ääreen*, kytkvät tekstin sosialistiseen ja historialliseen kontekstiin. Esimerkiksi Salmelan tekstissä (9.7.2019) mainitaan eksplisiittisesti 1800-luvulla alkanut työväenliike ja palkkatyön kritiikki. Niihin kytkeytyy työväen keskuudessa suosittu marxilainen ideologia, joka on historiallisesti toiminut yhteiskunnan epäkohtien kritisoijana. Marxilaiselle ideologialle tyypilliseen tapaan Salmelan teksti kritisoi yhteiskunnan epäkohtia, erityisesti rikkaiden yltäkylläisyyttä ja työväestön pitkiä työpäiviä ja kurjia työoloja. (Tieteen termipankki s.v. *marxismi*.) Esimerkit 49 ja 50 esittävät kriittiseen sävyyn yläluokan tavoittelevan sitä, että muu väestö työskentelisi tauotta. Esimerkissä 50 puhutaan *alistamisesta ideologiseen ja riistävään velkatalouteen*, joka viittaa siihen, että eliitti pyrkii yhä entisestään heikentämään köyhien asemaa. Samassa tekstissä mainitaan *uusliberalistinen talous* ja *totaalikapitalismi*, jotka jäsentyvät vastapuolen edustamiksi taloudellisiksi ideologioiksi.

Esimerkit 49 ja 50 kuvaavat yhteiskuntaa, jossa taloudellisesti ylivertaisessa asemassa oleva, valtaa käyttävä ryhmä kohdistaa väkivaltaista ja riistävää toimintaa heikommassa asemassa oleviin ryhmiin. Ylä- ja alaluokkaa kuvaava sanasto ja ylhäältäpäin muihin ryhmiin kohdistetut toimet ovat kiteytyneitä puhetapoja, jotka rakentavat diskurssia ja merkityksellistävät käsiteltävää aihetta tietyllä tapaa. Diskurssilla voi olla oma totuutensa, jonka se pyrkii vakiinnuttamaan ja tekemään tunnetuksi. Näin diskursseihin liittyy vallankäyttöä ja toisaalta vastarintaa. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 2.1.) Tässä tapauksessa opiskelijoiden saaman kritiikin merkityksellistäminen osoitukseksi luokkayhteiskunnan harjoittamasta sorrosta edustaa jyrkintä näkemystä diskurssin sisällä.

Luokka-aseman lisäksi valta-asetelmia rakennetaan teksteissä keskustelijoiden sananvallan ja äänenkäytön perusteella:

- 51) No, kuten mielenterveysaiheille on valitettavan tyypillistä, on tässäkin keskustelussa valtaosan tilasta saanut **se kansanosa, joka katsoo tarpeekseen ja oikeudekseen leimata nykyiset opiskelijat laiskoiksi** pelkästään sillä perusteella, että ennenkin on pärjätty. – – **juuri nämä ihmiset käyttävät ääntään ja näkyvyyttään aiheen kritisointiin ja oletusten tekemiseen kuin paremmatkin asiantuntijat – ja tulevat kuulluiksi.** (Lumme 10.7.2019.)
- 52) Liian usein jättäydymme seuraamaan sivusta yhteiskunnallista keskustelua. **Painokkaiden ja kokeneiden keskustelijoiden seassa** saattaa tuntua siltä, että oma sanoma hukkuisi. Tällöin **keskustelua hallitsevat vanhempien ikäpolvien puheenvuorot.** Tähän ajatteluun ei pidä jähmettyä, sillä kyllä mekin osataan. (Häkkinen 9.7.2019.)

Nämä esimerkit ilmaisevat, miten suurta näkyvyyttä opiskelijakriittisten tekstien koetaan saaneen. Esimerkissä 51 opiskelijakriitikot ovat *se kansanosa, joka katsoo tarpeekseen ja oikeudekseen leimata nykyiset opiskelijat laiskoiksi*. Ryhmä kuvataan sellaisena, että sen luonteeseen kuuluu tarve saada äänensä kuuluviin ja ilmaista mielipiteensä, vaikka siltä puuttuisi käsiteltävään asiaan liittyvä asiantuntemus tai ymmärrys. Esimerkissä 52 kriitikoiden sananvalta näyttää perustuvan ilmaisun painokkuuteen ja kokemukseen, joka yhdistetään vanhempaan ikään, sillä *keskustelua hallitsevat vanhempien ikäpolvien puheenvuorot*. Tässä esimerkissä ikä näyttäytyy ryhmiä erottavana piirteenä, ja lukijoita kannustetaan ilmaisemaan itseään nuoresta iästä ja kokemuksen puutteesta huolimatta ilmauksen *kyllä mekin osataan* avulla. Meidän voi tulkita viittaavan yleisesti nuorempiin kirjoittajiin, sillä he hahmottuvat aiemmin mainittujen, keskustelua hallitsevien *vanhempien ikäpolvien* vastapariksi.

Kokemus ja median tai politiikan aloihin liittyvä ammatti tosiaan parantavat yksilön mahdollisuuksia saada äänensä kuuluviin. Fairclough'n (1997: 58) mukaan mediassa pääsevät yleensä parhaiten esiin sellaiset tahot, joilla jo entuudestaan on poliittista, taloudellista tai kulttuurista valtaa. Fairclough (mp.) toteaa kuitenkin myös ”kansan äänen” pääsevän yhä enemmän kuuluviin, mikä näyttää pitävän paikkansa myös oman aineistoni kohdalla. Esimerkiksi *Helsingin Sanomissa* julkaistiin runsaasti erilaisia ääniä edustavia, opiskelijoiden asemaa käsitteleviä tekstejä, joiden joukkoon kuuluu myös moni opiskelijamyönteistä diskurssia rakentava teksti.

5 Päätelmät

Edellä olen tarkastellut kahta opiskelijoiden asemaa eri tavoin merkityksellistävää diskurssia ja niiden rakentamia ryhmien representaatioita. Representaatioissa kiteytyy niin ajatus ryhmän luonteesta ja ominaispiirteistä kuin laajempi diskurssiin liittyvä ideologia-kin: ryhmien merkityksellistäminen kytkeytyy olennaisella tavalla siihen, millaisena yhteiskunta nähdään ja millaiseksi sitä halutaan kehittää. Samalla kyse on myös siitä, kenen näkökulmasta ryhmiä ja niiden pyrkimyksiä tarkastellaan. Jos tietyn ryhmän toiminta näyttäytyy omalle ryhmälle epäedullisena, on luonnollista merkityksellistää ryhmän pyrkimykset sellaisiksi, ettei niitä voida hyväksyä.

Keskeinen opiskelijakriittisen ja opiskelijamyönteisen diskurssin välinen näkemys ero liittyy siihen, pidetäänkö opiskelijoita heikko-osaisena ryhmänä vai ei. Diskurssit edustavat erilaisia näkökulmia, sillä toinen merkityksellistää opiskelijoiden kesäloman erityisesti yhteiskuntaan kohdistuvaksi taloudelliseksi rasitukseksi, kun taas toinen vetoaa inhimilliseen levon tarpeeseen. Vastakkain asettuvat siis talouden näkökulma ja yksilön voimavaroihin keskittyvä näkökulma. Kiinnostavaa on, että samantyyppisiä merkityksellistämisen tapoja on löydetty muitakin ryhmiä käsittelevistä keskusteluista. Esimerkiksi Herneaho (2018) on havainnut, että maahanmuuttoa käsitellään erityisesti talousdiskurssin ja ihmisoikeusdiskurssin kautta. Kansantalouden näkökulma ja yhteiskunnalle koituvat kustannukset ovat siis läsnä myös maahanmuuttajia koskevassa keskustelussa samaan tapaan kuin opiskelijoiden lomakeskustelussa (ks. Herneaho 2018: 195–196). Maahanmuuttajien asemaa käsitellään Herneahon (2018: 200) mukaan myös ihmisoikeuksien kautta, jolloin teksteissä korostuu Suomen vastuu maahanmuuttajien oikeuksien toteuttamisesta. Tämä tuo mieleen SYL:n kannanotossa (1.7.2019) mainitun yksilön *perusoikeuden* eli oikeuden lomaan ja lepoon, joka opiskelijoilta katsotaan puuttuvan. Esittämällä loman yksilölle kuuluvana perustavanlaatuisena oikeutena kannanotto rakentaa sellaista argumentaatiota, jonka mukaan yhteiskunnan tai valtion tulisi huolehtia siitä, että opiskelijat saavat heille kuuluvan oikeuden.

Opiskelijamyönteisessä diskurssissa opiskelijat representoidaan huono-osaiseksi ryhmäksi korostamalla sitä, että heiltä puuttuu muille suomalaisille mahdollinen kesäloma. Näin synnytetään vaikutelmaa siitä, että opiskelijoiden asemaan liittyy ainutlaatuinen oikeudellinen puute. Toinen tapa rakentaa opiskelijoista kuvaa heikko-osaisena ryhmänä on rinnastaa heidät muihin vähävaraisiin tai ennakkoluuloja kohtaaviin ryhmiin, kuten työttömiin, maahanmuuttajiin ja matalapalkkaisten alojen työntekijöihin.

Opiskelijat siis representoidaan ongelmista kärsivänä ryhmänä toisaalta asettamalla se muiden heikko-osaisten ryhmien rinnalle ja toisaalta vertaamalla sitä muuhun Suomeen ja työssäkäyvien ryhmään, jolle kuuluu oikeus lomaan. Vertaamalla opiskelijoita muihin ryhmiin opiskelijamyönteinen diskurssi vetoaa oikeudenmukaisuuden ja tasapuolisuuden periaatteisiin, joiden mukaan opiskelijoille kuuluisi kesälomamahdollisuus samoin kuin vaikkapa työtä tekeville kansalaisille. Opiskelijamyönteisessä diskurssissa opiskelijat asetetaan altavastajan asemaan, johon ylempänä yhteiskunnallisessa hierarkiassa olevat kriitikot kohdistavat kritiikkinsä.

Opiskelijakriittisen diskurssin rakentama representaatio esittää opiskelijat varsin erilaisena ryhmänä. Opiskelijoiden ei tunnisteta kuuluvan yhteiskunnan heikko-osaisten joukkoon, vaan heidät kuvataan oman ikäluokkansa eliittinä, jonka hyvä asema perustuu siihen, että he opiskelevat yliopistossa ja työelämään siirryttyään heidän tulojensa odotetaan nousevan. Opiskelijat esitetään työtä pakoilevina, mukavuudenhaluisina ja ponnettomina nuorina, jotka rinnastetaan työtä vältteleviin työttömiin. Heille ja opiskelijoille yhteistä on pyrkimys elää vastikkeettomasti yhteiskunnan varoilla, päästä helpolla ja hyötyä veronmaksajien rahoista. Opiskelijakriittisen diskurssin mukaan opiskelijoilla olisi kaikki edellytykset tehdä työtä ja kerryttää lomapäivänsä omalla ahkeruudellaan, mutta sen sijaan he mieluummin hyödyntävät yhteiskunnan resursseja ja pyrkivät järjestämään itselleen yhä paremmat oltavat. Diskurssi katsoo, että uupumus ja laiskuus ovat nimenomaan nykyopiskelijoihin liittyviä piirteitä, joiden syitä ovat esimerkiksi someriippuvuus ja kyvyttömyys sitoutua pitkäaikaisiin tavoitteisiin, kuten monivuotisiin yliopisto-opintoihin. Menneiden vuosikymmenten opiskelijoiden kohtaamiin haasteisiin, kuten lama-aikaan, verrattuna nykyajan opiskelijoilla on hyvät oltavat, eikä heillä ole mitään syytä tavoitella lisäetuja itselleen.

Opiskelijoiden ja opiskelijakriitikoiden lisäksi muita ryhmiä esiintyy aineistossa erityisesti silloin, kun opiskelijoita verrataan tai rinnastetaan toisiin ryhmiin. Lisäksi aineistosta löytyy mainintoja sellaisista ryhmistä, joita opiskelijoiden kesälomapyrkimysten katsotaan koskevan. Tällaisten ryhmien esiintyminen tai puuttuminen teksteistä on kiinnostavaa, sillä yhtenä retorisenä keinona voidaan pitää sitä, miten puheena olevan asian ilmaistaan koskettavan eri ryhmiä (Pälli 2003: 167–168). Ei siis ole itsestään selvää, miten tietty ilmiö liittyy johonkin ryhmään, vaan kyse on kielellisistä valinnoista ja esittämisen tavoista. Esimerkiksi opiskelijakriittisessä diskurssissa opiskelijoiden kesäloman katsotaan koskettavan veronmaksajien ja työssäkäyvien ryhmää niin, että he joutuvat loman maksajiksi. Tässä diskurssissa esiintyvät myös taustalle jäävät *muut*, joilla

tarkoitetaan veronmaksajia ja yhteiskuntaa. Nämä ryhmät edustavat vakaata ja työteliästä väestönosaa, joka elättää itsensä omalla työllään ja lisäksi kustantaa sosiaalietuuksia käyttävien ryhmien elämistä. Huomionarvoista on, että opiskelijamyönteisessä diskurssissa veronmaksajien osuutta opiskelijoiden loman rahoittajina ei käsitellä eikä ryhmä ylipääntään esiinny teksteissä. Tällaisella maksajaksi asettuvan ryhmän häivyttämisellä pyritään siihen, että opiskelijoiden loman kustannukset saisivat keskustelussa mahdollisimman vähän huomiota. Näin ollen lienee tietoinen valinta, että opiskelijamyönteiset tekstit keskittyvät perustelemaan lomapyrkimyksiä inhimillisellä tarpeella levätä ja palautua opinnoista ja työstä eikä loman taloudellisia vaikutuksia juurikaan käsitellä.

Keskeisiä aineistossa käytettyjä retorisia keinoja ovat rinnastaminen, vertaaminen ja geneeristäminen. Aineistosta nousee kiinnostavalla tavalla esiin, miten samankaltaisia retorisia keinoja käytetään kummankin osapuolen argumentaatiossa ja miten niillä perustellaan päinvastaisia väitteitä. Molemmat diskurssit esimerkiksi käyttävät vastakkainasettelua, joissa opiskelijat ja työssäkäyvät esitetään toisilleen vastakkaisina ryhminä. Opiskelijamyönteinen diskurssi esittää opiskelijoiden ja työssäkäyvien välisen, erilaisina lomaviettomahdollisuuksina näkyvän eron yhteiskunnallisena epäkohtana ja osoituksena epätasa-arvosta. Diskurssi käyttää tällaista vastakkainasettelua perusteluna väitteelle, jonka mukaan opiskelijoiden tulisi saada mahdollisuus taloudellisesti tuettuun lomaan. Opiskelijakriittinen diskurssi puolestaan käyttää vastakkainasettelua perusteena sille, miksi opiskelijoille ei kuulu tarjota taloudellisesti tuettua lomaa: koska työssäkäyvistä poiketen opiskelijat eivät kerrytä omalla työpanoksellaan lomapäiviään, on vain kohtuullista, ettei heillä ole palkallista lomaa.

Ryhmien välisten vertailujen ja rinnastamisen lisäksi aineistossa käytetään runsaasti erilaisia ryhmää kuvaavia nimityksiä ja ryhmää luonnehtivia ilmauksia. Ryhmille myös osoitetaan niille tyypillisiä toimintoja, esimerkiksi opiskelijakriittiseen ryhmään liitetään väkivaltaa kuvaavia toimintoja. Näitä kielenkäytön keinoja käytetään ryhmien representaatioiden rakentamiseen ja eri ryhmien välisten suhteiden kuvaamiseen. Opiskelijamyönteinen diskurssi esimerkiksi antaa ymmärtää, että opiskelijakriitikoille on tyypillistä opiskelijoihin kohdistuva jyrkän kielteinen suhtautuminen, jota kuvataan metaforisesti väkivaltaista toimintaa ilmaisevien verbien avulla. Tyypillistä on myös se, että ryhmät esitetään melko geneerisinä joukkoina, joihin kuuluvat yksilöt ovat homogeenistä massaa. Esimerkiksi opiskelijakriitikot käsitetään opiskelijamyönteisessä diskurssissa yksimielisesti yhteiskunnan yläluokkaan ja hyväosaisiin kuuluvaksi väestöosaksi, jolle on tyypillistä opiskelijoita selkeästi korkeampi ikä ja mahdollisuus saada äänensä

kuulumaan laajalti julkisuudessa. Opiskelijakriittinen diskurssi puolestaan katsoo opiskelijoiden olevan työhaluttomia nuoria, jotka pyrkivät pääsemään elämässään helpolla. Puolin ja toisin keskustelussa esiintyy nimittelyä ja vastapuolen ivaamista, vaikeutta ymmärtää toista ja halua esittää ulkoryhmä kielteiseen sävyyn, yksinkertaisena ja naiivina ryhmänä.

Kumpikin diskurssi pyrkii esittämään vastapuolen ajatukset ja intentiot sellaisina, ettei niitä voi hyväksyä. Keskeinen keino vastapuolen intentioiden vesittämiseen on hyväosaisuudesta syyttäminen, jota esiintyy aineistossa runsaasti. Hyväosaisuus rakentuu toistuvasti esiin nousevaksi piirteeksi, jota käytetään eräänlaisena lyömäaseena keskustelun toista osapuolta kohtaan. Sekä opiskelijakriittinen että opiskelijamyönteinen diskurssi kuvaavat toista osapuolta hyväosaisena ryhmänä, jolla ei hyvän taloudellisen tai yhteiskunnallisen asemansa takia ole kykyä ymmärtää muita tai esittää vaatimuksia. Hyväosaisuus merkityksellistetään piirteenä, joka ikään kuin vie kyvyn osallistua yhteiskunnalliseen keskusteluun ja esittää kritiikkiä. Opiskelijakriittinen diskurssi leimaa korkeakouluopiskelijat hyväosaisiksi ja kiistää näin heiltä moraalisen oikeuden vaatia itselleen loma-oikeutta. Kun opiskelijat ovat jo valmiiksi hyväosaisia, ei diskurssin mukaan ole oikein, että he vaativat itselleen lisää muuta yhteiskuntaa rasittavia etuja. Opiskelijamyönteinen diskurssi puolestaan näkee hyväosaisuuden opiskelijakriitikoille kuuluvana piirteenä, joka sumentaa heidän näkökykynsä niin, etteivät he kykene ymmärtämään muiden näkökulmia. Näin ollen diskurssi katsoo, että opiskelijakriitikoiden olisi parempi olla ottamatta kantaa muita ryhmiä koskevaan keskusteluun.

Oleellinen osa diskurssien välistä keskinäistä kilpailua on se, että vastapuoli esittää epäilyttävänä, ymmärtämättömänä tai epäuskottavana. Esimerkiksi opiskelijakriittinen diskurssi esittää opiskelijat itsekeskeisinä ja helppoa elämää tavoittelevina nuorina. Opiskelijamyönteisessä diskurssissa opiskelijakriitikot puolestaan representoidaan ryhmäksi, jonka väitteitä ei kannata uskoa, sillä heillä ei ole kykyä myötätuntoon ja erilaisten näkökulmien ymmärtämiseen. Keskeistä on huomata, että yhdenkin diskurssin sisälle mahtuu monenlaisia ääniä ja tulkintoja, joista osa on maltillisempia ja toiset jyrkempiä. Esimerkiksi osa opiskelijamyönteisistä teksteistä kritisoi opiskelijakriitikoita hillitymmin ja kytkee kommenttinsa kesälomakysymykseen, kun taas toiset tekstit merkityksellistävät kriitikoiden näkemykset todisteeksi luokkataistelusta, jossa yläluokka pyrkii alistamaan muuta väestöä kohtuuttoman työtaakan alle. Eroista huolimatta opiskelijamyönteiseen diskurssiin liittyviä tekstejä yhdistää kriittinen asenne opiskelijakriitikoiden ryhmää

kohtaan, sillä näiden pyrkimykset vastustaa opiskelijoiden lomatoiveita tuomitaan yksissä tuumin.

Aineisto ei sisällä kovinkaan paljon konkreettisia toimintaehdotuksia tai ohjeita siihen, miten opiskelijoiden kesälomakysymys pitäisi ratkaista. SYL:n kannanoton ehdotus perustulosta kesäloman kustannuskeinona jää keskustelussa vähälle huomiolle ja opiskelijakriittisestä diskurssista löytyy ehdotus siitä, että opiskelijat voisivat tehdä enemmän töitä saadakseen itse lomapäivänsä ja -rahansa kerrytettyä. Varsinaisten toimintaehdotusten sijaan keskustelusta käy ilmi muun muassa se, miten suhtaudutaan työhön, uupumiseen, taloudellisten tukien saamiseen ja levon ja loman tarpeeseen. Näin ollen siitä välittyy yhteiskunnasta löytyviä arvoja, esimerkiksi työnteko ”normaaliyksilön” normina ja toisaalta tätä vastustava ajatus inhimillisistä voimavaroista ja yksilön jaksamisesta.

Koska aineistosta nousee esiin monenlaisia näkökulmia ja teemoja, tarjoaa se useita mahdollisia jatkotutkimusaiheita. Esimerkiksi opiskelijoiden uupumuksen käsittely ja uupumisnarratiivit muodostavat yhden aihepiirin, jonka tutkiminen tarjoaisi tuoretta tietoa opiskelijoiden kokemuksista ja laajemmin yksilön suoriutumiseen liittyvistä käsityksistä. Tässä tutkielmassa uupumisen käsittely jäi lähinnä siihen havaintoon, että opiskelijamyönteinen diskurssi merkityksellistää loman uupumista ja loppuunpalamista ehkäiseväksi tekijäksi, joka on ihmiselle välttämätön työssä tai opinnoissa jaksamisen kannalta. Opiskelijakriittinen diskurssi puolestaan välttelee uupumisen käsittelyä eikä pidä lomaa palautumisen mahdollistavana ja ihmisen toimintakyvyn ylläpitämisen kannalta merkittävänä tekijänä.

Kaikkiaan diskurssintutkimuksen tarjoamat lähtökohdat soveltuvat hyvin yhteiskunnallisia hierarkioita ja eri ryhmiin liittyviä käsityksiä tarkastelemaan tutkimukseen. Tutkimukseni lähtökohta, retoristen keinojen ja nimeämisen tarkastelu osana ryhmien representaatioiden rakentumista, toimi konkreettisena analyysivälineenä. Retoriikkaan keskittyvän analyysin avulla sain selville, millaisia kielellisiä keinoja käytetään erilaisten mielikuvien ja merkitysten sekä ryhmien välisten suhteiden synnyttämiseen. Koska diskurssintutkimus on kiinnostunut yhteiskunnallisista valtasuhteista, ideologioista ja keskenään kilpailevista diskursseista, olen keskittynyt tässä tutkielmassa analysoimaan sitä, millaisia jännitteitä tekstit eri ryhmien välille luovat. Olen myös pohtinut, mitä tällaiset jännitteet ja hierarkiat kertovat yhteiskunnasta löytyvistä arvoista ja ideologioista.

Tämän tutkimuksen antaman tiedon perusteella näyttää siltä, että opiskelijoiden rooli yhteiskunnassa merkityksellistetään usein erilaisin tavoin. Diskursseilla on oma tapansa arvottaa ja merkityksellistää ilmiöitä ja yhteiskunnan rakenteita. Tyypillistä

diskursseille on se, että ne pyrkivät vakiinnuttamaan kannattamansa merkityksellistämisen tavat ja näin ollen niillä on voima käyttää valtaa tai tehdä vastarintaa. (Pietikäinen & Mäntynen 2019: 2.1.) Opiskelijamyönteinen diskurssi asettuu ikään kuin vastarinnan kannalle, sillä viranomaisten edustama valtdiskurssi esittää opiskelijoiden olevan velvollisia joko opiskelemaan tai tekemään töitä lukuvuoden ulkopuolisena kesäaikana (Kela 21.5.2018). Opiskelijamyönteistä diskurssia voidaan tulkita luonteeltaan emansipatorisena, sillä se esittää opiskelijat heikko-osaisena ja lomaoikeuden puutteesta kärsivänä ryhmänä, jonka oloihin se vaatii parannusta. Diskurssi kytkeytyy inhimillisiä voimavaroja ja yksilön mielenterveyttä vaaliviin arvoihin, jotka asettuvat vastakkain taloudellista menestystä ja yksilön työteliäisyyttä korostavan näkemyksen kanssa. Jälkikäteen opiskelijoiden asemasta käytyä keskustelua tarkastellessa voi havaita, että vastadiskurssiksi asettuva opiskelijamyönteinen diskurssi jää ääneksi, jota yhteiskunta jossakin määrin kuuntelee, mutta jonka vaatimuksia se ei ole valmis toteuttamaan. Tällöin opiskelijat määrittyvät sellaiseksi ryhmäksi, jonka asemaa ei nähdä yleisesti ongelmallisena tai jonka olojen parantamiseen ei haluta käyttää yhteiskunnan resursseja.

Lähteet

APU 2021: *Blogit*. (Viitattu 4.6.2021.) <https://www.apu.fi/blogit>

BRANDSTÄTTER, VERONIKA – VERONIKA JOB – BEATE SCHULZE 2016: Motivational Incongruence and Well-Being at the Workplace: Person-Job Fit, Job Burnout, and Physical Symptoms. *Frontiers in Psychology*. (Viitattu 26.3.2021.) Saatavissa: <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2016.01153/full>

FAIRCLOUGH, NORMAN 1997: *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.

HALLIDAY, M.A.K. –CHRISTIAN M.I.M. MATHIESSEN 2013: *Halliday's Introduction to Functional Grammar*. 4. painos. Lontoo: Routledge.

HARJULA, MINNA 1996: *Vaillinaisuudella vaivatut. Vammaisuuden tulkinnat suomalaisessa huoltokeskustelussa 1800-luvun lopulta 1930-luvun lopulle*. Bibliotheca Historica 15. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.

HEIKKINEN, RIIKA 2021: *Hyvän yliopisto-opiskelijan diskursiivinen rakentuminen koulutuspoliittisen muutoksen kontekstissa*. Psykologian pro gradu -tutkielma, Itä-Suomen yliopisto.

HEIKKINEN, SUVI 2016: *Arvokas nuoruus – Nuorten velkaongelmille luotuja merkityksiä luottoyhteiskunnassa*. Yhteiskuntatieteen pro gradu -tutkielma, Itä-Suomen yliopisto.

HEINONEN, ARI – DAVID DOMINGO 2009: Blogit journalismin muutoksen merkinä. Vä-liverronen, Esa (toim.) 2009: *Journalismi murroksessa*. s. 68–87. Helsinki: Gaudeamus.

HERNEAHO, IRINA 2018: Maahanmuuttodiskurssit eduskuntapuolueiden vuoden 2015 vaalimateriaaleissa. *Virittäjä* 2/2018, s. 187–223.

HIETALA, MINNA 2014: *Pitkäaikaistyöttömyys yhteiskunnan rakenteissa. Tutkimus pitkäaikaistyöttömyyden diskursseista*. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto.

HOLLARI, HELI 2018: *Osallisuus elämään vai osallisuus työmarkkinoille Syrjäytymiskustelua Helsingin Sanomissa syys-lokakuu 2012 ja vuosi 2013*. Sosiaalityön pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto.

HYVÖNEN, LAURA 2017: ”Mitä vahvempi linnake, sitä leppoisaemmin siellä voi majoilla”. *Oikeutuksen diskurssit kulttuuripoliittisessa mediakeskustelussa vuonna 2015*. Media-kulttuurin pro gradu - tutkielma, Tampereen yliopisto.

JOKINEN, ARJA – KIRSI JUHILA – EERO SUONINEN 2016: *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäytännöt ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.

KAKKURI-KNUUTTILA, MARJA-LIISA (toim.) 1998: *Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vaikuttamisen taidot*. Helsinki: Gaudeamus.

KELA 2018: *Opiskelijoiden kesäajan toimeentulo*, 21.5.2018. (Viitattu 28.5.2021.)
https://www.kela.fi/ajankohtaista-henkiloasiakkaat/-/asset_publisher/kg5xtoqDw6Wf/content/opiskelijoiden-kesaajan-toimeentu-1?_101

KS = *Kielitoimiston sanakirja* 2016. Helsinki: Kotimaisten kielten keskus. URN:NBN:fi:kotus-201433, ISSN 2343-1466. Verkkojulkaisu HTML. Päivitettävä julkaisu. Päivitetty 11.11.2020. (Viitattu 3.6.2021).

LAHTI, EMMI 2019: *Maahanmuuttokeskustelun retoriikkaa*. Helsinki: Unigrafia.

LAKOFF, GEORGE – MARK JOHNSON 1980: The Metaphorical Structure of the Human Conceptual System. *Cognitive Science* 4, 1980, s. 195–208.

LEHTI, LOTTA – MARIA ERONEN-VALLI 2018: *Diskurssintutkimuksen menetelmiä digitaalisen retoriikan tutkimuksessa*. AFinLA-e Soveltavan kielitieteen tutkimuksia, Helsinki: Helsingin yliopisto.

LIIKANEN, VILLE 2012: *Kolumnistin opas – mistä koostuu toimiva kolumni?* Helsinki: Viestinnän opinnäytetyö, Haaga-Helia.

LILLQVIST, ELLA 2010: *Työtön suomalaisessa diskurssissa: Korpusavusteinen tutkimus työttömiä koskevista puhetavoista*. Suomen kielen ja viestinnän maisterin tutkielma, Aalto-yliopisto.

MÄÄTTÄ, SIMO – KARITA SUOMALAINEN – ULLA TUOMARLA 2020: Maahanmuuttovastaisen ideologian ja ryhmäidentiteetin rakentuminen Suomi24-keskustelussa. *Virittäjä* 2/2020, s. 190–216.

NS = SADENIEMI, MATTI – JOUKO VESIKANSA – ARVO KEINONEN – OSMO NIKANNE – LIISA NURMELA – TAITO PIIROINEN (TOIM.) 1959: *Nykysuomen sanakirja. Viides osa, S–Tr*. Porvoo, Helsinki: WSOY.

NUMMELIN, IDA 2015: *Uusliberalistinen hyvinvointivalio – mahdollisuus vai mahdottomuus? Diskurssianalyysihyvinvointivaltiota ja uusliberalismiä käsittelevästä blogikirjoittelusta*. Yhteiskuntapolitiikan pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.

NYKÄNEN, ELINA 2021: *Työttömän muuttuva toimijuus: Kriittinen diskurssianalyysi aktiivimallia ja perustulokokeilua käsittelevistä mielipidekirjoituksista*. Yhteiskuntapolitiikan pro gradu -tutkielma, Itä-Suomen yliopisto.

PERELMAN, CHAIM 1996 [1977]: *Retoriikan valtakunta*. Suomentanut Leevi Lehto. Tampere: Vastapaino.

PIETIKÄINEN, SARI – ANNE MÄNTYNEN 2019: *Uusi kurssi kohti diskurssia*. Verkkoversio. Tampere: Vastapaino.

PIETIKÄINEN, SARI – ANNE MÄNTYNEN 2009: *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.

PURHONEN, SEMI 2007: *Sukupolvien ongelma. Tutkielmia sukupolven käsitteestä, sukupolvitietoisuudesta ja suurista ikäluokista*. Helsinki: Yliopistopaino.

PYNNÖNEN, ANU 2013: *Diskurssianalyysi: Tapa tutkia, tulkita ja olla kriittinen*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

PÄLLI, PEKKA – ELLA LILLQVIST 2020: *Diskurssianalyysi*. Milla Luodonpää-Manni, Markus Hamunen, Reetta Konstenius, Matti Miestamo, Urpo Nikanne, Kaius Sinnemäki (toim.): *Kielentutkimuksen menetelmiä I–IV*. SKS, Helsinki.

PÄLLI, PEKKA 2003: *Ihmisyhmä diskurssissa ja diskurssina*. Tampere: Tampere University Press.

RAHTU, TOINI 2006: Ironian ja ironiantutkimuksen ydin. *Virittäjä* 3/2006, s. 1–5.

SARAMO, CONSTANTIN MATTIAS KRISTIAN 2019: *Työttömyysdiskurssit Helsingin Sanomien uutisoinnissa vuosina 1992–1994 sekä 2015–2018*. Sosiologian pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.

SOININEN, MARIA 2020: *”Nykyään ei saa enää sanoa mitään” – argumentointistrategiat sananvapautta käsittelevissä kolumneissa*. Suomen kielen pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto.

SYL 2021: *Opiskelijat paremman huomisen puolesta*. (Viitattu 3.6.2021.) <https://syl.fi/vaikuttaminen/>

TIETEEN TERMIPANKKI 2021. <https://tieteentermipankki.fi>

TUOMISTO, JUKKA 2002: *Elinikäisen oppimisen retoriikka ja vallankäyttö*. Honkonen, Risto (toim.): *Koulutuksen lumo – Retoriikka, politiikka ja arviointi*. Tampere: Tampere University Press.

TYÖTERVEYSLAITOS 2019: *Työuupumuksen tunnistaminen helpottuu – työuupumukselle tulossa kansalliset raja-arvot.* (Viitattu 26.3.2021.)

<https://www.ttl.fi/tyouupumuksen-tunnistaminen-helpottuu-tyouupumukselle-tulossa-kansalliset-raja-arvot/>.

VISK = HAKULINEN, AULI – MARIA VILKUNA – RIITTA KORHONEN – VESA KOIVISTO, TARJA RIITTA HEINONEN – IRJA ALHO 2004: *Iso suomen kielioppi.* Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Verkkooversio, viitattu 3.6.2021. Saatavissa: <http://scripta.kotus.fi/visk> URN:ISBN:978-952-5446-35-7

VÄLIMAA, RIIKKA 2016: *Argumentointi ja argumentointivirheet verkkokeskusteluissa.* Suomen kielen pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto.

YLIKOSKI, PETRI 1998: *Kuinka argumentti voi epäonnistua?* Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (toim.) *Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vaikuttamisen taidot.* Helsinki: Gaudeamus.

Liite: Aineisto

	Teksti	Kirjoittaja ja julkaisupaikka	Verkko-osoite	Julkaisu-päivä
1	Kannanotto 1.7.2019	Suomen ylioppilaskuntien liitto	https://syl.fi/miksei-opiskelijoilla-ole-oikeutta-lepoon-ja-lomaan/	1.7.2019
2	Yksi ilmainen koulutus ja lomarahat päälle	Kokoomusopiskelijat, blogi	https://www.kokoomusopiskelijat.fi/blog/heinakuu/	2.7.2019
3	Kokoomusopiskelijat: Lomailu muiden piikkiin ei ole opiskelijan perussoikeus	Kokoomuksen Opiskelijaliitto Tuhat-kunta ry	https://www.epressi.com/tiedotteet/politiikka/kokoomusopiskelijat-lomailu-muiden-piikkiin-ei-ole-opiskelijan-perussoikeus.html	3.7.2019
4	Pääkirjoitus: Opiskelijan tai työtä vie-roksuvan oleilu muiden piikkiin ei ole mikään perussoikeus	Karvala, Kreetta, <i>Iltalehti</i>	https://www.iltalehti.fi/paakirjoitus/a/f0526e03-3341-4abc-8531-7b767ec405a1?fbclid=IwAR3uYETPhSBXH2Ts4nbafm_Lq8_ped9PKsyibNxcA9RXWdppJM_qdVnzOoU	4.7.2019
5	Voi raukkaparkaa – hän on yliopisto-opiskelija	Sipilä, Annamari, <i>HS</i>	https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000006164571.html	7.7.2019
6	Taitava ja viisas ^[LRI] @AnnamariSipila ^[PDI] aivan huikeassa vedossa tänään!	Ahosniemi, Arno, <i>Twitter</i>	https://twitter.com/arnoahosniemi/status/1147794833727270912?lang=fi	7.7.2019
7	Vastuutonta journalismia	Timonen, Saku, Uuninpankkopoika-blogi, <i>Apu.fi-sivusto</i>	https://blogit.apu.fi/uuninpankkopoikasakutimonen/2019/07/07/vastuutonta-journalis-mia/	7.7.2019
8	Analyysi: Opiskelijat ovat sekä onnek-kaita että onnettomia – psyykkiset on-gelmat lisääntyneet ja erityisesti mie-hillä	Rajala, Oskari, <i>Turun Sanomat</i>	https://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/4634723/Analyysi+Opiskelijat+ovat+seka+onnekkaita+etta+onnettomia++psyykkiset+ongelmat+lisaantyneet+ja+eri-tyisesti+miehilla	8.7.2019
9	Näkökulma: Ylikuormittuneita opiske-lijoita kutsuttiin syöttöporsaiksi, mutta ehkä ensin olisi kannattanut vilkaista tilastoja	Parikka, Valter, <i>HS</i>	https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000006167110.html	8.7.2019
10	Kansan kahtiajako: kiusaajat ja kiusa-tut	Kuusi, Janne, <i>Uusi Suomi</i>	https://puheenvuoro.uusisuomi.fi/jannekuusi/278154-kansan-kahtiajako-kiusaajat-ja-kiusatut	8.7.2019
11	Kannanotto: Hei eliitti, opiskelijat ei-vät ole teidän peilikuvanne!	Vasemmisto-opiskelijat	http://www.vasemmisto-opiskelijat.fi/2019/07/08/kannanotto-hei-eliitti-opiskelijat-ei-vat-ole-teidan-peilikuvanne	8.7.2019
12	Kaikkien maiden syöttöporsaat, laisko-telkaa!	Salmela, Sami	https://toimitus.co/2019/07/09/kaikkien-maiden-syottoporsaat-laiskotelkaa/	9.7.2019
13	Opiskelijalla ei jää aikaa palautumi-seen	Sangervo, Julia, <i>HS MieliPide</i>	https://www.hs.fi/paivanlehti/09072019/art-2000006167318.html	9.7.2019
14	Kyllä me vaan silloin jaksettiin	Koivuniemi, Sanni, <i>Itä-Häme</i>	https://www.itahame.fi/paakirjoitus-mielipide/787168	9.7.2019
15	Nyt puhuu syöttöporsas: ”Hiukseni ja ripseni tippuivat uupumuksen vuoksi – toivuin, kun pääsin töihin”	Halonen, Katariina, <i>Me Naiset</i>	https://www.menaiset.fi/artikkeli/ihmiset-ja-ilmiot/tyo-ja-raha/nyt-puhuu-syottoporsas-hiukseni-ja-ripseni-tippuivat	9.7.2019

16	Voi raukkaparkaa – hän on Annamari Sipilä, eliitin puudeli	<i>kaisadinmaa</i> , yksityinen blogi	https://kaisadinmaa.wordpress.com/2019/07/09/voi-raukkaparkaa-han-on-anna-mari-sipila-heikompien-kiusaaja/	9.7.2019
17	Laiskanpulskeita syöttöporsaita	Havaintoja parisuhteesta -blogi, <i>Anna-lehti</i>	https://anna.fi/havaintoja-parisuhteesta/laiskanpulskeita-syottoporsaita/	9.7.2019
18	Kolumni: SYL:n opiskelijoiden jaksamista käsitelleen kannanoton aiheuttaman some-myrskyn paras puoli on, että nuoret lähtivät aktiivisesti puolustamaan omiaan	Häkkinen, Henri, <i>Länsi Savo</i>	https://lansi-savo.fi/mielipide/kolumnit/ebb9e7eb-9c45-4c7e-a556-5f1d249458d1	9.7.2019
19	Opiskelijat - ahtaalla kesät ja talvet	Linna, Tuula, <i>Lakimiesliiton blogi</i>	https://www.lakimiesliitto.fi/blogi/opiskelijat-ahalla-kesat-ja-talvet/	10.7.2019
20	Opiskelijoiden mielenterveysongelmat ovat totta, vaikka sinulla menisi hyvin	Lumme, Riina, yksityinen blogi	https://www.riinalumme.fi/opiskelijoiden_mielenterveysongelmat/	10.7.2019
21	Opiskelijoillakin pitäisi olla oikeus kesäloma-ajan toimeentuloon	Alho, Kimmo, <i>HS Mielipide</i>	https://www.hs.fi/paivanlehti/10072019/art-2000006168123.html	10.7.2019
22	Kun Suomi lomailee, opiskelija on töissä tai opiskelee – Kysimme, miksi SYL haluaa opiskelijoille oikeuden lomaan	Hyypiö, Anni, <i>Kaleva</i>	https://www.kaleva.fi/kun-suomi-lomailee-opiskelija-on-toissa-tai-opiske/1700345	10.7.2019
23	Jukka Aniaksen kolumni: Nauularista journalisti	Anias, Jukka, <i>Keskipohjanmaa</i>	https://www.keskipohjanmaa.fi/uutinen/577263	10.7.2019
24	Opiskelijan kannattaa kerryttää työökemusta	Mikkonen, Kasper, <i>HS Mielipide</i>	https://www.hs.fi/paivanlehti/11072019/art-2000006169166.html	11.7.2019
25	Someriippuvuus sekoittaa opiskelijan pään	Ryynänen, Juha, <i>HS Mielipide</i>	https://www.hs.fi/paivanlehti/11072019/art-2000006169167.html	11.7.2019
26	Hannes Torppa kolumnissaan: Syöttöporsaiden puolesta	Torppa, Hannes, <i>Perhonjokilaakso</i>	https://www.perhonjokilaakso.fi/uutinen/577345	12.7.2019
27	Kolumni: Opiskelijat ovat uudet perussuomalaiset, ja pian heitäkin kuunnellaan	Tuomasjukka, Tuukka, <i>Turun Sanomat</i>	https://www.ts.fi/puheenvuorot/4638688/Kolumni+Opiskelijat+ovat+uudet+perussuomalaiset+ja+pian+heitakin+kuunnellaan	13.7.2019
28	Opiskelijoiden jaksamisen vähättely voi kostautua	Hämäläinen, Tytti, <i>Keskisuomalainen</i>	https://www.ksml.fi/mielipide/mielipidekirjoitus/Opiskelijoiden-jaksamisen-v%C3%A4h%C3%A4ttely-voi-kostautua/1404502	13.7.2019
29	Kolumni: ”Syöttöporsaalta” terveisiä, on parempiakin vitsinaiheita kuin toisen terveys	Muhonen, Helmi, <i>Etelä-Saimaa</i>	https://esaimaa.fi/mielipide/kolumnit/8a727216-ed4c-4719-bf71-bd7b9477bfc2	14.7.2019
30	Opiskelijan uupumus uhkaa tulevaa työkykyä	Karjalainen, Laura-Kaisa & Autio, Tiina, <i>HS Mielipide</i>	https://www.hs.fi/paivanlehti/14072019/art-2000006172962.html	14.7.2019
31	Opiskelijat ovat aina olleet ahtaalla	Papamarcos, Outi, <i>HS Mielipide</i>	https://www.hs.fi/paivanlehti/14072019/art-2000006172991.html	14.7.2019
32	Opintotuen tulorajojen nosto auttaisi opiskelijoita	Kauma, Pia, <i>HS Mielipide</i>	https://www.hs.fi/paivanlehti/14072019/art-2000006172966.html	14.7.2019

33	Korkeakoulupiskelijöiden heikko jaksaminen vakava asia – tarvitaan muutosta tai tulemme kouluttamaan työelämään jo valmiiksi työuupumuksesta kärsiviä osajia	Niemimäki, Janne-Pekka, <i>Kaleva Mieliöiteet</i>	https://www.kaleva.fi/korkeakoulupiskelijöiden-heikko-jaksaminen-vakava/1698594	18.7.2019
34	Terveisiä laiskanpulskeilta syöttöpor-sailta	Muilu, Jaakko, <i>Warkauden lehti</i>	https://www.savonsanomat.fi/warkaudenlehti/mielipide/kolumnit/Terveisi%C3%A4-laiskanpulskeilta-sy%C3%B6tt%C3%B6porsailta/1410019	25.7.2019
35	Syöttöpor-saat, elättipossut – Anja Snellman ihmettelee naureskelua opiskelijöiden uupumukselle: ”Nimitely kertoo kyvyttömyydestä ymmärtää naapurisukupövien kokemusmaailmaa”	Snellman, Anja, blogi, <i>Seura-lehti</i>	https://seura.fi/blogit-ja-kolumnit/anja-snellman/syottoporsaat-elattipossut-anja-snellman -ihmettelee-naureskelua-opiskelijöiden-uupumukselle-nimitely-kertoo-kyvyttomyydesta-ymmartaa -naapurisukupövien-kokemusmaailmaa/	8.8.2019